

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Tęstinių studijų institutas

Andragogikos katedra

Algirdas Tamašauskas

**ANDRAGOGŲ RENGIMO KOKYBĖS
PARAMETRŲ MODELIAVIMAS**

Andragogikos studijų programos magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2014

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

.....Algirdas Tamašauskas.....
(bakalauro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

.....
.....
(bakalauro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

..... Algirdas Tamašauskas.....
(bakalauro baigiamojo darbo autorius ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

..... Algirdas Tamašauskas.....
(bakalauro baigiamojo darbo autorius ir parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)prof. dr. Rūta Marija Andriekienė.....
(bakalauro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, administratorius (sekretorius)

Baigiamasis darbas įregistruotas KU Tęstinių studijų instituto Andragogikos katedroje

.....
(data)

.....Asta Lenkauskienė.....
(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, vedėjas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)prof. dr. Birutė Jatkauskienė.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu(-ais) skiriudoc. dr. Ilona Zubrickienė.....

(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

.....
(data)prof. dr. Birutė Jatkauskienė.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Tamašauskas A. Andragogų rengimo kokybės parametrų modeliavimas. Andragogikos studijų programos magistro darbas. Darbo vadovas: dr. Prof. Rūta Marija Andriekienė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2014. – 77 p.

Raktiniai žodžiai: kokybė, andragoginė veikla, parametrai, dimensijos, modeliavimas.

Studijų kontekste ryškus nuolatinis studijų kokybės užtikrinimas, kurių viena reikšmingų sudedamųjų dalių – studijų kokybės vertinimas. Vienas iš pagrindinių tikslų yra suaugusiųjų mokymo kokybės užtikrinimas, nes dėl prastos kokybės suaugusiųjų mokymo paslaugų sulaukiama menkų mokymosi rezultatų. Nors itin plačiai diskutuojama studijų kokybės klausimais tačiau stokojama platesnių mokslinių diskusijų andragogų rengimo kokybės parametrų modeliavimo aspektu. Būtina aprūpinti darbo rinką profesionaliai parengtais andragogais, kurie gebėtų teikti kokybiškas švietimo paslaugas, o jų poreikis yra didelis.

Mokslinė problema - kokie aukštojo mokslo kokybės parametrai laiduoja sėkmingą andragogo profesionalo rengimą?

Tyrimo tikslas - teoriškai išanalizuoti ir empiriškai pagrįsti andragogų rengimo kokybės parametrus modeliavimo aspektu.

Tyrimo objektas - Andragogų rengimo kokybės parametrai.

Tyrimo uždaviniai:

- Atlikti teorinę analizę aukštojo mokslo, andragogų rengimo kokybės modeliavimo aspektu.
- Išanalizuoti švietimo dokumentus (europiniu, nacionaliniu instituciniu lygmenimis) andragogų rengimo kokybės klausimais.
- Atlikti andragogų bakalauro rengimo kokybės KU TSI analizę.
- Ištirti besimokančiųjų ir baigusių studijas požiūrį į andragogų rengimo kokybę

Tyrimo metodai: *teorinė analizė, modeliavimas, dokumentų analizė, atvejo analizė, ilgalaikis stebėjimas, dokumentų analizė, pokalbis, anketavimas.*

Apibendrinta teorinio ir empirinio tyrimo analizė patvirtino tyrimo hipotezę - Andragogo profesionalo rengimas vyks sėkmingai, jeigu bus įvertinti šie pagrindiniai kokybės parametrai: tinkamas mokymosi aplinkos ir infrastruktūros sukūrimas; mokymosi programos (turinio) atitikimas rinkos poreikiams ir paklausai; dėstytojų profesionalumas; parama, pagalba besimokančiajam; nuolatinė studijų vyksmo stebėseną ir vertinimas, kurių pagrindu koreguojama studijų turinys ir procesas.

SUMMARY

Tamašauskas A. Modelling the quality parameters of andragogues preparation. Supervisor: dr. prof. Ruta Marija Andriekiene, Klaipeda university: Klaipėda, 2014. – 77 p.

Keywords: quality, andragogy activity, parameters, dimension, modeling.

Studies in the context of striking a continuous study of quality assurance, with one significant components - Studies quality assessment. One of the main objectives of adult education quality assurance, because the poor quality of adult learning leads to poor learning outcomes. Although the widely-discussed study quality issues but lack the broader scientific debate andragogues training quality parametric modeling aspect. It is necessary to supply the labor market professionally prepared andragogues who are able to provide a quality education, and the need for them is great.

The scientific problem - what higher education quality parameters ensures the successful andragogue professional preparation?

The aim - to analyze theoretically and empirically based andragogues training aspect of quality parameters.

The object of investigation - Andragogs training quality settings.

Objectives of the study:

- To perform a theoretical analysis of the higher education and training andragogues quality modeling perspective.
- Analyze the educational documents (European, national institutional levels) andragogues training on quality issues.
- Perform quality andragogues undergraduate training at KU TSI analysis.
- Investigate and trainees who have completed their studies approach to training quality andragogues.

Research methods: a theoretical analysis, simulation, analysis of documents, case studies, long-term observation, document analysis, interviews, questionnaires.

Summary of theoretical and empirical analysis confirmed the hypothesis - andragog professional training to be a success, if the assessment of these key quality parameters suitable learning environment and infrastructure; learning program (content) and the market needs and demand of teachers professionalism, support and assistance for the learner; continuous learning movement monitoring and evaluation on the basis of adjusted studies content and process.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Kokybės sampratos interpretacijos.. ..	16
2 lentelė Paslaugos kokybę apibrėžiantys kriterijai verslo įmonėse ir vertinant dėstytojų kokybę.	22
3 lentelė Paslaugų kokybės dimensijos ir aukštasis mokslas.	23
4 lentelė Studijų kokybės užtikrinimas atliekant vidinį ir išorinį vertinimą.....	26
5 lentelė Aukštojo mokslo kokybės dimensijas bei jų charakteristikas.....	26
6 lentelė Pagrindiniai strateginiai ES dokumentai, skirti studijų kokybės klausimams	28
7 lentelė Lietuvoje mokymąsi reglamentuojantys svarbiausi įstatymai ir teisės aktai	30
8 lentelė Andragogikos bakalauro programos pristatymas.....	49
9 lentelė Studijų programos struktūra.....	50
10 lentelė Dalyko turinio aktualumo vertinimai pagal programos dalykų grupes	64
11 lentelė Dalyko turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimo vertinimai pagal programos dalykų grupes	64
12 lentelė Darbo metodų įvairovės vertinimai pagal programos dalykų grupes	65
13 lentelė Žinių ir gebėjimų vertinimo vertimų skirtumai pagal programos dalykų grupes	66
14 lentelė Dėstytojų bendros erudicijos vertinimai pagal programos dalykų grupes.....	68
15 lentelė Dėstytojų kalbos kultūros vertinimai pagal programos dalykų grupes.....	68

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Tęstinių studijų tikslai.....	33
2 pav. Andragogų rengimo kokybę sąlygojantys parametrai.....	39
3 pav. Bendrųjų universitetinių studijų dalykų sandų turinio vertinimai (vidurkiai).....	55
4 pav. Bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstymo metodikos vertinimai (vidurkiai).....	56
5 pav. Bendrųjų universitetinių studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimas (vidurkiai).....	56
6 pav. Bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimas (vidurkiai).....	57
7 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų turinio vertinimai (vidurkiai).....	58
8 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų dėstymo metodikos vertinimai (vidurkiai).....	58
9 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimas (vidurkiai).....	59
10 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimas (vidurkiai).....	60
11 pav. Studijų krypties dalykų sandų turinio vertinimai (vidurkiai).....	60
12 pav. Studijų krypties dalykų dėstymo metodikos vertinimai (vidurkiai).....	61
13 pav. Studijų krypties dalykų žinių ir gebėjimų vertinimas (vidurkiai).....	62
14 pav. Studijų krypties dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimas (vidurkiai).....	62
15 pav. Sando turinio vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes.....	63
16 pav. Dėstymo metodikos vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes.....	65
17 pav. Žinių ir gebėjimų vertinimo vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes.....	66
18 pav. Dėstytojų kultūros ir etikos vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes.....	67

TURINYS

PAGRINDINĖS SĄVOKOS	8
IVADAS	10
1. TEORINĖS TYRIMO PRIELAIIDOS: ANDRAGOGŲ RENGIMO KOKYBĖS PARAMETRŲ MODELIAVIMAS	15
1.1. Kokybės sampratų įvairovė ir esmė.....	15
1.2. Aukštojo mokslo kokybės dimensijos ir jų charakteristikos	18
1.3. Dokumentų analizė kokybės parametrų modeliavimo aspektu (europiniu, nacionaliniu, instituciniu) lygmenimis	27
1.4. Andragogų rengimo problematika ir jų profesionalizacijos raiška mokymosi visą gyvenimą aspektu	31
1.5. Andragogų rengimo kokybės parametrai.....	38
2. EMPIRINĖS TYRIMO PRIELAIIDOS: ANDRAGOGŲ RENGIMO KOKYBĖ KLAIPĖDOS UNIVERSITETO TĖSTINIŲ STUDIJŲ INSTITUTE	44
2.1. Tyrimo metodologija, eiga, apribojimai, respondentai	44
2.2. Tyrimo rezultatų analizė ir jų interpretacija	46
2.2.1. Andragogų bakalauro rengimo Klaipėdos universiteto Tėstinių studijų institute kokybės analizė (kokybinis tyrimas).....	46
2.2.2. Besimokančiųjų ir baigusiujų andragogikos bakalauro studijas požiūriu į jų rengimo kokybę analizė (kiekybinis tyrimas).....	55
IŠVADOS	70
REKOMENDACIJOS	72
LITERATŪRA	73
PRIEDAI	78

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Dimensija – (problemos, situacijos) aspektas (Didysis anglų–lietuvių kalbų žodynas, 2008).

Kokybė – turimųjų charakteristikų visumos atitikties reikalavimams laipsnis (Vanagas, 2004).

Kokybės užtikrinimas – tai pokytis, dėmesys studijuojantiems, tikslo siekimas – suteikti galimybę studentams, klausytojams įgyti konkrečius įgūdžius, žinias ir požiūrį, kuris padės jiems sėkmingai gyventi ir dirbti visuomenėje; tai procesas, kurio metu keičiama ir praturtinama klausytojo, studento patirtis (Laužackas ir kt., 2007).

Kompetingumas – asmens gebėjimas rezultatyviai ir profesionaliai veikti, įvaldant praktinės veiklos situacijas, mobilizuojant ir derinant turimus asmens šaltinius. Tai gebėjimas jungti bei derinti tarpusavyje turimus asmens vidinius šaltinius (žinias, gebėjimus, asmenines savybes, patirtį, nuostatas ir kt.) ir išorės šaltinius (profesijos atstovų, dokumentų tinklai duomenų bazės ir kt.) siekiant efektyviai išspręsti veiklos problemą, įvaldyti veiklos situaciją ar realizuoti projektą (Jatkauskienė, Tolutienė, 2012).

Modelis - santykinis matavimo vienetas (Tarptautinių žodžių žodynas, 2013)

Modeliavimas – objektų ar procesų savybių atskleidimas sudarant ir tyrinėjant jų modelius (Tarptautinių žodžių žodynas, 2001)

Parametras – dydis, apibūdinantis proceso, reiškinių, sistemos savybes (Tarptautinių žodžių žodynas, 2013)

Profesionalas – aukštos profesinės kvalifikacijos specialistas, turintis nepaprastų gebėjimų, dirbantis tam tikroje sferoje ir nepriekaištingai atliekantis aukštos kvalifikacijos reikalaujantį darbą. (Jatkauskienė, Tolutienė, 2012).

Profesionalizacija – procesas, vykstantis dviem lygmenimis, kurie tarpusavyje glaudžiai susiję. Tai kaupimas profesinių, mokslo žinių kurios sukurtų kompetentingos veiklos teorinį bei empirinį pagrindą, ir visuomeninis profesijos su jos specifinėmis kvalifikacijomis bei kompetencijomis pripažinimas (Jatkauskienė, Tolutienė, 2012).

Universitetinės studijos – studijos, sudarančios sąlygas asmeniui įgyti teorinių pasirengimu ir moksliniais tyrimais, taip pat praktiniais įgūdžiais pagrįstą aukštąjį išsilavinimą, kvalifikacinį laipsnį ir tam tikrais atvejais – ir profesinę kvalifikaciją (Klaipėdos universiteto studijų nuostatai, 2010).

Studijų programa – tam tikros krypties studijų turinio, metodų ir materialiuju priemonių, studijoms pasitelkiamo akademinio ir profesinio personalo visuma ir jos aprašymas

(Klaipėdos universiteto studijų nuostatai, 2010).

SANTRUMPOS:

KU TSI – Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų institutas

TPM – Tęstinis profesinis mokymas

TS – Tęstinės studijos

TSI Tęstinių studijų institutas

LR – Lietuvos Respublika

ES – Europos Sąjunga.

MVG – Mokymasis visą gyvenimą

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

VDU – Vytauto Didžiojo universitetas

LEU – Lietuvos edukologijos universitetas

LU – Klaipėdos universitetas

IKT – Informacinės komunikacinės technologijos

IVADAS

Temos aktualumas. Mokslo ir studijų misija – padėti užtikrinti šalies visuomenės, kultūros ir ūkio klestėjimą, būti kiekvieno LR piliečio visaverčio gyvenimo atrama ir paskata, tenkinti prigimtinį pažinimo poreikį. Lietuvos mokslo ir studijų politika laiduoja mokslo ir studijų kokybę, visų šalies piliečių lygias teises mokytis, tobulinti turimą kvalifikaciją, persikvalifikuoti ar įgyti norimą aukštąjį išsilavinimą (Lietuvos mokslo ir studijų įstatymas, 2009).

Lietuvos mokslo ir studijų įstatymo 40 str. (2009) kalbama apie mokslo ir studijų kokybės užtikrinimą, įvardijant, jog institucijos, organizuojančios mokymą atsako už studijų kokybę, viešai skelbiant savo veiklos rodiklius, o studijų kokybė užtikrinama per institucijų studijų vidaus kokybės užtikrinimo sistemas, bei išorinį studijų programų vertinimą ir akreditavimą.

Kaip ir anksčiau minėta, studijų kontekste ryškus nuolatinis studijų kokybės užtikrinimas, kurių viena reikšmingų sudedamųjų dalių – studijų kokybės vertinimas. Europos Bendrijų komisijos komunikate Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada ne vėlu (2006) teigiama, jog vienas iš pagrindinių tikslų yra suaugusiųjų mokymo kokybės užtikrinimas, nes dėl prastos kokybės suaugusiųjų mokymo paslaugų sulaukiama menkų mokymosi rezultatų. Juk kokybė apima daug aspektų: informaciją ir orientavimą, poreikių analizę, aktualų mokymosi turinį, atitinkantį tikruosius poreikius ir paklausą, mokymo paslaugų teikimą, mokymosi paramą, pagalbą, vertinimo metodus, žinių ir įgūdžių pripažinimą, įteisinimą, sertifikavimą. Įvertinus šių aspektų svarbą, išskiriami aspektai, kurie nusipelno išskirtinio dėmesio, tai: mokymo metodai, mokymo personalo kokybė, mokymo paslaugų teikėjų veiklos kokybė, mokymo kokybė ir pan.

Viena iš pagrindinių aukštojo mokslo ateities visuomenės vizijų – mokymosi visą gyvenimą idėjos realizavimas. Švietimo politikos požiūriu tai vienas švietimo prioritetų. Įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą idėją būtini profesionalai, galintys kurti ir įgyvendinti Mokymosi visą gyvenimą (MVG) įgyvendinimo gaires – strategijas, programas, projektus. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) įvardinti šie profesionalai, kuriuos būtina parengti universitetinėse studijose o vėliau tęsti praktikoje ir tęstinėse studijose bei nuolat tobulinti jų profesines kompetencijas.

B. Jatkauskienė, G. Tolutienė (2012, p. 20) pateikia andragogo termino aiškinimą – tai „suaugusiųjų švietimo srities specialistas, teikiantis paslaugas suaugusiajam besimokančiam asmeniui pastarajam siekiant įgyti naujų žinių, kompetencijų atnaujinti turimas žinias, kompetencijas, tobulintis įvairiose jam aktualiose srityse“. Europos Sąjungos (ES)

dokumentuose nurodoma, jog andragogas tai „asmuo, atliekantis vieną ar keletą suaugusių švietimo (teorinio ar praktinio pobūdžio) funkcijų suaugusiųjų švietimo institucijoje ar už jos ribų (Terminology of European education and training policy, 2008).

Šiandien plačiai diskutuojama studijų kokybės klausimais tačiau pasigendama platesnių mokslinių diskusijų andragogų rengimo kokybės parametrų modeliavimo aspektu. Tai yra, kaip teigia A. Juozaitis (2008), būtina aprūpinti darbo rinką profesionaliai parengtais andragogais, kurie gebėtų teikti kokybiškas švietimo paslaugas, o jų poreikis yra didelis.

Kitas svarbus kokybės aspektas – andragogo profesinis statusas, jo įteisinimas, pripažinimas, kalbant apie mokymosi visą gyvenimą idėjų realizavimą Lietuvoje.

Mokslinis problemos ištirtumas. Aukštojo mokslo kokybė dažnai akcentuojama kaip vienas svarbiausių veiksnių, atliekančių lemiamą vaidmenį įgyvendinant Lisabonos strategijos siekius. Aukštojo mokslo kokybė, mokymo procesai, mokslinių tyrimų veikla, aukštą kokybę demonstruojantys dėstytojai, mokslininkai, studentai ir t. t. minimi jau nuo 1980 metų, o XX a. pabaigoje Europos institucijose, priimančiose sprendimus, dar gilesnes diskusijas apie aukštojo mokslo kokybę paskatino Bolonijos deklaracija (1999) ir po jos vykusį Bolonijos reformą. Studijų kokybės klausimams skirti ir tokie dokumentai kaip Salamankos deklaracija (2001); Prahos komunikatas (2001); Graco deklaracija (2003); Berlyno komunikatas (2003); Glazgo deklaracija (2005); Bergeno komunikatas (2005); Lisabonos deklaracija (2007); Londono komunikatas (2007); Dublino aprašai (2004) ir kt.

Lietuvoje studijų kokybės klausimai nagrinėjami Valstybės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose; Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2004); LR aukštojo mokslo ir studijų įstatyme (2009) ir kituose dokumentuose bei teisės aktuose.

Studijų kokybės temą kai kuriais aspektais tyrinėjo ir tyrinėja daugelis užsienio ir Lietuvos autorių: D. Green (1994; 1992); L. Harvey (1999); M. Hardney (1995); J. Patry (2004); A. Juodaitytė (2004); E. Stumbrys (2004); D. Gudaitytė (2000); K. Pukelis, I. Savickienė (2004); D. Lipinskienė, M. Misiūnas (1997); M. Teresevičienė (2006); R. Laužackas (2006) ir kt. Tačiau iki šiol nėra vieningos nuomonės, apibrėžiančios studijų kokybę ir studijų kokybės užtikrinimą.

Kaip teigia R. Laužackas, L. Ramonienė, V. Kundrotas ir kiti (2007), kokybė yra viena sunkiausiai apibrėžiamų socialinių mokslų sąvokų. Žvelgiant į suaugusiųjų švietimo kokybę kaip į paslaugą studentams, klausytojams, o plačiąja prasme ir visuomenei, šias grupes galima įvardinti kaip pagrindinius suaugusiųjų švietimo klientus, o patį švietimą, mokslą kaip teikiamą paslaugą. Tai yra kokybė kaip pasirengimas tikslui. Produktas (paslauga šiuo atveju) turi atitikti kliento poreikius, lūkesčius, norus. Kokybė kaip pokytis, tikslo siekimas – suteikti galimybę studentams, klausytojams įgyti konkrečius įgūdžius, žinias ir požiūrį, kuris padės jiems sėkmingai gyventi ir dirbti visuomenėje.

Andragoų rengimo profesionalizacijos klausimus analizavo M. Teresevičienė ir kt. (2006), B. Jatkauskienė (2010, 2011, 2013), R.M. Andriekienė (2011, 2010), G.M. Linkaitytė ir lt. (2011) ir kt. Minėtos autorės pateikė daug vertingų pastebėjimų apie andragoų veiklos ypatumus, svarbą, reikalingumą, vaidmenis, kai kuriuos rengimo aspektus ir kt. Mūsų analizuojamai problemai vertingi B. Jatkauskienės (2010, 2011) tyrimai andragoų profesionalizacijos aspektu, išskiriant andragoų rengimo kokybės parametrus. Andragoų rengimo, profesionalizacijos, teorijų ir praktikos integralumą, didaktinius aspektus, technologijų panaudojimą, mokymosi aplinkos, karjeros klausimus atskirai analizavo mokslininkės (Jatkauskienė, 2013, Zubrickienė ir kt. 2013, Tolutienė, 2013, Abromavičienė, Teresevičienė ir kt., 2013, Andriekienė, Martišauskienė, 2013 ir kt.). Jos pateikė daug vertingų pasiūlymų, kurie pasitarnavo modeliuojant ir išskiriant andragoų rengimo pagrindinius parametrus.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvoje aukštojo mokslo kokybės parametru modeliavimo klausimai andragoų rengimo kokybės aspektu nepakankamai ištirta tema, todėl kyla poreikis teoriniu ir empiriniu aspektais išanalizuoti ir kartu išskirti andragoų rengimo kokybės parametrus, juos modeliuojant bei taikant andragogo profesionalo rengimui. Visa tai leidžia formuluoti **mokslinę problemą**: kokie aukštojo mokslo kokybės parametrai laiduoja sėkmingą andragogo profesionalo rengimą?

Tyrimo tikslas – teoriškai išanalizuoti ir empiriškai pagrįsti andragoų rengimo kokybės parametrus modeliavimo aspektu.

Tyrimo objektas – Andragoų rengimo kokybės parametrai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti teorinę analizę aukštojo mokslo, andragoų rengimo kokybės modeliavimo aspektu.
2. Išanalizuoti švietimo dokumentus (europiniu, nacionaliniu, instituciniu lygmenimis) andragoų rengimo kokybės klausimais.
3. Atlikti andragoų bakalauro rengimo kokybės KU TSI analizę.
4. Ištirti besimokančiųjų ir baigusią studijas požiūrį į andragoų rengimo kokybę.

Tyrimo hipotezė: Andragogo profesionalo rengimas vyks sėkmingai, jeigu bus įvertinti šie pagrindiniai kokybės parametrai:

- tinkamas mokymosi aplinkos ir infrastruktūros sukūrimas (auditorijos, įranga, biblioteka, IKT);
- dėstytojų profesionalumas (gebėjimas taikyti aktyvius mokymosi metodus, formas ir būdus);
- mokymosi programos (turinio) atitikimas rinkos poreikiams ir paklausai;
- parama, pagalba besimokančiajam (akademinė, finansinė, psichologinė);

- nuolatinė studijų vyksmo stebėseną (vidinis įsivertinimas ir išorinis vertinimas), kurių pagrindu koreguojamas studijų turinys ir procesas.

Tyrimo metodai:

- *teorinė analizė*, siekiant išanalizuoti problemos teorinius aspektus;
- *dokumentų analizė*, skirta nustatyti, koks dėmesys skiriamas europinio, nacionalinio institucinio lygmens dokumentuose andragogų rengimo kokybei;
- *modeliavimas*, su tikslu išskirti pagrindinius andragogų rengimo kokybės parametrus;
- *atvejo analizė, ilgalaikis stebėjimas, dokumentų analizė, pokalbis*, siekiant nustatyti andragogų bakalauro rengimo kokybės parametrus KU TSI;
- *anketavimas*, siekiant iširti besimokančiųjų ir baigusiujų požiūrį į andragogų rengimo kokybę KU TSI.

Tyrimo metodologinės nuostatos:

- tyrimas grindžiamas **konstruktyvistine teorija**, kuri remiasi bihevizizmo ir ypač kognityvine mokymosi teorijomis. Konstruktyvizmo teorija sutelkia dėmesį į kiekvieno studento kaip asmens vaidmenį studijavimo procese: jis pats gali konstruoti situaciją, kurioje jam geriausiai studijuoti, rinktis būdus kaip studijuoti. O andragogui tenka patarėjo, tarpininko, partnerio, organizatoriaus arba kuratoriaus vaidmuo (Jatkauskienė, Tolutienė, 2012).

- **visuotinės kokybės valdybos teorija**, kuri leidžia pagrįsti švietimo ir mokymosi kokybės, kokybės valdybos modeliavimo proceso sistemingumą organizacijų veikloje. Tai yra formuoja sisteminį požiūrį į kokybę. Juk viena iš svarbiausių universiteto tikslų yra veiklos harmonizavimas bei dermė tarp produkto ir proceso kokybės, nes kokybė gali būti modeliuojama ir valdoma, o valdybos, valdymo paradigma taikoma ir paslaugų modeliavime, nes šiam procesui yra būdingas tokios prasmės kaip suprantamumas ir atsiskaitomybė (Ruževičius 2005; Gardin, 2008; Bagdonienė ir kt. 2009).

Tyrimo remtasi šių mokslininkų idėjomis: vertinant aukštosios mokyklos studijų kokybę būtina atsižvelgti į šias kokybės dimensijas: daiktinė nuosavybė (pakankamas įrangos kiekis, prieinamumas, modernumas ir kt.); kompetencija (šiuolaikiškumas, dėstymo įgūdžiai ir kt.); požiūris (studentų poreikių supratimas, pagalba, paslaugumas ir kt.); turinys (programų sąlytis su darbo rinka, efektyvumas ir kt.); dėstymas (efektyvus medžiagos pateikimas, grįžtamasis ryšys ir kt.); patikimumas (tikslų vykdymas, problemų sprendimas ir kt.) (Laužackas, 2007; Pukelis, Savickienė, 2004).

Tyrimo bazė, dalyviai: KU TSI bakalauro studijų studentai (2011-2013). Iš viso 130 studentų. Jie buvo apklausiami pagal 3-jų grupių dalykų programas, iš viso - 416 anketų. KU TSI andragogų rengimo kokybės stebėjimas, pokalbiai, dokumentų (ataskaitų, perspektyvinių detaliųjų planų, vidinio ir išorinio įsivertinimo ir vertinimo) analizė.

Darbo naujumas ir praktinis reikšmingumas reiškiasi tuo, kad yra sumodeliuoti ir išskirti andragogų rengimo kokybės parametrai, kurie gali būti taikomi atliekant studijų savianalizę, orientuojant dėstytojų ir studentų veiklą remiantis kokybės parametrais, galima vertinti teikiamų studentams paslaugų kokybę įvairiais aspektais. Pvz., tinkamos mokymosi aplinkos, infrastruktūros sukūrimu, dėstytojų profesionalumu, parama pagalba studentui, studijų stebėseną ir kt.

Darbo struktūra. Darbą sudaro pagrindinės sąvokos, įvadas, dvi dalys: teorinė ir empirinė dalis, išvados, rekomendacijos, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, naudotos literatūros sąrašas ir priedai.

Įvade atskleidžiamas andragogų rengimo kokybės problemos aktualumas, mokslinis iširtumas. Formuluojamas konkretus tyrimo objektas, tyrimo tikslas, keturi tyrimo uždaviniai tyrimo tikslui įgyvendinti. Tyrimo uždavinių įgyvendinimui numatyti tyrimo metodai bei tyrimo metodologinės nuostatos.

Pirmoje darbo dalyje „**Teorinės tyrimo prielaidos: andragogų rengimo kokybės parametrų modeliavimas**“ pateikiama kokybės sampratų įvairovė ir atskleidžiama jų esmė, analizuojama aukštojo mokslo kokybės dimensijos ir jų charakteristikos, andragogų rengimo problematika ir jų profesionalizacijos raiška mokymosi visą gyvenimą aspektu. Šioje dalyje taip pat atliekama išsami LR ir ES dokumentų analizė kokybės parametrų modeliavimo aspektu. Paskutiniame pirmos dalies skyriuje pateikiami Andragogų rengimo kokybės pagrindiniai parametrai.

Antroje darbo dalyje „**Empirinės tyrimo prielaidos: andragogų rengimo kokybė Klaipėdos universiteto tęstinių studijų institute**“ pateikta atliktų kokybinio bei kiekybinio tyrimų metodika, eiga, rezultatų analizė. Tai yra stebėjimų, pokalbių, analizuojamų KU TSI dokumentų (ataskaitų, studijų planų, svarstančių kokybės klausimus) ir vertinimo (išorinio ir vidinio) rezultatų analizė. Remiantis teorine ir empirine analize suformuluotos išvados ir rekomendacijos.

Darbo apimtis – iš viso 77 puslapiai, 15 lentelių, 18 paveikslų. Bibliografinį sąrašą sudaro 91 Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros šaltinis, 10 priedų.

1. TEORINĖS TYRIMO PRIELAIIDOS: ANDRAGOGŲ RENGIMO KOKYBĖS PARAMETRŲ MODELIAVIMAS

1.1. Kokybės sampratų įvairovė ir esmė

Kokybės samprata nagrinėjama jau kelis dešimtmečius. Lotynų kalboje žodis „kokybė“ (lot. *qualitas*) reiškia „savybę“. Kokybę skirtingi žmonės gali suprasti skirtingai, kokybės sampratą gali pakeisti kiekvienas, būdamas skirtingoje situacijoje. Todėl galima rasti daug ir įvairių kokybės sampratų aiškinimų (Žibėnienė, 2006).

Kokybę daugelis žmonių mano suprantą, tačiau kiekvienam žmogui ji gali reikšti visai ką kitą. Tai nepaprastai plati sąvoka, atsiradusi tik dėl to, kad egzistuoja mėstančių, kuriančių ir vartojančių individų bendrija. Vartojimas visada kelia daugelį reikalavimų vartojamam objektui, t. y. paslaugai. Šie reikalavimai automatiškai tampa gamintojo veiklos gairėmis. Tam, kad gamintojas galėtų parduoti savo pagamintą produktą vartotojams, privalo gaminiui (paslaugai) suteikti tokias savybes, kurios kuo idealiau atitiktų vartotojų poreikius (Dikavičius ir kt., 2004).

F. Westerheijdenas (2005, 53 p.) pastebi, jog pati kokybės kaip reiškinio sąvoka nebuvo nauja. Mokslinėje literatūroje yra išskiriama daug kokybės apibrėžimų. Labai dažnai kokybė yra apibūdinama kaip atitikimas reikalavimų, kurie suvokiami kaip kažkas apibrėžto ir nustatyto normatyvais. Tokia kokybės sąvokos samprata yra tiesiogiai perimta iš pramonės ir kitų daiktinės gamybos sričių, kur prekės kokybės ekspertizė atliekama patikrinus tam tikrus gaminio parametrus. Tačiau paslaugoms tokia kokybės samprata netinka. Dėl neapčiuopiamos paslaugų prigimties, teikėjo ir gamintojo sąveikos, gamybos ir vartojimo momentų sutapimo paslaugų kokybė yra momentinė būseną. Pasak E. Vitkienės (2004), kokybė, visų pirma, - tai atitinkami reikalavimai (nustatyti standartai), kurių, norėdama pasiekti atitinkamą kokybę, paslaugų įmonė privalo griežtai laikytis. Antra, kokybė - tai garantija, jog prekė ar paslauga yra tinkama vartoti. Tai pirkėjo ar vartotojo subjektyviai suvokta kokybė, t.y. kokybė vartotojo akimis. Dažniausiai mokslinėje literatūroje sutinkami kokybės apibūdinimai: numatomas pastovumo ir patikimumo laipsnis, esant žemiems kaštams, ir tinkantis rinkai yra *kokybė* (Deming pas Jenkins, 2003); pagal A. Feigenbaum (2003) savo esmė *kokybė* yra tam tikras organizacijos valdymas; *kokybė* yra produkto, paslaugos ar proceso savybių ir charakteristikų visuma, kuri grindžiama jo galimybe patenkinti tam tikrą poreikį (vartotojo požiūris pagal Britanijos standartinį apibrėžimą). Pagal P. Vanagą (2004), *kokybė* yra plati ir įvairiapusė sąvoka, kokybės apibrėžimų yra daug, todėl jie gali būti klasifikuojami pagal požiūrį į kokybę.

Yra tikrai daug apibrėžimų, tačiau visų idėjų sintezę galima sujungti į kurį nors vieną iš šių dviejų sakinių: a) *specifikacijų atitikimas*. *Kokybė* apibrėžiama kaip santykinis ydų nebuvimas; b) *virtotojų reikalavimų tenkinimas* - formalus ir neformalus, minimaliomis išlaidomis, iš pirmo karto ir kiekvieną kartą (Barczyk, 1999). *Kokybės* lygis yra virtotojo pasitenkinimo gaminio parametrais ir ypatybėmis lygis. (Barczyk, 1999). Tarptautinis kokybės vadybos standartas ISO 9000:2000 kokybę apibendrintai apibrėžia taip: „*Kokybė* – turimųjų charakteristikų visumos atitiktis reikalavimams laipsnis“ (Vanagas, 2004; Vitkienė E., 2004; Crosby, 1996; Juran, 1999). Remiantis E. R. Stanciku (2004), *visuotinės kokybės vadyba* yra tokia vadybos filosofija ir metodai, kuriuos pasirinkusi organizacija nuolat tobulėja, siekdama kuo veiksmingiau patenkinti virtotojų poreikius, gerindama produktų arba paslaugų kokybę ir mažindama kaštus. Visuotinės kokybės vadyba kartais vadinama nuolatiniu kokybės gerinimu. ISO 9000 standarto ir visuotinės kokybės vadybos santykio problemą jau analizavo Š. Abramavičius (2001). Jis ieškojo jos sprendimo būdų, pateikdamas vizualinio sprendimo modelį.

Nepaisant kokybės ir lygio apibrėžimų tikslumo, kokybė, lygis ir tenkinimas galutinai nustatomi tada, kai virtotojas suvokia bendrąją gaminio vertę ar jo tikimą virtoti konkurencijos požiūriu (Barczyk, 1999).

Susisteminti kokybės apibrėžimai, artimiausi mūsų tyrimo problemai, pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. Kokybės sampratos interpretacijos (Sudaryta autoriaus)

Autorius	Apibūdinimas
Deming, Jenkins (2003)	Kokybė - numatomas pastovumo ir patikimumo laipsnis, esant žemiems kaštams, ir tinkantis rinkai.
ISO 9000:2000	Kokybė – turimųjų charakteristikų visumos atitiktis reikalavimams laipsnis
Feigenbaum (2003)	Kokybė - yra produkto, paslaugos ar proceso savybių ir charakteristikų visuma, kuri grindžiama jo galimybe patenkinti tam tikrą poreikį
Vanagas (2004)	Kokybės apibrėžimai klasifikuojami pagal požiūrį į kokybę.
Barczyk (1999)	Kokybės lygis yra virtotojo pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis lygis.
Šalčius (2009)	Kokybė – atitiktis reikalavimams (virtotojų poreikių tenkinimas)
Ruževičius (2007)	Kokybė – sąvoka iš lotynų kalbos žodžio <i>qualis</i> reiškiančio <i>koks</i> arba <i>iš ko</i> (gaminys) <i>padarytas</i> . Tai pati pirminė kokybės samprata, nusakanti gaminių medžiaginius skirtumus.
Dahigaard ir kt. (1998)	Kokybė – tradicinių ar aukščiausių reikalavimų patenkinimas ar atitiktis standartams
Reeves ir kt (1994)	Kokybė – tobulas veikimas, aukščiausių standartų siekimas. Kokybė – virtotojų reikalavimų pasiekimas ir/ar viršijimas; dėmesys vidinių ir išorinių klientų poreikiams.
Laužackas (2005)	Kokybė – nuolat kintantis siekinys, priklausantis nuo vidinių ir ypač išorinių aplinkybių
Laužackas (2005), Savickienė, Pukelis (2004)	Kokybė – sąlygų tinkamumas plėtoti besimokančiojo asmenybės saviugdą, įvertinant nu(si)statytus kokybės reikalavimus, institucijos tikslus ir virtotojų poreikius, kai sukurtos mokymo(-si) galimybės ir situacijos turi visus mokymo(-si) dalyvių poreikius tenkinančius bruožus

Remiantis 1 lentelėje pateiktais kokybės apibrėžimais, galime teigti, kad kokybės sąvoka yra įvairialypė, tačiau visi autoriai akcentuoja esminius kokybės aspektus: tam tikrų specifikacijų atitikimas; virtotojų reikalavimų tenkinimas - formalus ir neformalus, minimaliomis išlaidomis,

iš pirmo karto ir kiekvieną kartą. Tarptautinis kokybės vadybos standartas ISO 9000:2008 kokybę apibrėžia kaip turimųjų charakteristikų visumos atitikties reikalavimams laipsnis.

Vartotojas - pagrindinis paslaugų kokybės vertintojas (Langvinienė ir kt., 2005). Klaidinga manyti, kad paslaugų įmonė turi vadovautis tik savo kokybės apibrėžimais, t.y. kaip jie suvokia kliento norą. Paslaugų kokybė negali būti atskiriama nuo vartotojo suvokimo. Būtent vartotojas yra pagrindinis kokybės arbitras.

J. Garvin pateikia metodologinius kokybės matavimo pagrindus (Bagdonienė ir kt., 2004). Į kokybės apibrėžtį galimi penki požiūriai:

1. *Transcendentinis požiūris į kokybę*, kuris akcentuoja, kad žmonės mokosi pažinti kokybę, įgyja patyrimo (pakartotinai vartojant paslaugą).

2. *Į produktą ar paslaugą orientuotas požiūris*. Kokybę apibūdina tiksliai nusakomi ir išmatuojami kintamieji, pavyzdžiui, paslaugos atlikimo trukmė. Tai objektyvus kokybės aiškinimas, tačiau jis neįvertina individualaus vartotojo poreikių, preferencijų, skonio.

3. *Į vartotoją orientuotas požiūris*, kuris grindžiamas prielaida, ar paslauga kokybiška, ar ne, sprendžia pats vartotojas. Tai subjektyvus kokybės aiškinimas, kuris paslaugos teikėjui sukelia dvi problemas: 1) kaip sužinoti, kokios privalo būti paslaugos savybės, kad tenkintų kuo daugiau vartotojų, 2) kaip atskirti pasitenkinimą sąlygojančius požymius nuo kokybės atributų.

4. *Į procesą orientuotas požiūris*. Kokybiška paslauga yra ta, kuri atitinka nustatytus paslaugų teikimo standartus, tačiau šie neįvertina vartotojų poreikių ir prioritetų.

5. *Į vertę orientuotas požiūris*. Čia kokybės sampratoje integruojama vertė ir kaina. Kokybiška paslauga yra ta, kuriai būdinga rezultato (atitikimo) arba atlikimo (proceso) ir vartotoją tenkinančios kainos pusiausvyra.

Ch. Grönroos (2007), remdamasis tyrimų, kaip vartotojai suvokia ir vertina paslaugas bei jų kokybę, rezultatais, pateikia šiuos dažniausiai akcentuojamus gerai vertinamos paslaugos kriterijus:

- **Profesionalumas ir įgūdžiai** rodo techninės, arba paslaugos rezultato, kokybės matą (Vitkienė, 2004). Paslaugos teikėjas turi reikiamas žinias ir įgūdžius kad klientui galėtų pasiūlyti profesionalią paslaugą..

- **Požiūris ir elgesys** susijęs su teikiamos paslaugos funkcinė proceso kokybe – kaip darbuotojai yra pasirengę spręsti paslaugos vartotojo problemas (Vitkienė, 2004). Todėl vertindami kokybę, paslaugų vartotojai atsižvelgia į kontaktuojančio personalo suinteresuotumą, dėmesį, mandagumą, pagarbą. Turi reikšmės, vertinant paslaugų kokybę, ir kontaktuojančio personalo išvaizda, kalba. Vartotojas atsižvelgia į tai, kaip personalas elgiasi, kaip paaiškina paslaugą, jos kainą, ryšį tarp paslaugos ir kainos. Vertinamas individualus dėmesys, nuolatinių

klientų pažinimas, geranoriškumas (Vengrienė, 1998).

- **Prieinamumas (patogumas) ir lankstumas** – tai siekimas prisitaikyti prie vartotojų norų ir pageidavimų (Vitkienė, 2004). Ši sąvoka apima tai, kaip paslauga pasiekama, telefono, transporto, transporto ryšio su firma būklė. Vartotojas vertina darbo laiko patogumą, trumpą laukimo laiką, patogią paslaugos atlikimo vietą (Vengrienė, 1998).

- **Patikimumas ir pasitikėjimas** – tikėtinos ir patirtos paslaugos kokybės atitikimas, tiesos momentų ir vartotojų lūkesčių pateisinimas (Vitkienė, 2004). Vartotojas tikisi, kad firma jį aptarnaus su tokiu dėmesiu, lyg paslaugą atliktų pirmą kartą. Vertinamas kruopštumas sąskaityboje, tinkamas įrašų saugojimas, paslaugos savalaikiškumas, greitas vartotojo iškvietimas, tikslus pašto pervedimų atlikimas, pažadų tesėjimas, kontaktuojančio personalo asmeninės savybės. Čia įeina kompanijų reputacija, fizinio, finansinio saugumo, konfidencialumo laidavimas (Vengrienė, 1998).

- **Kompensavimas (kompetencija)** – nesklaidumų šalinimas, trūkumų kompensavimas, sugebėjimas imtis operatyvių veiksmų, siekiant ištaisyti klaidas, greitai suteikti paslaugą, kas užtikrintų gerą jos kokybę (Vitkienė, 2004). Todėl vertindamas paslaugų kokybę vartotojas atsižvelgia į tai, ar paslaugos teikėjas suinteresuotas ieškoti išeities situacijai kontroliuoti, jei paslaugos teikimo metu atsitiko kas nors nenumatyta (Vengrienė, 1998).

- **Kreditabilumas** – tam vartotojai teikia ypač didelę reikšmę t.y., paslaugų firmos pasirengimui pateikti vertę, adekvačią sumokėtiems pinigams. Esant nenumatytai situacijai, firma turi būti pasirengusi padengti nuostolius vartotojui (Vengrienė, 1998).

- **Reputacija ir sąžiningumas** yra susiję su paslaugos įvaizdžio formavimu ir atlieka išankstinių garantijų vaidmenį, kas lemia gerą paslaugų įmonės vardą (Vitkienė, 2004).

Taigi apibendrinant galima teigti, jog kokybė – objekto turimų parametrų atitikimas suformuluotiems reikalavimams, pagrįstiems vartotojų poreikiais. Paslaugų kokybė, lyginant su prekių, nėra lengvai apibūdinama. Tai sąlygoja pati paslaugų prigimtis, teikėjo ir vartotojo sąveika, gamybos ir vartojimo vienovė. Paslaugų kokybę įprasta vertinti per vartotojo prizmę. Lyginama laukta ir patirta kokybė. Labai svarbu, kad vartotojai būtų patenkinti teikiamų paslaugų kokybe, nes tai – vienas iš pagrindinių konkurencinių pranašumų paslaugų organizacijose.

1.2. Aukštojo mokslo kokybės dimensijos ir jų charakteristikos

Paskutinius dešimt metų daugelyje pasaulio šalių mokymo įstaigos vis dažniau apibrėžiamos kaip specifinių verslo paslaugų teikėjos, ir priverstos konkuruoti tam tikroje rinkos dalyje (Žekevičienė, 2009), todėl kokybės vadybos praktika, išplitusi gamybos sferoje, pasiekė ir

švietimą (Valiukevičiūtė ir kt., 2006). Aukštųjų mokyklų studijos yra paslauga, kuri turi visas klasikines paslaugų savybes: ji yra neapčiuopiama ir heterogeninė, atitinka neatskiriamumo kriterijų (gamyba ir vartojimas vyksta tuo pačiu metu), pagrindinis paslaugos vartotojas – studentas, kuris dalyvauja studijų paslaugos teikimo procese ir t.t. Aukščiau minėta paslaugų kokybės koncepcija tinka ir aukštųjų mokyklų studijų paslaugai, kur vartotojų pasitenkinimas yra pagrįstas vartotojo lūkesčiais ir patirta paslaugos kokybe. Kyla klausimas, kas yra studijų paslaugos vartotojai? Nors studentas yra laikomas tiesioginiu studijų paslaugos vartotoju, bet be jo, šios paslaugos vartotojai gali būti studento tėvai, aukštosios mokyklos darbuotojai, darbdaviai, viešojo valdžia. Dabartiniu metu pripažįstama, kad aukštųjų mokyklų paslaugų kokybė yra atskirų vartotojų interesų grupių santykinė koncepcija. Lietuvoje aukštosioms mokykloms persitvarkant į viešąsias įstaigas ir formuojant jų tarybas yra išskiriamos penkios interesų grupės:

- studentai;
- aukštųjų mokyklų darbuotojai;
- aukštųjų mokyklų administracija;
- švietimo ministerijos atstovai;
- verslo ir viešojo sektoriaus darbdaviai (Tilvytienė ir kt., 2010).

Taigi Lietuvos aukštosios mokyklos turi spręsti kokybės problemas ne tik per tradicines aukštųjų mokyklų akreditacijas, studijų programų ir dalykų peržvalgas, studentų apklausas, dėstytojų savianalizės, bet ir matuoti, vertinti studijų paslaugų kokybę atskirų interesų grupių (vartotojų) atžvilgiu ir remiantis tuo numatyti strateginius studijų paslaugų kokybės pagerinimo veiksmus (Tilvytienė ir kt., 2010, 321 p.).

Aukštojo mokslo kokybės sampratos paieškos europinėje erdvėje prasidėjo priėmus Bolonijos deklaraciją (1999), kurioje vienu iš šešių tikslų įtvirtinamas Europos bendradarbiavimas užtikrinant kokybę per aukštojo mokslo programų palyginamųjų kriterijų ir metodologijų kūrimą. Nors aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas yra esminė dimensija siekiant pagrindinių Europos aukštojo mokslo tikslų, apibrėžtų svarbiausiuose tarptautiniuose dokumentuose, tokių kaip mobilumas, kreditų sistema, pakopų atskyrimas, asmenų įsidarbinimas, konkuravimas ir kiti, kokybės parametrai ir metodologija vystėsi palaipsniui. Konkretesni parametrai buvo išskirti tik 2004 m., kai buvo įsteigta Europos kokybės užtikrinimo asociacija (European Association for Quality Assurance) bei 2005 m. priimti Europos kokybės užtikrinimo standartai ir rekomendacijos (Gruodytė, Kiršienė, 2011). Be to, 2008 m. buvo įsteigtas Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo registras, kuriame registruojamos Europoje veikiančios kokybės užtikrinimo agentūros. Paminėtomis priemonėmis siekiama skatinti tarpusavio pasitikėjimą, diplomų pripažinimą ir mobilumo didėjimą. Deja, tenka

pažymėti, jog Lietuvos studijų kokybės vertinimo centras vis dar nėra įtrauktas į visateisius Europos kokybės užtikrinimo asociacijos narius (<http://www.eqar.eu/register/search.html>)

Kai kurie mokslininkai, anot A. Juodaitytės (2004) abejoja dėl kokybės klausimų reikalingumo aukštosiose mokyklose. Jie mano, kad universitetų paskirtis ypatinga ir baiminasi tokių terminų vartojimo kaip *vartotojo poreikių tenkinimas, kontrolė ir valdymas, standartizacija*. Šiuo pagrindu jie formuluoja teiginį – aukštojoje mokykloje savaime yra siekiama kokybės, nes tokia yra jos paskirtis. Vadovybė ir mokslininkai laikosi požiūrio, jog šios institucijos yra mokslo žinių generatoriai ir nėra tiesiogiai susijusios su biznio ir konkurencijos pasauliu. Kokybė aukštojo mokslo atžvilgiu yra daugiamačis reiškinys, nes skiriasi pati jos samprata, kriterijai, kuriais ji vertinama. Būtent nuo kriterijų, priskiriamų kokybės vertinimui, priklausys ir jos rezultatai.

Mokslinėje literatūroje, analizuojančioje aukštojo mokslo kokybę, pateikiami įvairūs kokybės apibrėžimai ir sampratos. E.Gruodytė ir J.Kiršienė (2011, p. 1182) nurodo, jog, pavyzdžiui, J.Pawlovskis pristato tris kokybės modelių grupes: orientuoti į procesą, į galutinį rezultatą arba į kompetencijas. Autoriaus nuomone, į procesą orientuoti modeliai yra geriausi mokymosi paslaugas teikiančioms organizacijoms, kadangi jie geriausiai gali būti pritaikyti institucijos poreikiams. Kiti mokslininkai, tokie kaip J. Ruževičius ir kt. (2007) studijų kokybę sieja su kliento (aukštojo mokslo paslaugų gavėjo) poreikių patenkinimu. Tačiau E. Gruodytė ir J. Kiršienė (2011) mano, jog šio apibrėžimo esminiu trūkumu galima laikyti tai, kad paslaugos gavėjas paprastai nėra profesionalas ir neturi pakankamai kompetencijos ir įgūdžių, kad galėtų atsakyti, kokia kvalifikacija jam reikalinga, antra, universitetai nėra profesinės mokyklos ir turi ugdyti ne visuomet praktiškai lengvai įvertinamas, tačiau neatsiejamas nuo universitetinio išsilavinimo kompetencijas. Trečia, kai kada studentai siekia įgyti aukštojo mokslo baigimo diplomą mažiausiomis sąnaudomis, todėl orientuotis tik į jų poreikius nėra adekvatu. Dar kiti mokslininkai (Juknytė-Petrekienė ir Pukelis 2007) kokybės turinį aiškina remdamiesi Harvey ir Greeno modeliu, kuris kokybę apibrėžia kaip atitiktį tikslui ir kaip nuolatinę transformaciją. Kiti autoriai (Savickienė ir Pukelis, 2003) studijų kokybę apibrėžia lakoniškiau – kaip sąlygų, suteikiamų asmens saviugdai plėtoti ir kvalifikacijai įgyti universitete arba kolegijoje tinkamumą, apibūdinamą per dimensijas, standartus ir juos apibūdinančius kriterijus.

Modeliuojant kokybės parametrus aukštajame moksle vertinga remtis B. Pociūtės (2005) pateiktais universitetų kokybės apibrėžimais:

- Kokybė yra pagrindinė aukštojo mokslo vertybė, siekiant aukščiausio lygio išsilavinimo. Kokybės kultūra apima ir orientuotą į kokybę organizacijos kultūrą ir kokybės palaikymą reguliuojančias procedūras (Tartu universitetas);
- Kokybės kultūra aukštojoje mokykloje yra nuolatinis procesas skleidžiant gerą patirtį

universiteto bendruomenei, norint pagerinti rezultatų kokybę (Lodzės technikos universitetas);

- Kokybė yra nuolatinių procesų ir paslaugų gerinimas (Valensijos technikos universitetas);

Kokybės kultūra – tai akademinės bendruomenės vertybių, įsitikinimų ir laukimų visuma, įpareigojanti juos būti tiek intelektualiai, tiek socialiai atsakingus (Vilniaus universitetas) (Pociūtė, 2005).

Remiantis A. Juodaityte (2004, 19 p.), aukštosios mokyklos studijų kokybės koncepcijos esmę sudaro šie teiginiai:

- kokybė gali būti užtikrinama per išorinį ir vidinį vertinimą;
- studijų programų ir sąlygų (didaktinių, akademinų), būtinųjų funkcionavimui analizė kaip prielaida vidinės studijų kokybės vertinimui;
- išorinės kokybės vertinimą vykdo specialios institucijos - nacionaliniai studijų kokybės vertinimo centrai, kurie turėtų būti nepriklausomi nuo ministerijų ar jų padalinių;
- tiek vidinis, tiek išorinis studijų kokybės vertinimas pateikiamas ataskaitose ar pranešimuose, kurie turėtų būti skelbiami spaudoje.

R. Laužacko (2007) ir kt. nuomone labiausiai vartojamos šios paslaugos kokybės vertinimo dimensijos:

- **Užtikrintumas** – gauta paslauga atitinka lūkesčius.
- **Reagavimas** – paslauga suteikiama klientui iš karto užsakius.
- **Kompetencija** – paslaugos teikėjas turi visas reikiamas žinias ir įgūdžius kokybiškai paslaugai teikti.
- **Prieinamumas** – paslauga klientui lengvai prieinama pvz., vieta, darbo laikas ir lt.
- **Paslaugumas** – paslaugos teikėjai yra mandagūs, draugiški ir geranoriški.
- **Bendravimas** – paslaugos gavėjai yra išklausomi ir jiems suteikiama informacija ta kalba, kurią jie supranta.
- **Patikimumas** – paslaugos teikėjas yra patikimas ir sąžiningas.
- **Saugumas** – klientas yra apsaugotas nuo pavojų, rizikos ir neaiškumų.
- **Kliento supratimas** – paslaugos teikėjas stengiasi pilnai suprasti kliento norus.
- **Daiktinė nuosavybė** – paslaugos teikėjas turi visas reikalingas priemones – įrangą, patalpas kokybiškai paslaugai teikti.

Apibendrinus visus aukščiau pateiktus kokybės vertinimo kriterijus galima išskirti bendrąsias kokybės dimensijas:

- Techninė kokybė (galima objektyviai pamatuoti);
- Funkcinė kokybė (sąveika tarp paslaugos gavėjo ir teikėjo);

- Korporacinis įvaizdis (klientas mato organizaciją t.y. derinys tarp techninės ir funkcinės kokybės dimensijų bei veiksmų, tokių kaip produkto kaina ar įmonės reputacija).

- Rezultatas ir procesas (t.y. proceso dimensijų svarba klientui nuo to, kiek jis pats aktyviai dalyvauja tame procese).

Tokie kriterijai kaip profesionalumas ir įgūdžiai, kompensavimas (kompetencija) ir kreditabilumas išreiškia techninę kokybę, o požiūrio ir elgsenos, prieinamumo (patogumo) ir lankstumo, patikimumo ir pasitikėjimo bei reputacijos ir sąžiningumo paslaugų kokybės charakteristikos apima funkcinę kokybę, kuriai vartotojas suteikia gana didelę svarbą. Todėl paslaugų firmos veikloje funkcinės kokybės elementai neturėtų būti antraeiliai – juos būtina derinti su techninės kokybės elementais (Vengrienė, 1998).

Šios kokybės dimensijos, kriterijai suteikia daug vertingos išvalgos paslaugų sektorių kokybei, bet būtina jas analizuoti ir kiekvienai situacijai ar objektui pritaikyti tinkamas dimensijas.

Kaip nurodo G. Adomavičienė ir kt. (2010), pirmuosius bandymus apibrėžti aukštojo mokslo paslaugų kokybės dimensijas Lietuvoje galima aptikti M. Lanskoronskio bei L. Ramonienės (2007) darbuose. Tuo tarpu užsienio autorių darbuose vis dažniau pasirodo tyrimų (Stodnick, Rogers, 2008; Tan, Kek, 2004; Wright, Neil, 2002; Barnes, 2006), kuriuose studijų kokybė yra vertinama remiantis paslaugos paradigma – dėstymas kaip paslauga gali būti įvertintas per paslaugos kokybės vertinimo dimensijas (sritis) empatiškumą, užtikrinimą, atsakomybę, patikimumą, apčiuopiamumą (2 lentelė).

2 lentelė. Paslaugos kokybę apibrėžiantys kriterijai verslo įmonėse ir vertinant dėstymo kokybę (Adomavičienė, Tamulienė, 2010)

Dimensija (sritis)	Dimensiją apibrėžiantys kriterijai verslo įmonėse	Dimensiją apibrėžiantys kriterijai vertinant dėstymo kokybę
Empatiškumas	Gebėjimas suprasti klientą, jo pageidavimus, domėjimasis jo poreikiais	Dėstytojo gebėjimas „išgirsti“ studentų individualius poreikius, nuoširdžiai domėtis jų lūkesčiais, juos motyvuoti
Užtikrinimas	Paslaugos teikėjo pasirengimas padėti klientui nedelsiant išspręsti iškilusias problemas, gebėjimas išpildyti jų poreikius	Dėstytojo kompetentingumas, nešališkumas vertinant studento darbus, noras diskutuoti su studentais, atsakyti į jų klausimus, šiltas bei pozityvus bendravimas.
Atsakomumas	Paslaugos teikėjo pasirengimas padėti klientui nedelsiant išspręsti iškilusias problemas, gebėjimas išpildyti jų poreikius	Dėstytojo gebėjimas greitai atsakyti į studentų poreikius, noras padėti spręsti iškilusias problemas
Patikimumas	Paslaugos teikėjo sugebėjimas tinkamai atlikti paslaugą, pateikti patikimą informaciją.	Dėstytojo gebėjimas rengti įdomiais bei naudingas paskaitas; gebėjimas paskaitų metu pateikti informaciją, kuri būtų vertinga studento siekiamai kvalifikacijai; gebėjimas pasitaisyti padarius klaidą
Apčiuopiamumas	Paslaugos akivaizdumo apraiškos, kurias sudaro fizinės paslaugos teikimo priemonės	Auditorijos modernumas, jos pritaikymas mokymui(si)

Šie veiksniai rodo, kad aukštųjų mokyklų realizuojamos studijos turi būti kokybiškos ne tik

savo turiniu, ką akcentuoja klasikinė studijų kokybės samprata, tačiau ir studijų kaip paslaugos teikimo (studijų administravimo) prasme. Vis dėlto, siekiant užtikrinti studijų kaip paslaugos kokybę, ją visų pirma yra būtina vertinti. Tik remiantis pagrįstais bei patikimais vertinimo rezultatais gali būti numatomi studijų kokybės gerinimo žingsniai.

R. Laužackas (2007) pateikia tokias paslaugų kokybės dimensijų interpretacijas aukštajame moksle:

3 lentelė Paslaugų kokybės dimensijos ir aukštasis mokslas (Laužackas 2007)

Dimensija	Dimensijos interpretacija aukštajame moksle
Užtikrintumas	Studijos yra teisingos, nuodugnios ir šiuolaikiškos Institucija laikosi studentams duotų pažadų Dėstyimo lygis yra pastovus
Reagavimas	Aukštojo mokslo institucijos darbuotojų pasiruošimas ir noras padėti studentams
Kliento supratimas	Įsiklausymas į studentų reikalavimus bei norus, jų supratimas
Prieinamumas	Aukštojo mokslo institucijos darbuotojai yra prieinami kai studentui reikalingas patarimas
Kompetencija	Aukštojo mokslo institucijos darbuotojų teorinės ir žinios jų viešojo pasisakymo ir bendravimo įgūdžiai
Paslaugumas	Geranoriškas ir pozityvus požiūris į studentus
Bendravimas	Studentų ir dėstytojų bendravimas
Patikimumas	Kiek yra pasitikima aukštojo mokslo institucija
Saugumas	Informacijos konfidencialumas
Daiktinė nuosavybė	Įrangos ir infrastruktūros būklė, gausa ir prieinamumas
Rezultatas	Žinios ir įgūdžiai kuriuos įgyja studentas
Išbaigtumas	Pagalbinės žinios ir įgūdžiai gebėjimas naudotis kompiuteriu
Lankstumas	Kaip įgytos žinios ir įgūdžiai gali būti pritaikomi praktikoje
Garantija	Kaip aukštojo mokslo institucija reaguoja į skundus ir sprendžia iškilusias problemas,

Taigi kaip jau matome, mokslininkų (Vengris, 1998; Čizas, 1999; Woodhouse, 1999; Chalkley, Fournie, Hill, 2000; Kriščiūnas, Daugėlienė, 2001; Sisson, 2002; Campbell, Rozsnyai, 2002; Menon, 2003; Strikanthan, Dalrymple, 2003; Savickienė, Pukelis, 2004; Lagrosen, Seyyed-Hashemi, Leitner, 2004; PMMC, 2005; Žibėnienė, Targamadzė, Juknytė-Petreikienė, 2006; Hauston, 2007; Juknytė-Petreikienė, Pukelis, 2007) teorinės analizės bei įvairūs empiriniai tyrimai rodo, kad kokybė aukštajame moksle suprantama labai įvairiai, todėl kokybė aukštajame moksle yra įvairialypė ir dažnai subjektyvi koncepcija. Tokį teiginį pagrindžia susistemintas platus kokybės aukštajame moksle sąvokų spektras:

1. **Kokybė kaip meistriškumas** (išskirtinumas, pranašumas) (angl. *Quality as exceptional*). Kokybė apibrėžiama, kaip paslaugos ar produkto išskirtinumas iš kitų tarpo. Šis apibrėžimas atskleidžia tradicinį akademinį požiūrį siekti tobulybės, kuomet net pralenkiami aukšti standartai. Šis požiūris aukštąsias mokyklas skatina būti pačioms geriausioms akademinėje srityje.

2. **Kokybė kaip ekonominis naudingumas** (angl. *Quality as value for money*). Kokybė yra nešališkai siejama su reikalavimų lygiu ir tiesiogiai susijusi su kaina. Šiuo atveju svarbiausia yra atskaitomybė. Kokybė ir atskaitomybė yra pagrįsta poreikiu atsiskaityti už finansavimą. Šiuo atveju aukštosios mokyklos kokybė priklauso nuo to, ar atsiperka į ją investuotos lėšos.

3. **Kokybė kaip kaita** (angl. *Quality as transformation*). Pagal šią sampratą kokybė siejama su būklės pasikeitimu, virsmu. Ši sąvoka pabrėžia nenutrūkstamo tobulėjimo siekį ir remiasi požiūriu, kad kokybės siekimas yra svarbiausias akademinės veiklos etosas. Be to, ši koncepcija tvirtai sutelkia dėmesį į studijuojančiuosius: aukštojo mokslo institucija yra tuo geresnė, kuo daugiau studentai įgyja aukštos kokybės žinių, ypatingų įgūdžių, kas įgalina juos gyventi ir dirbti besikeičiančioje aplinkoje.

5. **Kokybė kaip “klaidų nedarymas”** (angl. *Quality as “zero errors”*). Čia koncentruojamasi į procesą ir keliamus reikalavimus, kuriuos būtina tobulai atitikti. Kokybė reiškia klaidų nedarymą. Bet kokių klaidų taisymas aukštojo mokslo srityje gali būti labai skausmingas, todėl geriau jų vengti.

6. **Kokybė kaip normų, standartų visuma** (angl. *Quality as threshold or conformance to requirements or standarts*). Tai reiškia tam tikrų normų ir kriterijų kokybei nustatymą. Bet kuri studijų programa, padalinys ar institucija, pasiekusi šias normas ir kriterijus, yra laikoma kokybiška. Normų ir standartų privalumas – vertinimo objektyvumas ir patikimumas.

7. **Kokybė kaip tobulumas** (angl. *Quality as perfection*). Kokybiška aukštoji mokykla yra ta, kuri neturi trūkumų, kurioje nepriekaištingai, darniai ir pagal iš anksto nustatytus reikalavimus vyksta visi procesai.

8. **Kokybė kaip sėkminga veikla** (angl. *Quality as successful performance*). Kokybė aukštosiose mokyklose siejama su sėkminga veikla, kuri yra pasiekama patenkinus aukštosios mokyklos vadovybės ir finansuojančių institucijų keliamus reikalavimus.

9. **Kokybė kaip “atitikimas tikslui”** (angl. *Quality as fitness for purpose*). Norint įvertinti aukštojo mokslo kokybę, reikia turėti užsibrėžtą konkretų tikslą. Ši kokybės samprata įpareigoja aukštojo mokslo institucijas kelti tikslus, kurių įgyvendinimo laipsnis traktuojamas kaip veiklos kokybė. Ši sąvoka neverčia aukštojo mokslo institucijų atitikti standartų, t.y. leidžia išlaikyti įvairovę ir kiekvienos institucijos individualumą (Juknytė Petreikienė, 2007).

E. Stumbrys (2003) nurodo, kad mokslo ir studijų kokybės spragų aukštosiose mokyklose atsiranda dėl neefektyvaus valdymo, vidinės kokybės užtikrinimo sistemos netobulumo arba nebuvimo. Tai patvirtina ir J. Ruževičius (2007) teigdamas, jog studijų kokybė priklauso nuo labai konkrečių dalykų – universitetinės veiklos vadybos lygio, šiuolaikiškų studijų programų, naujausias žinias profesionaliai perteikiančių dėstytojų, dėstytojų ir studentų tarptautinių mainų, akademinės bendruomenės skaidrios motyvavimo sistemos ir kt. Daugelį šalies aukštojo mokslo problemų galima išspręsti taikant universitetuose šiuolaikinius vadybos, iš jų kokybės vadybos metodus ir priemones.

E. Stumbrys (2003) išskiria du svarbiausius aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo aspektus - vidinį ir išorinį vertinimą. Kokybės valdymo esmę atliekant vidinį ir išorinį vertinimą atspindi 4

lentelė:

4 lentelė. Studijų kokybės užtikrinimas atliekant vidinį ir išorinį vertinimą (Juodaitytė, 2004)

VIDINIS VERTINIMAS	IŠORINIS VERTINIMAS
Monitoringas	Akreditavimas
Visuminis aukštosios mokyklos studijų kokybės vertinimas	Nepriklausomų ekspertų vizitai
Savianalizė ir savikontrolė	Kontrolės formų plėtojimas

Aukštosios mokyklos savarankiškai sprendžia savo statutais numatytus vidaus gyvenimo - valdymo, studijų ir mokslinio bei meninės veiklos organizavimo, finansų tvarkymo ir kitus klausimus. Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) nurodyta, jog aukštųjų mokyklų statutai turi įstatymo galią.

Kiekviena aukštojo mokslo institucija yra atsakinga už savo studijų kokybę prieš jau studijuojančius studentus ir tuos, kurie planuoja stoti į pasirinktą universitetą. Be to, kiekviena tokia institucija siekia aukštojo mokslo kokybės mainų programų atžvilgiu. Visiškai nesvarbu tai, jog studijų mainų programų studentai atvyksta studijuoti tik tam tikram laikotarpiui ir negaus šio universiteto aukštojo mokslo diplomo, bet kitų šalių studentų atsiliepimai įtakos būtent tos šalies studentų pasirinkimą mainų programos atžvilgiu. „Kokybė“ yra pagrindinė sąvoka modernioje institucijoje. Nė vienas svečios šalies studentas nenorės švaistyti kelių mėnesių ar metų tam, kad praleistų juos aukštojo mokslo institucijoje su žemos kokybės studijų programa (Gokutė, 2009).

Lietuvos studijų kokybės vertinimo centro dokumentuose yra teigiama, kad šalia studijų turinio kokybės užtikrinimo svarbu užtikrinti ir aukštosios mokyklos studijų administravimo, t.y., studijų kaip paslaugos, kokybę (Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas dėl metodinių patarimų mokslo ir studijų institucijų veiklos išoriniam vertinimui, Nr. 1-119, 2008).

Kokybės vadybos sistemos sukūrimas yra į kokybę orientuotas organizacijos vadovybės įnašas, pagrįstas visų jos narių dalyvavimu, siekiant ilgalaiškės sėkmės ir naudoti visiems savo bendruomenės nariams bei visuomenei. Tai sudėtinga vadybos sistema su tiesioginiais ir grįžtamaisiais ryšiais, organizuotais taip, kad būtų užtikrinta teikiamų paslaugų ir veiklos kokybės tobulinimo tendencija.

Kiekvienas gali atskirti tobulėjimą nuo degradavimo, bet niekas negali priimti absoliutaus sprendimo, kas yra gerai ir blogai, bet vis dėlto remiantis įvairių grupių nuomone galima priimti sprendimą dėl pasiekto kokybės lygmens. I. Savickienė, K. Pukelis (2004) remdamiesi empirinių tyrimų pagrindu parengtomis mokslinėmis studijomis bei įvairių pasaulio kokybės aukštajame moksle vertinimo agentūrų praktika, detalai išanalizavo, susistemino ir parengė studijų kokybės aukštajame moksle dimensijų ir vertinimo kriterijų visumą, kurių analizei reikia skirti dėmesį vertinant aukštosios mokyklos studijų kokybę. Tai misijos ir tikslų įgyvendinimas, vadovavimas, studentų priėmimas ir paramos jiems organizavimas, studentų tobulėjimas dėstytojų tobulėjimas, materialinių išteklių valdymas išorinių ryšių palaikymas ir plėtojimas, studijų kokybės

užtikrinimo sistemos plėtotė/ (Savickienė, Pukelis, 2004).

Ciklinio studijų kokybės užtikrinimo proceso dviem sudedamaisiais etapais yra studijų kokybės vertinimas, t.y. duomenų rinkimas ir analizė bei privalumų ir trūkumų išsiaiškinimas. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad kokybė yra atitinkamų grupių poreikių tenkinimas, tada kokybės užtikrinimas priklauso nuo to, ar žinome, kokie tie poreikiai yra, ar galime įvertinti, iki kokio lygmens jie yra patenkinti.

R. Laužackas (2007) pateikia tokias aukštojo mokslo kokybės dimensijas bei jų charakteristikas (5 lentelė). Jos mūsų analizuojamai problemai prieinamesnės ir pasitarnaus, išskiriant andragogų rengimo parametrus.

5 lentelė Aukštojo mokslo kokybės dimensijas bei jų charakteristikas (Laužackas 2007)

Dimensija	Charakteristikos
Daiktinė nuosavybė	Pakankamas kiekis įrangos ir prietaisų Moderni įranga Įranga yra prieinama studentams Aplinka yra maloni Pridėtinės paslaugos (bendrbutis sporto salė ir pan.) Išplėta infrastruktūra
Kompetencija	Pakankamas darbuotojų kiekis Teorinės žinios ir kvalifikacija Praktinės žinios Šiuolaikiškumas Dėstymo įgūdžiai bendravimas
Požiūris	Studentų poreikių supratimas Pasiruošimas padėti Patarimų teikimas ir krypties nurodymas Asmeninio dėmesio rodymas Paslaugumas
Turinys	Studijų programų sąlytis su darbo rinka Efektyvumas Būtiniausias žinios ir įgūdžiai Išbaigtumas, gebėjimas naudotis kompiuteriu Bendravimo ir darbo komandoje įgūdžiai Žinių lankstumas ir tarpdiscipliniškumas
Dėstymas	Efektyvus medžiagos pateikimas Nuoseklumas, savalaikiškumas Pastovumas Egzaminų nešališkumas Grįžtamasis ryšys iš studentų Studentų skatinimas
Patikimumas	Pažadų laikymasis Tikslų vykdymas Požiūris į skundus Problemų sprendimas

Kaip matome 5 lentelėje, autorius išskiria šias aukštojo mokslo dimensijas: daiktinė nuosavybė, kompetencijos, požiūris, turinys, dėstymas, patikimumas ir pateikia kiekvienos jų charakteristikas.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuo metu vis labiau įsigali nuomonė, jog visuotinės kokybės principus galima taikyti ir universitetiniam išsilavinimui. Į aukštąjį mokslą pradėta žiūrėti kaip į paslaugos teikėją, verslo sąjungininką todėl ir jam tinka kokybės vadybos, kokybės

kontrolės ir pan. filosofijos (Laužackas 2008). Tai pagarba žinioms bei pastovus jų atnaujinimas, pripažįstant būtinybę kiekvienam besimokančiajam išsiugdyti nuolatinio mokymosi visą gyvenimą siekį. Visuotinės kokybės praktikai taip pat pripažįsta žinių reikšmingumą universitetuose, pvz., Green (1994), Juodaitytė (2004 p. 29) universitetinį išsilavinimą vertina kaip vieną iš visuotinę kokybę garantuojančių veiksnių. Atskleisdama šį principą, ji nurodo: „būtina universitetinį išsilavinimą suvokti kaip siekiamybę tobulėti. O to turėtų siekti kiekviena organizacija, ir tai būtų ne tik atskirų žmonių bruožas, bet visų jos darbuotojų ypatumas“.

Taigi šiuolaikinė aukštojo mokslo institucija yra suvokiama kaip paslaugų organizacija tačiau kiekvienos iš tokių organizacijų kokybės suvokimas gali būti skirtingas, nes kiekviena joje vystančius švietimo procesus vertina savaip (Valiukevičiūtė ir lt. 2008).

Kaip nurodo J. Ruževičius, D. Daugvilienė (2007), studijų kokybę priklauso nuo labai konkrečių dalykų – aukštosios mokyklos veiklos vadybos lygio, finansavimo, šiuolaikiškų studijų programų, naujausias žinias profesionaliai perteikiančių dėstytojų, mokymo institucijų ir studijų programų tarptautinio integravimo bei dėstytojų ir studentų mainų, studijų kokybės vertinimo nacionalinių ir tarptautinių sistemų veiksmingumo, kokybės kultūros, akademinės bendruomenės skaidrios motyvavimo sistemos ir kt.

Apibendrinant galima teigti jog aukštajame moksle teikiamos paslaugos kurių kokybę vertinama orientuojantis į vadybą; šiuolaikinis mokymosi turinys turėtų būti orientuotas į besimokančiojo patirtį, rinkos poreikius ir paklausą, mokymosi aplinką (biblioteka, informacinės technologijos ir kt.); paslaugas suaugusiesiems turėtų teikti kompetentingi dėstytojai, andragogai profesionalai, taikydami andragoginę prieigą studijų procese ir pan.

Taigi mokslinėje literatūroje, analizuojančioje aukštojo mokslo kokybės dimensijas charakteristikas, pastebima nuomonių įvairovė. Vis dėlto įvertinus mokslinius tyrimus bei atsižvelgiant į vykstančius pokyčius Europos aukštojo mokslo erdvėje, manytume, jog svarbiausias dėmesys tobulinant studijų kokybę turėtų būti skiriamas studijų rezultatams, t. y. kokius gebėjimus bei kompetencijas atitinkama studijų programa suteiks sėkmingai studijas užbaigusiam asmeniui, o to galima pasiekti sukūrus tinkamą mokymosi aplinką, subūrus dėstytojų profesionalų komandą, parengus studijų programas, atitinkančias rinkos paklausą ir pasiūlą teikiant kvalifikuotą paramą pagalbą studentams ir pan.

1.3. Dokumentų analizė kokybės parametru modeliavimo aspektu (Europiniu, nacionaliniu, instituciniu) lygmenimis

Dokumentų analizė, anot V. Pruskaus (2004) – tai toks pirminės sociologinės informacijos rinkimo būdas, kai pagrindinis informacijos šaltinis yra dokumentai. Dokumentų,

kuriuos tyrėjai gali naudoti, spektras pakankamai platus. Jis apima laiškus, dienoraščius, ataskaitas, biografijas, vyriausybės nutarimus ir t.t..

Pagrindiniai strateginiai ES dokumentai, skirti studijų kokybės klausimams siekiant bendros ir vieningos aukštojo mokslo Europoje erdvės: Lisabonos konvencija (1997), Bolonijos deklaracija (1999) ir juos lydintieji dokumentai (Salamankos deklaracija, 2001; Prahos komunikatas, 2001; Graco deklaracija, 2003; Berlyno komunikatas, 2003; Glazgo deklaracija, 2005; Bergeno komunikatas, 2005; Lisabonos deklaracija, 2007; Londono komunikatas, 2007; Dublino aprašai, 2004 ir kt. (6 lentelė).

6 lentelė Pagrindiniai strateginiai ES dokumentai, skirti studijų kokybės klausimams (Sudaryta autoriaus remiantis darbe naudojama literatūra)

DOKUMENTAS	DOKUMENTO ESMĖ
Lisabonos konvencija, 1997	pateikiami principai, apibūdinantys kvalifikacijų, susijusių su aukštojo mokslo, pripažinimą Europos regione. Atsižvelgiama į skirtingų valstybių aukštojo mokslo sistemų bei įstatymų ypatumus
Bolonijos deklaracija, 1999	numatė pagrindinį tikslą – iki 2010 m. sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę
Prahos komunikatas, 2001	Bolonijos deklaracijoje numatyta veikla buvo papildyta trimis kryptimis: mokymasis visą gyvenimą, aukštojo mokslo institucijų ir studentų dalyvavimas kuriant ir formuojant Europos aukštojo mokslo erdvę bei Europos aukštojo mokslo erdvės patrauklumo didinimas
Berlyno komunikatas, 2003	pabrėžiama studijų sąsajų su moksliniais tyrimais bei inovacijomis svarba, akcentuojama doktorantūros studijų svarba siekiant šių sąsajų užtikrinimo
Dublino aprašai, 2004	aprašai yra bendrieji aprašai, nustatantys absolvento mokymosi pasiekimų lygį jam baigus trumpojo, pirmojo, antrojo ar trečiojo ciklo (pakopos) studijas. Dublino aprašai – tai trumpi, bendriniai, su konkrečia studijų sritimi nesusiję mokymosi pasiekimų aprašai, aiškiai aprašantys pagrindinius tam tikros kvalifikacijos pasiekimus, dažnai su nuoroda į nacionalinius kvalifikacijų lygius
Bergeno komunikatas, 2005	atkreipiamas dėmesys į socialinį Bolonijos proceso aspektą siekiant, kad kokybiškas aukštasis mokslas būtų vienodai prieinamas visiems. Komunikate nurodoma aiškiai siekti pažangos, užtikrinat Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacijos (ENQA) ataskaitoje „Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės“ siūlomų kokybės užtikrinimo standartų ir gairių įgyvendinimą, sukurtiant nacionalines kvalifikacijų sistemas, teikiant ir pripažįstant jungtinius laipsnius bei pripažįstant ankstesnio mokymosi rezultatus
Londono komunikatas, 2007	daugiausia dėmesio buvo skirta Europos kokybės užtikrinimo agentūrų registru ir doktorantūros nuostatų kūrimui. Taip pat buvo pabrėžta mokymosi visą gyvenimą, Europos aukštojo mokslo erdvės patrauklumo didinimo, aukštojo mokslo institucijų ir studentų aktyvaus bendradarbiavimo svarba. prioritetai Londono komunikate (2007), tiesiogiai susiję su studijų programų gerinimu: Skatinti jungtinių studijų programų skaičiaus augimą ir lanksčių studijų programų kūrimą; Tęsti patirties sklaidą dėl novatoriškų studijų programų; Tinkamai diegti ECTS, pagrįstą numatomais studijų rezultatais ir studentų darbo krūviu; Iki 2010 m. įgyvendinti nacionalines kvalifikacijų struktūras, padedančias plėtoti studijų programas numatomų studijų rezultatų pagrindu

Bolonijos procesas yra vienas reikšmingiausių įvykių „Europos aukštojo mokslo erdvėje“. Jį 1999 m. birželio 19 d. 29 Europos valstybių aukštojo mokslo ministrai pasirašė Bolonijoje (Italija), praėjus vieneriems metams po Sorbonos deklaracijos. Bolonijos deklaracija numatė pagrindinį tikslą – iki 2010 m. sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę. Įvertinant Bolonijos proceso eigą, galima išskirti 10 veiklos sričių, kuriomis buvo siekiama iki 2010 metų sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę: 1. sukurti lengvai suprantamų ir lyginamų laipsnių

sistema; 2. sukurti aukštojo mokslo sistemą, grindžiamą dviejų pakopų studijomis; 3. sukurti kreditų sistemą; 4. skatinti mobilumą; 5. skatinti bendradarbiavimą Europoje siekiant užtikrinti mokslo ir studijų kokybę; 6. skatinti aukštojo mokslo Europos matmenį; 7. sutelkti dėmesį į mokymąsi visą gyvenimą; 8. didinti aukštųjų mokyklų ir studentų vaidmenį; 9. didinti Europos aukštojo mokslo erdvės patrauklumą; 10. stiprinti doktorantūrą ir skatinti Europos aukštojo mokslo erdvės ir Europos mokslinių tyrimų erdvės sąveiką.

Bolonijos deklaracija, kurią 1999 m. seniausiam Europoje Bolonijos universitete pasirašė 29 Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, inicijavo Bolonijos procesą, kuris tapo esminiu politiniu veiksniu ir postūmiu keisti šalių aukštojo mokslo sistemas siekiant iki 2010 m. sujungti iki tol buvusias skirtingas šalių aukštojo mokslo sistemas į bendrą erdvę. Siekis sukurti bendrą aukštojo mokslo erdvę išliko kaip būtinybė palengvinti piliečių judėjimą tarp šalių, kad jų turimos kvalifikacijos būtų suprantamos visiems, palyginamos ir vienodai taikomos, kai siekiama tolesnio išsilavinimo ar įsidarbinant darbo rinkoje. Bendra Europos aukštojo mokslo erdvė kuriama: pasirenkant aiškių ir palyginamų laipsnių sistemą, pagrįstą trimis aukštojo mokslo pakopomis, įvedant kreditų sistemą, skatinant studentų ir dėstytojų judumą, užtikrinant aukštojo mokslo kokybę bei apskritai stiprinant ir plečiant europinio aukštojo mokslo idėją. (Kokybės vadybos sistemos sukūrimo ir įdiegimo Klaipėdos universitete galimybių studija, 2012).

Strateginiuose ES dokumentuose - Bolonijos deklaracijoje (1999), Lisabonos strategijoje (2000), Prahos komunikate (2001), Salamankos konvencijoje (2001), Berlyno (2003) ir Bergeno komunikatuose (2005) - pabrėžiama kokybės užtikrinimo svarba aukštojo mokslo plėtotei.

Lisabonos konvencijoje (1997) pateikiami principai, apibūdinantys kvalifikacijų, susijusių su aukštuoju mokslu, pripažinimą Europos regione. Atsižvelgiama į skirtingų valstybių aukštojo mokslo sistemų bei įstatymų ypatumus (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Leveno–Budapešto/Vienos laikotarpis 2009–2010 m., 2010; Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos–Londono laikotarpis 1999–2007 m., 2008).

Niekur anksčiau neminėti Dublino aprašai yra bendrieji aprašai, nustatantys absolvento mokymosi pasiekimų lygį jam baigus trumpojo, pirmojo, antrojo ar trečiojo ciklo (pakopos) studijas. Dublino aprašai – tai trumpi, bendriniai, su konkrečia studijų sritimi nesusiję mokymosi pasiekimų aprašai, aiškiai aprašantys pagrindinius tam tikros kvalifikacijos pasiekimus, dažnai su nuoroda į nacionalinius kvalifikacijų lygius. Taigi, Dublino aprašai yra tik orientyras, padedantis vienai aukštojo mokslo sistemai geriau suprasti kitą. Nacionaliniame ir studijų programų lygmenyse jie gali ir turėtų būti vystomi toliau, nes Dublino aprašai yra orientuoti į studentą, t.y. jie aprašo, ką studentas privalėtų gebėti ir žinoti įgijęs atitinkamo lygio (pakopos) kvalifikaciją, ir yra sukurti remiantis šių tipų mokymosi pasiekimų klasifikacija: žinios ir

supratimas/suvokimas; žinių ir supratimo taikymas; sprendimų priėmimas; bendravimo įgūdžiai; mokymosi įgūdžiai.

Esminiame ir pagrindiniame LR įstatyme – LR Konstitucijoje (1992) įtvirtinta atvira naujovėms, demokratinėmis nuostatomis grįsta, humaniška visuomenė, kurios kiekvienas pilietis, nepriklausomai nuo jo tautybės, rasės, gebėjimų yra vertybė. Konstitucijoje teigiama, kad visiems asmenims iki 16 metų mokslas yra privalomas; mokslas valstybinėse ir savivaldybių bendrojo lavinimo, profesinėse bei aukštesniosiose mokyklose (kolegijose) yra nemokamas, aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal sugebėjimus.

7 lentelė Lietuvoje mokymąsi reglamentuojantys svarbiausi įstatymai ir teisės aktai (Sudaryta autoriaus)

DOKUMENTAS	DOKUMENTO ESMĖ
LR švietimo įstatymas (1991; nauja redakcija – 2003, 2004, 2006, 2009, 2011)	nustatęs LR švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, švietimo sistemos sandaros, švietimo veiklos, švietimo santykių pagrindus, valstybės įsipareigojimus švietimo srityje. Būtinybė rengti naujas įstatymo redakcijas atsirado priėmus Valstybės tarnybos įstatymą, Civilinį kodeksą, taip pat kintantis švietimo sistemos apimtį turinys
Lietuvos švietimo koncepcija (1992)	pateikė savarankiškos Lietuvos valstybės švietimo sistemos modelį, nuodugniau išskleisdama ir pagrįsdama Švietimo įstatymo įteisintą švietimo sistemą, nurodydama švietimo kūrimo gaires, motyvuodama raidos kryptis, pateikdama konkrečią reformos veiksmų programą iki 1997 metų
Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija (1993)	
Valstybės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos (2003)	keliami tokie bendrieji strateginiai švietimo politikos tikslai: <ul style="list-style-type: none"> • sukurti veiksmingą ir darnią, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionalių išteklių naudojimu pagrįstą švietimo sistemą; • išplėtoti tęstinę, mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą; • užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius
LR profesinio mokymo įstatymas (1997)	
LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998)	reglamentuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jos sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus
Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001)	
Švietimo gairės (2003)	
Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2008)	
LR aukštojo mokslo įstatymas (2000 2009)	

Bendrasis Lietuvos įstatymų ir koncepcijų tikslas yra susieti skirtingas švietimo grandis ir sukurti vieningą švietimo sistemą.

Klaipėdos universiteto studijų kokybės užtikrinimo tvarką nustato Klaipėdos universiteto studijų vidinės kokybės vadybos sistemos koncepcijos aprašas (2012) , numatantis:

1. Studijų programų, suteikiamų laipsnių ir/ar kvalifikacijų tvirtinimą;
2. Studentų vertinimo tvarką;

3. Pedagoginio personalo kokybės užtikrinimą;
4. Mokymosi šaltinių ir paramos studentams plėtrą;
5. Informacijos apie studijas kaupimą ir viešinimą.

Studijų kokybės standartai nustatyti Senato, studijų kokybės procesai aprašyti Klaipėdos universiteto studijų nuostatuose. Studijų kokybės siekiama plėtojant mokslinius tyrimus. KU įdiegta studijų programų savianalizės sistema. Vidinė savianalizė atliekama kas 3 metai, priklausomai nuo išorinio vertinimo išvadų. Savianalizės grupėse dalyvauja studentų ir socialinių dalininkų atstovai. Atskirai analizuojama studijų dalykų (sandų) programų kokybė: studijų dalykai atestuojami 3 metams. Tokiu pat intervalu vyksta ir studijų programų tobulinimas, taip pat įdiegiamos studijų inovacijos apskritai. Vykdomos studentų apklausos, o jų duomenys analizuojami katedrose ir fakultetuose. Plėtojamas praktinis studentų mokymas. Didelis dėmesys skiriamas orientacijai į ilgalaikį absolventų darbingumą. Mokslo ir studijų kokybės klausimai svarstomi fakultetų tarybose ir Senate, veikia Studijų kokybės komisija. (Kokybės vadybos sistemos sukūrimo ir įdiegimo Klaipėdos universitete galimybių studija, 2012).

Taigi apibendrinant galima teigti, jog dauguma tarptautinių Bolonijos proceso dokumentų (Bologna Declaration, 1999; Towards the European Higher Education Area, 2001; Berlin Communiqué, 2003; Bergen Communiqué, 2005, London Communiqué, 2007) be išimties pabrėžia kokybės svarbą siekiant įgyvendinti pagrindinius Bolonijos proceso tikslus. Taip pat įvairūs Lietuvos aukštojo mokslo plėtrai ir tobulinimui skirti strateginiai dokumentai (Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 m. nuostatos; Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006 – 2010 m. planas; LR ŠMM parengtos programos, kurioms įgyvendinti bus panaudotos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos ir Lietuvos nacionalinio biudžeto lėšos) bei atliekamos reformos be išimties išskiria aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo ir tobulinimo prioritetus. Kokybės svarba ir reikšmė vienijant Europos aukštojo mokslo erdvę analizuota daugelyje tarptautinių dokumentų, vienas jų - Salamankos konvencija (Message from the Salamanca Convention of the European higher education institutions, 2001), kurioje sutarta, kad kokybė apima ir studijas, ir mokslinius tyrimus, taip pat ir valdymą, ir administravimą, reakciją į studentų poreikius bei materialiuosius išteklius ir infrastruktūrą.

1.4. Andragogų rengimo problematika ir jų profesionalizacijos prielaidos

Andragogika tapo edukologijos mokslo XX amžiaus naujove, kuri pradėjo savarankišką objekto – suaugusiųjų mokymosi proceso – ryškinimą. Suaugusiųjų švietėjas šioje sampratoje tampa andragogu, t.y. jo veiklos paskirtis yra padėti suaugusiajam mokytis (Linkaitytė, 2004).

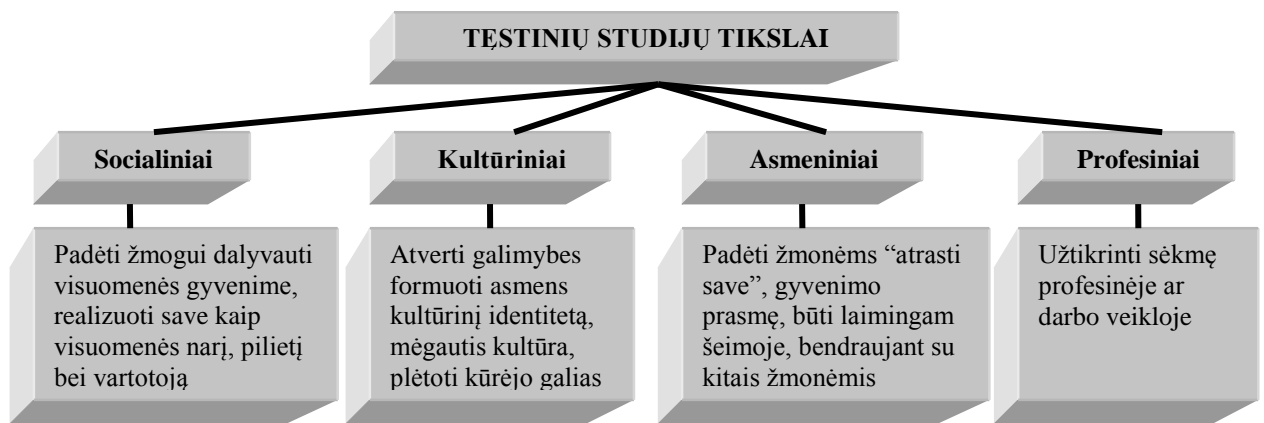
F. Pogleris (Pogger, 1990) savo moksliniame darbe, analizuodamas istorinį ir sisteminių

andragogikos aspektus, nurodo, kad XIX a. andragogika pasižymėjo šiais suaugusiųjų švietimo bruožais: proceso savanoriškumu, neformalumu, pedagoginių metodų atsisakymu. L. Jovaiša (2007) nurodo, kad andragogikos terminą greta pedagogikos termino taip pat vartojo J.F. Herbertas XIX a. pradžioje. JAV andragogikos terminas pradėtas vartoti apie 1920 m., kai Amerikos Suaugusiųjų švietimo asociacija ieškojo būdų, kaip patobulinti suaugusiųjų švietimo metodiką. Galutinai andragogikos kaip mokslo pagrindus padėjo amerikiečiai apie 1970 metus.

Žmonių teisė į mokymąsi ir jo vertinimą bei pripažinimą turi būti užfiksuota įstatymuose ir kituose dokumentuose. Tęstinio mokymosi poreikis taip pat yra apibrėžtas įvairiuose dokumentuose ir kitų autorių darbuose. L. Jovaiša (2007) teigia, kad tęstinis švietimas - švietimo ir kitų institucijų ugdomoji veikla, skirta asmenims, baigusiems formaliojo švietimo įstaigą, turintiems praktinės patirties darbo rinkoje ir norintiems tobulintis ar persikvalifikuoti, kad galėtų prisitaikyti prie naujos darbo situacijos ar įgyti naują specialybę. Tęstinis mokymas teikia papildomą išsilavinimą. VDU tęstinių studijų centro nuostatuose (2007) skelbiama, kad tęstinės studijos skirtos padėti dirbantiems asmenims įgyti reikalingus gebėjimus, kompetencijas ir kvalifikacijas. L. Jovaišos (2007) apibrėžime matyti, kad tęstinių studijų paskirtis apibrėžiama tiksliau, minima ne tik kvalifikacijos tobulinimo paskirtis, bet ir persikvalifikavimo, naujos specialybės galimybė, o nuostatuose paskirtis nėra aiškiai suformuluota, neaišku, ar suteikiama galimybė įgyti naują specialybę, nesusijusią su ankstesniąja. Taip pat iš abiejų apibrėžimų sunku išvelgti į asmenį, individą orientuotus tikslus, veiklos pasaulis tarsi įgyja svaresnę reikšmę. Šiaulių universiteto studijų nuostatuose tęstinių studijų paskirtis įvardijama beveik tapačiai (2008): „Universitete organizuojamos nuosekliosios arba nenuosekliosios studijos asmeniui perkvalifikuoti, jo kvalifikacijai kelti, profesiniams įgūdžiams tobulinti.“ Matyti, kad iš tokių apibrėžimų nėra aišku, ar šis mokymas tenkina tik veiklos pasaulio ar/ir bendruosius individo poreikius.

Tęstinėmis studijomis siekiama asmenybės tobulėjimo, organizacijos, visuomenės vystymosi. Todėl tęstinio ugdymo misija ugdymo mokslo požiūriu yra sudaryti galimybes asmens realizavimuisi. Tęstinių studijų tikslai yra šie (1 pav.).

Dauguma suaugusiųjų siekia tolimesnio kvalifikacijos tobulinimo tęstinių studijų būdu, kur andragogo vaidmuo neabejotinai yra labai svarbus. Andragogas gali realizuoti savo veiklą labai įvairiose srityse: mokslo ir švietimo įstaigose, įvairiose organizacijose, bankuose, poilsio, sporto centruose, klubuose, asociacijose, bibliotekose, Darbo rinkos mokymo tarnybose, Darbo biržose, ligoninėse, šalies ginkluotose pajėgose, religinėse bendruomenėse, profesinėse sąjungose, įkalinimo įstaigose, neformalioje slaugoje ir kt. (Bonnet, 1999). Tokią andragoginės veiklos įvairovę R.M. Andriekienė ir kt. (2007) susistemina, išskirdami *pagrindines veiklos sritis*:

1 pav. Testinių studijų tikslai (sudaryta autoriaus pagal Zabulionienę, 2005)

- andragogas dėstytojas (suaugusiųjų mokytojas). Jo pagrindinė veikla paruošti interaktyvias metodines priemones, mokymosi medžiagos paketus, numatyti tikslų andragoginių scenarijų, suskaidytą į dalis ir orientuotą į kursų tikslus, numatyti kiekvienos andragoginio scenarijaus dalies uždavinius, realizuoti numatytus kursų tikslus bei uždavinius, padėti besimokantiems, juos padrašinti, palaikyti, informuoti ir t.t., dalyvauti kursų vertinimo procedūroje, stebėti, ar andragoginio scenarijaus uždaviniai atitinka kursantų poreikius;

- andragogas organizatorius, vadybininkas, konsultantas, analitikas (tyrėjas);

- andragogas tutorius (praktikos vadovas) ir kt. (Andriekienė ir kt., 2007, 3 p.). Andragogo dėstytojo (suaugusiųjų mokytojo), andragogo organizatoriaus, andragogo praktikos vadovo veiklos sritys yra daugiau teorinio, praktinio pobūdžio, o andragogo analitiko (tyrėjo) veiklos sritis labiau pasižymi diagnostiniu, prognostiniu bei strateginiu pobūdžiu (Andriekienė ir kt., 2007, 108 p.).

Andragogas, anot B. Anužienės (2006, 14-15 p.), būdamas informaciniu šaltiniu, padeda besimokančiųjų asmeninius informacijos šaltinius sujungti su visos grupės informaciniais šaltiniais ir dar pateikti ekspertų informacinius šaltinius. Andragogika apima savimoką ir savišvietą, orientuota ne į turinį, bet į besimokantįjį, į problemų sprendimo teoriją ir praktiką. Todėl būti geru andragogu nėra tas pats, kas būti geru pedagogu.

Vertintojų-ekspertų kompetencijų apraše (2007, 78 p.) teigiama, jog „andragogas, be abejo, yra mokytojas, žinių teikėjas. Tačiau jis drauge ir konsultantas, nes rūpinasi būdais bei formomis, kurie padeda mokytis. Jis ir treneris, nes praktinėmis užduotimis lavina tokius elgesio būdus bei formas, kurie leidžia efektyviai reikštis tiek asmeninėje, tiek profesinėje veikloje. Andragogas kartu yra ir skatintojas: organizuodamas darbą grupėje, jis kursto asmeninę kiekvieno mokinio iniciatyvą“. Andragogas yra ir vadybininkas, ir treneris, ir lektorius, ir konsultantas viename vaidmenyje. Tad svarbu žinoti, koks turi būti asmuo, kuris padeda suaugusiesiems mokytis, kokiomis profesinėmis ir asmeninėmis savybėmis jis turi pasižymėti,

kad būtų pasirengęs dirbti su suaugusiais besimokančiais. A.Juozaitis (2008) nurodo, jog andragogas turi pasižymėti šiomis savybėmis: būti pagarbus ir pakantus visoms besimokančiųjų nuomonėmis, būti lankstus, padedantis, atidus, skatinantis ir, žinoma, kūrybingas. Andragogas privalo:

- numatyti kartu su besimokančiuoju mokymosi tikslus ir uždavinius,
- sukurti atitinkamą mikroklimatą, kuris suteiktų besimokančiajam pasitikėjimą savo jėgomis, esant reikalui ir garantuotą pagalbą,
- garantuoti, kad besimokantysis visada galėtų gauti grįžtamąją savikontrolę vietoj kritikos; tai užtikrintų teigiamus ir pageidaujamus elgsenos pokyčius,
- vietoje įsakymų ir paliepiamų nurodyti tai, kas galėtų besimokančiajam padėti apsispręsti dėl tinkamiausių mokymosi metodų ir priemonių,
- stebėti besimokančiųjų mokymosi progresą ir suformuluoti uždarus, atvirus ar refleksyvius klausimus, analizuojančius šį progresą,
- analizuoti kartu su besimokančiais mokymosi progresą, pagal iš anksto pasiruoštą planą,
- laisvai bendrauti, užtikrinti atvirumą, laisvą minčių, informacijos ir idėjų apsikeitimą,
- išklausti kiekvieną besimokantįjį, norint gauti išsamesnę informaciją apie mokymosi eigą ir rezultatus,
- išmokyti besimokančiuosius savo žinių, mokėjimų, gebėjimų įsivertinimo procedūrų.

Andragogas atsakingas už:

- besimokančiojo ar visos grupės mokymosi poreikių identifikavimą ir analizę,
- besimokančiojo ar visos grupės mokymosi tikslų ir uždavinių numatymą,
- besimokančiųjų skatinimą siekti naujų žinių savarankiškai,
- besimokančiųjų savarankiško mokymosi progreso įsivertinimo gebėjimus,
- savo paties efektyvios dienotvarkės sudarymą, veiklos prioritetų numatymą
- besimokančiųjų informavimą, konsultavimą, pagalbą jiems, kontrolę,
- gyvenimiškosios patirties analizę ir jos pritaikymą savišvietoje bei saviugdoje,
- besimokančiųjų motyvavimą,
- pagrindinių mokymosi klausimų akcentavimą,
- šiltos, draugiškos ir skatinančios tarpusavio atmosferos sukūrimą ir palaikymą,
- grįžtamosios kontrolės priemonių sukūrimą ir pateikimą besimokančiajam,
- nuolatinį savišvietos ir saviugdos procesų vertinimą (Juozaitis, 2008).

Taigi, akivaizdu, kad andragogo veikla labiausiai siejama su jo darbu suaugusiųjų auditorijoje, pasirengimu tokiam darbui ir rezultatų vertinimu.

O čia pateiktos Vertintojų-ekspertų kompetencijų apraše (2007, 79 p.) išskirtos kompetencijos, nustatytos pagrindinėms andragogo veiklos sritims.

Mokymo funkcija arba kompetencijų sritis. Tai žinios, patirtis ir gebėjimas padėti realizuoti individų ir grupių mokymosi procesui, nustatyti grupių charakteristikas, vadovauti mokymo ir mokymosi procesams, žinoti mokymosi stilių įvairovę. Žinoti ir taikyti įvairius mokymo metodus, technikas ir technologijas. Gebėti formuluoti mokymosi tikslus, taip pat naudoti įvairius vertinimo metodus.

Organizacinė arba projektinė kompetencijų sritis. Andragogas turi gebėti parengti konceptualų programos pagrindą ir įgyvendinimo planą. Tai mokymo programos parengimas, dalyvių atranka, detalus programos parengimas įvertinant institucinius resursus ir socialinį – ekonominį kontekstą. Ši funkcija taip pat apima gebėjimą apibrėžti andragogo vietą organizacijoje, kurti naujus mokymo modelius, mokymo sistemas ir žinojimą apie švietimo sistemas ir įvairias programas.

Vadybinė kompetencijų sritis. Suaugusiųjų mokymo vadybininkas yra atsakingas už mokymo politikos apibrėžimą, pradedant nuo socialinio, ekonominio, institucinio ir politinio konteksto. Jis ar ji turi gebėti prisiimti atsakomybę už administravimą ir finansus, taip pat už žmonių ir materialųjų išteklių valdymą. Ši funkcija taip pat apima viešuosius ryšius su partneriais, žiniasklaidą, valdžios institucijomis ir rinkodaros klausimus. Kaip organizatorius, andragogas skatina ir vertina visą mokymo procesą. Šiai funkcijai yra svarbūs vadybininko ir derybininko gebėjimai, persipynę su išmanymu politinio, kultūrinio ir ekonominio konteksto vietiniame, regioniniame, nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse. Andragogas vadybinėje pozicijoje turi gebėti analizuoti sąsajas socialinės, ekonominės, darbo rinkos ir švietimo politikos.

Anot B. Jatkauskienės (2013), veikla profesija tampa tuomet, dauguma jos individų atlieka tą pačią veiklą ir dalijasi bendromis, specifinėmis teorinėmis žiniomis, įteisintomis diplomu. Tam, kad andragogų, kaip ir bet kurių kitų asmenų grupių veikla taptų profesija būtina jų profesionalizacija. Profesionalizacija, anot B. Jatkauskienės (2013 p. 44) – „tai įvairių profesinių grupių bendro pobūdžio veiklos mechanizmas, kurio tikslas yra socialinis pripažinimas“. Kaip teigia autorė, profesionalizacija kaip procesas neįvyksta per kelias dienas.

B. Jatkauskienė (2013) analizuoja Lietuvos andragogų rengimą, jo problematiką, pateikia kai kurias andragogų rengimo alternatyvų išvalgas, siekiant užtikrinti dinamišką atviros andragogų veiklos profesionalizacijos sistemos lygmenį, akcentuoja teorijos ir praktikos harmonizavimą andragogo profesionalo tapimo procese. Zubrickienė I., Adomaitienė J. (2013) analizuoja taipogi teorijos ir praktikos integralumą studentų patirties ir vertinimo požiūriu, įrodydamos, kad teorija ir praktika yra neatsiejamos ir pan. Tai yra būtent praktika sudaro

sąlygas studentams pritaikyti teorines žinias ir praktinius įgūdžius konkrečiose darbo situacijose ir įgyti gebėjimus ar patirtį, reikalingą būsimai profesinei veiklai.

G. Tolutienė (2013) pateikia šiuolaikinius didaktinius aspektus andragogo veikloje, veiklos sėkmę lemiančius veiksnius, įtakojančius besimokančių suaugusiųjų mokymosi aktyvumą, motyvaciją ir andragogo veiklos efektyvumą slopinančius veiksnius. Autorė ten pat analizuoja vieną svarbiausių andragogo veiklos uždavinių – informacinių technologijų taikymą suaugusiųjų švietime ir mokymosi, tenkinant individualaus žmogaus poreikį įgyti ir pagilinti turimas žinias jam įprastoje vietoje, palankiu laiku, tempu ir pan. naudojant įvairias technologijas. Įvertinamos sparčiai kintančios technologijos, keičiančios tradicinio mokymosi paradigmą ir jos dalyvių vaidmenis, suteikiant daugiau atsakomybės besimokančiajam.

Kalbant apie mokymosi proceso kokybę, ugdomas būsimųjų andragogų kompetencijas svarbu ne tik sukurti palankią mokymosi aplinką, bet ir sudaryti sąlygas besimokančiajam mokytis iš savo ir kitų patirties. G. Tolutienė (2013) analizuoja andragoginės sąveikos raišką mokymosi aplinkos aspektu. Įtikinamai įrodo mokymosi aplinkos andragoginei sąveikai svarbą, išskirdama veiksnius, laiduojančius sėkmingą andragoginę sąveiką mokymosi aplinkoje.

Andragogų rengimo kokybės valdymui svarbūs R.M. Andriekienės ir D. Martišauskienės (2013) tyrimai švietimo darbuotojų požiūriu į paslaugų kokybės valdymą andragoginės veiklos aspektu.

Lietuvoje andragogus rengia keletas aukštųjų mokyklų bei universitetų. Lietuvoje andragogų bakalauro studijos pradėtos realizuoti nuo 2004 metų (Klaipėdos universitete), o magistratūros studijos nuo 1999 m. (Vytauto Didžiojo universitete) Iš viso Lietuvoje parengta 613 profesionalių andragogų.

Kiekvienas universitetas rengia būsimus andragogus taip, kaip jis tai supranta, suvokia, turi tam galimybes, išteklius nes andragogų pareigybės, rengimo ir/ar veiklos standartų Lietuvoje vis dar nėra. Kaip teigia R.M. Andriekienė (2013), andragogo pareigybės įteisinimas užtikrintų geresnę specialisto, profesionalaus veikėjo, teikiančio savo kompetencijas darbo rinkai, o ne ieškančio joje sau nišos, profesinę integraciją. Pareigybėje apibrėžtos andragogo veiklos funkcijos leistų transformuoti andragogų veiklą, kurioje neliktų vietos atsitiktiniams suaugusiųjų švietimo veikėjams. Pareigybės įvedimas leistų atlikti pastovią andragogų veiklos stebėseną, kitaip tariant, laiduotų teikiamų suaugusiųjų švietimo paslaugų kokybę bei padidintų andragogų, realiai egzistuojančios profesinės grupės, socialinį pripažinimą.

Pareigybės nebuvimas kelia problemų ne tiek andragogų rengimui, kiek profesinei absolventų integracijai

Į ką orientuojamasi rengiant būsimus andragogus turint omenyje tai, jog andragogų rengimo jų veiklos standartų Lietuvoje nėra? Ar orientuojamasi į kompetencijų įgijimą? Į

praktinę veiklą? Į veiklos rezultatus? B. Jatkauskienės (2013) nuomone pirmiausia reikėtų kalbėti apie bendrą andragogo kompetencijų aprašą, kuriuo remiantis ir būtų rengiami specialistai. Tačiau autorės nuomone toks aprašas negali garantuoti, jog šios kompetencijos, įgytos besimokant užtikrins kompetentingą ir profesionalią veiklą. Grįsti andragogų rengimą šiuo kompetencijų aprašu būtų galima tik tuo atveju jei šis aprašas remtųsi realia andragogų veiklos ir veiklos situacijų bei kasdieninių veiklos problemų analize.

2013 metais Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-996 patvirtintas „Andragogų profesinės veiklos aprašas“ kuris apibrėžia andragogo veiklos paskirtį, tikslus, uždavinius ir kompetencijas. Andragogo profesinės veiklos aprašas yra dokumentas, apibrėžiantis svarbiausius andragogo, dirbančio švietimo centruose, savivaldybės švietimo skyriuose, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos skyriuose, švietimo įstaigose, darbo biržose, darbdavių konfederacijose, privačiose institucijose ir kitose institucijose, veiklos paskirtį, tikslus ir uždavinius bei kitus pagrindinius kvalifikacinius reikalavimus. Tai pirmasis Lietuvoje šios profesijos aprašas, skatinsiantis plėsti mokymosi visą gyvenimą paslaugas, gerinti jų kokybę, didinti besimokančiųjų visą gyvenimą skaičių. Aprašu galima remtis kuriant andragogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas, sudarant andragogo darbo vietos instrukcijas, pareigybių aprašus, reikalavimus viešųjų pirkimų konkursams rengiant andragogus profesionalus.

Analizuojant andragogų rengimo problematiką ir jų profesionalizacijos prielaidas, Perrenoud (1994) (cit. iš Jatkauskienės, 2013) teigia, jog pirmiausia reikia mąstyti apie tai, jog šie specialistai yra rengiami ne kažkokiais vienai, specialiai, siaurai apibrėžtai, bet kompleksinei veiklai. Šiuo atveju „kompleksinė veikla“ suprantama kaip veikla, kurioje specialisto rengimas anaipol negarantuoja sėkmingos profesinės praktikos, kur kompetencijų turėjimas neapsaugo nuo galimų klaidų, nesėkmių ir konfliktų. Taip yra todėl, kad, dirbant su suaugusiais besimokančiais asmenimis, andragogo kaip socialinio veikėjo, įtaka kitam socialiniam veikėjui yra labai ribota (Jatkauskienė, 2013). Taigi šiuo atveju andragogo kompetencijų apraše galėtų dominuoti specifiniai gebėjimai, skirti kompleksinės veiklos situacijoms įvaldyti.

Išanalizavę mokslinę literatūrą (Teresevičienė ir kt., 2006; Pukelis, 1998; Carré, Caspar, 1999; Elias, 2004; Fernandez, 2004; Knowles 1990; Knowles ir kt., 1998; Bellier, 2002; Bonnet, 1999, Fablet, 2002, Feullette-Cuningham, 2003; Gil, Matin, 2004; Grave, 2001 ir kt.) apie andragogo veiklą, R.M. Andriekienė ir kt., (2007) priėjo išvados, jog andragogo veiklos sritys ir funkcijos yra labai įvairios. Anot autorių, šiandien, kalbant apie nuolatinį suaugusiųjų švietimą, akcentuojama ne tiek mokymas, dėstymas, kiek andragogų analitikų (tyrėjų), andragogų organizatorių, vadybininkų, andragogų tutorių/mentorų veikla, kuri neabejotinai susijusi su studijų organizavimo kokybe.

Taigi apibendrinant galima teigti, jog andragogo veiklos aprašas yra svarbus

žingsnis andragogo pareigybės įteisinimui. Visa tai laiduotų geresnę specialisto, profesionalaus veikėjo, teikiančio savo kompetencijas darbo rinkai, o ne ieškančio joje sau nišos, profesinę integraciją. Neseniai patvirtintame Andragogo veiklos apraše (2013) apibrėžtos veiklos funkcijos leidžia transformuoti (žinoma, tik į gerąją pusę) andragogų veiklą, kurioje neliktų vietos nei diletantams, nei šarlatanams, nei profanams; pareigybės įvedimas leistų atlikti pastovią andragogų veiklos stebėseną, kitaip tariant, andragogo pareigybės įvedimas laiduotų sėkmingą kokybišką andragogų profesionalų rengimą teikiamų suaugusiųjų švietimo paslaugų kokybę; pareigybės įvedimas padidintų andragogų, realiai egzistuojančios profesinės grupės, socialinį pripažinimą.

1.5. Andragogų rengimo kokybės parametrai

Lietuvoje studijų kokybės užtikrinimo sistema buvo kuriama remiantis bendromis Europos šalių tendencijomis: 1995 m. įkurtas Studijų kokybės vertinimo centras ir patvirtinti jo nuostatai; 1996 m. įsteigtas Studijų ir mokymo programų registras, įregistruotos aukštųjų mokyklų vykdomos studijų programos, patvirtinta Studijų ir mokymo programų registravimo tvarka, mokslo ir studijų institucijų vertinimo taisyklės; nuo 1997 m. imta vertinti parengtas studijų programas; nuo 1999 m. atliekamas studijų programų ekspertinis išorinis vertinimas. (Lietuvos aukštasis mokslas, 2002).

Bolonijos deklaracijoje dėl aukštojo mokslo XXI amžiuje (1999) kokybė aprėpia visas funkcijas ir veiklą: studijas, studijų programas, tyrimus ir stipendijas, personalą, studentus, pastatus, infrastruktūrą, paslaugas visuomenei ir akademinę aplinką.

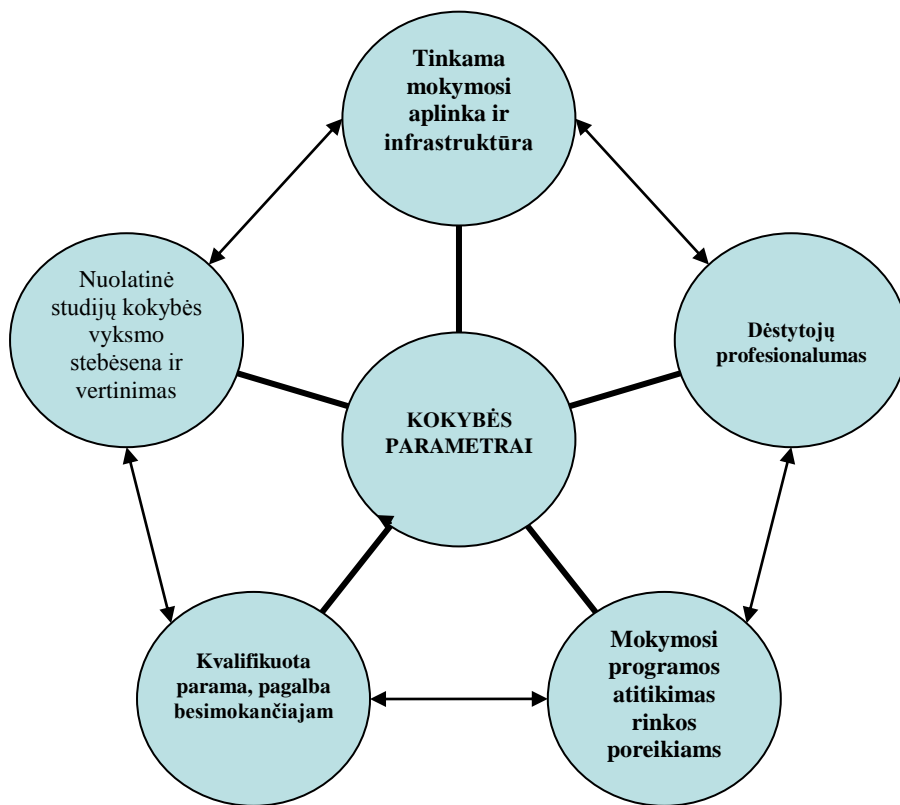
Remiantis teorine ir švietimo dokumentų analize galima išskirti šiuos pagrindinius andragogų rengimo kokybės parametrus: tinkamos mokymuisi aplinkos ir infrastruktūros sukūrimas, mokymosi programos (turinio) atitikimas rinkos pasiūlai ir paklausai, dėstytojų profesionalumas, parama, pagalba besimokančiajam, nuolatinė studijų vyksmo stebėseną (2 pav.)

Pradžioje aptarsime mokymosi aplinkos ir infrastruktūros parametrai, nuo kurio priklauso studijų kokybė ir mokymosi sėkmė.

Tinkamos mokymuisi aplinkos ir infrastruktūros sukūrimas (auditorijos, įranga, IKT, biblioteka) dar kitaip vadinama materialinių išteklių sritimi. Pagrindinės mokymosi aplinkos charakteristikos būtų: pakankamas įrangos ir prietaisų kiekis, moderni įranga turėtų būti prieinama studentams, turėtų būti maloni aplinka, pridėtinės paslaugos (bendrabetis sporto salė ir pan.) (Laužackas, 2007). Mokymosi aplinkos pagrindinės dalys: biblioteka, auditorijos, internetas, intranetas ir kitos informacinės technologijos. Kaip teigia R. Laužackas (2007), išplėtotą infrastruktūrą - tai yra pakankamas auditorijų skaičius srautiniams ir grupiniams

darbams. Visos patalpos turėtų atitikti ergonominius ir higienos reikalavimus. Visų pakopų ir formų studijų studentams ir jiems dėstantiems dėstytojams turi būti sukurta studijoms tinkama maloni aplinka. Reikiama informacinė bazė: patalpos, informaciniai šaltiniai, technologijos. Tai yra pakankamas kiekis įrangos ir prietaisų. Įranga kaip minėta turi būti moderni prieinama studentams ir dėstytojams. Tai yra turėtų būti sudarytos sąlygos naudotis kompiuterių auditorijomis, internetu, intranetu. Auditorijose turėtų būti įrengtos moderniai. Jose turėtų būti įrengta moderni kompiuterinė technika, vaizdo projektoriai, interaktyvios lentos, vaizdo konferencijų įrangą, įvairios programos ir kt.

Kiti mokymosi aplinkos ištekliai - biblioteka: vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės). Bibliotekoje turėtų būti pakankamas kiekis įvairios andragogų rengimui reikalingos literatūros ir t.t. Mokomojo – metodinio kabineto fondai turėtų būti nuolat atnaujinami prieinami ir pan.. Studentai turėtų būti nuolat informuojami apie gautą naują literatūrą bibliotekoje. Bibliotekoje turėtų būti įrengta internetinė skaitykla ir pan. (2 pav.):

2 pav. Andragogų rengimo kokybę sąlygojantys parametrai (sudaryta autoriaus)

Kitas svarbus kokybės parametras - **dėstytojų profesionalumas** (gebėjimas taikyti aktyvius mokymosi metodus, formas, būdus). Dėstytojas turėtų gebėti: efektyviai pateikti mokomąją medžiagą, būti nuoseklus, savalaikiškas, pastovus, egzaminų vertinime nešališkas ir

užtikrinti grįžtamąjį ryšį su studentais bei sugebėti skatinti, motyvuoti juos mokytis (Laužackas, 2007)

Studentų skatinimas. Pagrindinį aukštosios mokyklos dėstytojų veiklos turinį nusako keturios veiklos funkcijos: mokomoji, ugdomoji, organizacinė ir tiriamoji. Visos šios funkcijos atliekamos kartu, o veiklos specifika pasireiškia pedagoginio ir mokslinio darbo derme. Šiuolaikinis aukštosios mokyklos dėstytojas ugdymo modernizavimo sąlygomis turi būti pasirengęs ir gebėti sąmoningai keisti savo elgesio stereotipus ir profesinius veiksmus. Tam nepakanka vien noro keistis, neatsilikti nuo laiko, būtini saviugdų gebėjimai, profesinis ir asmenybinis augimas. Neįmanoma įvaldyti tokių gebėjimų be atitinkamų žinių ir mokėjimų, sudarančių sąlygas dėstytojo profesiniam augimui, be elgsenos charakteristikų, profesinių veiksmų ir įpročių kaitos, leidžiančios objektyviai vertinti situaciją, priimti racionalius sprendimus (Laužackas, 2007; Jatkauskienė, 2013). Tai yra dėstytojas rengdamas andragogus turėtų taikyti įvairius metodus vaizdines priemones mokomąją medžiagą, perteikti logiškai ir aiškiai, siekti teoriją ir praktiką gebėti tinkamai organizuoti studentų savarankišką darbą, objektyviai vertinti, motyvuoti, skatinti besimokančiuosius prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi, būti kultūringam, laikytis etikos normų ir pan.

Kitas svarbus kokybės parametras - **mokymosi programos atitikimas rinkos poreikiams, pasiūlai**. Kad mokymo programos atitiktų rinkos poreikius, turinys turėtų apimti: studijų programų sąlyti su darbo rinka, efektyvumą, būtiniausias žinias ir įgūdžius, išbaigtumą, gebėjimą naudotis kompiuteriu, bendravimo ir darbo komandoje įgūdžius žinių lankstumą ir tarpdiscipliniškumą (Laužackas, 2007).

Žinių lankstumas ir tarpdiscipliniškumas. Siekiant užtikrinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, švietimo paslaugos turi garantuoti aukštos kokybės mokymosi paslaugas, t.y. užtikrinti, kad skirtingo amžiaus ir interesų žmonių žinios bei įgūdžiai atitiktų besikeičiančius darbo vietas, darbdavio reikalavimus ir darbo metodus. Andragogų rengimo bakalauro studijų programa turėtų būti sudaryta vadovaujantis galiojančiais ES, LR teisės aktais, nutarimais ir atitikti pirmosios pakopos studijų programoms keliamiems reikalavimams. Andragogų rengimo bakalauro studijų mokymo dalykų turinys turi būti aktualus, informatyvus, išsamus, suteikiantis reikalingas kompetencijas: sugebėjimą analizuoti, lyginti, interpretuoti, apibendrinti ir t.t. Tai yra dėstytojais turėtų siekti, kad realizuojant andragogikos bakalauro studijų programą būtų išugdytos šios pagrindinės kompetencijos: edukacinė, tiriminė, vadybinė, kurios reikalingos pagrindinių andragogo veiklos sričių realizavimui (Andragogo profesinės veiklos aprašas, 2013), kad baigusieji šias studijas galėtų siekti karjeros įvairiose suaugusiųjų švietimo institucijose, kuriose gali būti pritaikytos aukščiau išvardintos andragogo kokybiškai veiklai būtinos kompetencijos. Tai yra andragogų bakalauro studijų ir rengimo kokybė priklauso nuo įgytų žinių, mokėjimų ir

gebėjimo jas taikyti praktikoje.

Mokymosi sėkmė ir rengimo kokybė priklauso ir nuo šio svarbaus parametro – kvalifikuota **parama, pagalba besimokančiajam** (akademine, finansine, psichologine). Pagal R. Laužacką (2007), svarbūs paramos, pagalbos parametro kriterijai būtų šie: studentų poreikių supratimas, pasiruošimas padėti, patarimų teikimas ir krypties nurodymas, asmeninio dėmesio rodymas, paslaugumas. Šio kokybės parametro - paramos ir pagalbos formos aukštojoje mokykloje – akademine, finansine, psichologine. Pirmiausia aptarsime **akademine paramą, pagalbą**. Tai yra reikiamas kiekis akademinio personalo pagal pedagoginę ir (ar) mokslinę laipsnį. Andragogų studijų programos realizavimui turėtų būti suburta profesionalių ir nuolat tobulėjančių dėstytojų komanda, kuri būtų pajėgi realizuoti numatomus studijų tikslus ir pasiekti reikiamų rezultatų. Tai yra atitikti iššęstinių studijų programos nuostatus, kuriuose teigiama, kad ne mažiau kaip pusę kiekvienos grupės dalykų turėtų dėstyti docento arba profesoriaus pareigas užimantys dėstytojai. Dėstytojai turėtų būti pasirengę konsultuoti, informuoti, motyvuoti ir t.t.

Labai svarbus kriterijus šiame parametre yra dėstytojo mokslinė veikla ir gebėjimas į ją įtraukti sudominti studentus. Svarbus kriterijus – dėstytojo dalyvavimas projektinėje veikloje; tai galimybė diegti inovacijas studijų procese, naujus metodus, būdus kurti palankią mokymosi aplinką ir pan.

Andragogikos bakalauro studentai turėtų gauti visą informaciją apie programas ir jų pokyčius, korekcijas. Informacijos sklaida turėtų būti nuosekli ir savalaikė. Informavimui turi būti naudojama stendinė medžiaga, IKT. Dėstytojai ir administracija turėtų organizuoti susitikimus su studentais aktualiais studijų klausimais. Turėtų būti sudarytos galimybės konsultuotis su dėstytojais ne tik susitinkant bet ir panaudojant įvairias informacines komunikacines technologijas. Studijų tvarkaraščiai ir kita aktuali informacija turėtų būti talpinama universiteto tinklapyje. Kiekviena studentų grupė turėtų turėti akademinį kuratorių. Būtina sudaryti sąlygas besimokantiems studijuoti pagal individualų studijų planą, nuotoliniu būdu neįgaliems ir užsienyje dirbantiems studentams, arba dėl pateisinamų priežasčių negalintiems atvykti.

Institucija organizuojant andragogikos bakalauro studijas turėtų sudaryti sąlygas ne tik individualioms bet ir grupinėms konsultacijoms. Tai yra nuolat turėtų vykti susitikimai su dėstytojais, administracija, kad studentai galėtų išsakyti savo problemas pasiūlymus studijų klausimais. Tai yra studentai turi būti aktyvūs dalyviai studijų procese (KU studijų nuostatai, 2011).

Finansinė parama. Iššęstinių studijų studentai vyriausybės nustatyta tvarka gali gauti valstybines paskolas studijų įmokoms mokėti. Galimybė pasinaudoti mokesčių už studijas lengvatomis: dalį sumokėto mokesčio už studijas susigrąžinti iš sumokėtų pajamų mokesčio,

pateikus atitinkamus dokumentus, prašymus dėl studijų mokesčio sumažinimo.

Be akademinės ir finansinės paramos besimokantieji turėtų gauti reikalui esant ir **psichologinę paramą**, pagalbą.

Studijų kokybei svarbus parametras - **nuolatinė studijų vyksmo stebėseną** (vertinimas ir proceso bei turinio korekcija) vykdoma dviem pagrindiniais būdais: vidinės studijų kokybės užtikrinimas ir išorinis vertinimas. Nuolatinių studijų stebėseną vykdoma pagal universitetų statusus, studijų nuostatus, kurie orientuoti į studijų kokybės užtikrinimą. Studijų kokybė privalo būti periodiškai vertinama. Tai yra turi vykti vidinis studijų vyksmo įsivertinimas ir išorinis vertinimas, kurios pagrindu koreguojamas turinys, procesas. Studijų programas vertina Studijų kokybės vertinimo centras Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka. Studijų programų kokybės vertinimas – svarbi studijų kokybės užtikrinimo sistemos dalis (Žibėnienė, Targamadžė, 2006, 82 p.). Vertindami studijų programą ekspertai turi vadovautis Studijų ir mokslo įstatymu (2009), Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatais (2010) ir kitais aukštąjį mokslą reglamentuojančiais teisės aktais. Studijų programų vertinimas vyksta pagal šiuos universitetinių programų kriterijus: numatomų rengti specialistų poreikį, studijų programos reikalingumo pagrindimą, įgyjamą išsilavinimą (kvalifikacija), studijų trukmę, studijuojamų dalykų sąrašą, akademinio personalo, įgyvendinančio programą, kvalifikaciją, aprūpinimą metodinėmis priemonėmis (vadovėliai, kompiuterinė įranga ir kt.), materialinį programos pagrindimą (laboratorijų įranga, praktikos bazė ir kt.), idėjų naujoviškumą, atitikimą Lietuvos ir tarptautinės rinkos poreikiams, veiklos ir mokslo pasaulio atstovų nuomonę, dalykinį turinį. Taip pat būtina remtis LR, ES dokumentais, reglamentuojančiais vidinį studijų kokybės užtikrinimą aukštojoje mokykloje.

Apibendrinant teorinę analizę leido išskirti andragogų rengimo kokybės pagrindinius parametrus: tinkama mokymuisi aplinka ir infrastruktūra, mokymosi programos (turinio) atitikimas rinkos poreikiams, dėstytojų profesionalumas, teikiama kvalifikuota pagalba, parama besimokantiems bei nuolatinė studijų vyksmo stebėseną arba grįžtamojo ryšio užtikrinimas. Mokslinės literatūros ir švietimo dokumentų analizė leidžia teigti, jog kokybė tai turimų charakteristikų visumos atitiktis reikalavimams laipsnis, o kokybės užtikrinimas – tai pokytis, dėmesys studijuojantiems, tikslo siekimas – suteikti galimybę studentams, klausytojams įgyti konkrečius įgūdžius, žinias ir požiūrį, kuris padės jiems sėkmingai gyventi ir dirbti visuomenėje; tai procesas, kurio metu keičiama ir praturtinama klausytojo, studento patirtis. Paslaugų kokybės dimensijos aukštajame moksle išskiriamos šios: užtikrintumas, reagavimas, kompetencija, prieinamumas, paslaugumas, bendravimas, patikimumas, saugumas, kliento supratimas, daiktinė nuosavybė. Aukštajame moksle teikiamos paslaugos kurių kokybė vertinama orientuojantis į rinkos poreikius, pasiūlą; būtinas tinkamas mokymuisi turinys, orientuotas į besimokančiojo

poreikius mokymosi aplinką (biblioteka, informacinės technologijos ir kt.), o paslaugas suaugusiesiems turėtų teikti kompetentingi dėstytojai, andragogai, taikydami andragoginę prieigą ir pan. Svarbiausias dėmesys tobulinant studijų kokybę turėtų būti skiriamas studijų rezultatams, t. y. kokius gebėjimus bei kompetencijas atitinkama studijų programa suteiks sėkmingai studijas užbaigusiam asmeniui. Andragogo pareigybės įvedimas laiduotų teikiamų suaugusiųjų švietimo paslaugų kokybę; pareigybės įvedimas padidintų andragogų, realiai egzistuojančios profesinės grupės, socialinį pripažinimą bei užtikrintų mokymosi visą gyvenimą idėjų įgyvendinimą.

2. EMPIRINĖS TYRIMO PRIELAIIDOS: ANDRAGOGŲ RENGIMO KOKYBĖ KLAIPĖDOS UNIVERSITETO TĖSTINIŲ STUDIJŲ INSTITUTE

2.1. Tyrimo metodologija, eiga, apribojimai, respondentai

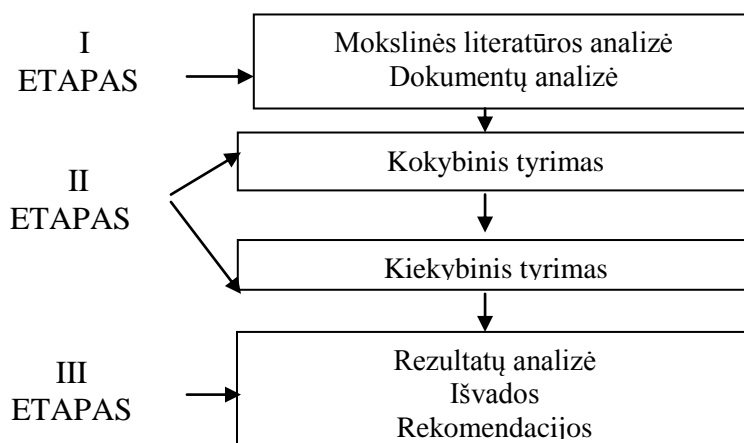
Tyrimo metodologinės nuostatos. Tyrime remtasi konstruktyvistine, visuotinės kokybės vadybos teorijomis bei mokslininkų (Laužacko, 2007 Savickienės Pukelio 2004 ir kt.) idėjomis, jų išskirtomis aukštųjų mokyklų kokybės vertinimo dimensijomis ir charakteristikomis, kurių pagrindu buvo modeliuojami pagrindiniai andragogų rengimo kokybės parametrai ir atliktas empirinis tyrimas. Detalesnė tyrimo metodologija pateikta įvade (p. 8).

Tyrimo tikslas – Atlikti andragogų rengimo kokybės Klaipėdos universiteto tęstinių studijų institute analizę ir ištirti besimokančiųjų ir baigusiujų studijas požiūrį į andragogų rengimo kokybę pagal išskirtus pagrindinius andragogų rengimo kokybės parametrus.

Tyrimo metodai:

- *atvejo analizė*, ilgalaikis stebėjimas, pokalbis, dokumentų analizė, tikslu išanalizuoti andragogų rengimo kokybę KU TSI;
- *anketinė apklausa*, siekiant ištirti besimokančiųjų ir baigusiujų studijas požiūrį į andragogų rengimo kokybę.

Tyrimo eiga. Tyrimas vyko trim etapais:

I etape atlikta teorinės literatūros ir dokumentų analizė andragogų rengimo kokybės parametru modelio aspektu, išanalizuoti ES, nacionaliniai ir institucinio lygmens dokumentai tiriamos problemos klausimais. Atlikta analizė andragogų rengimo problematikos ir jų profesionalizacijos raiškos aspektais. Išskirti andragogų rengimo kokybės parametrai.

II etape vyko kokybinis tyrimas - atvejo analizė pagal KU TSI andragogų rengimo kokybės parametrus. Duomenys analizuoti, naudojantis kokybinio turinio (content) analize, kuri remiasi šiais žingsniais :

1. Tyrėjas kelis kartus skaito tekstą, siekdamas suvokti tekstą, jo prasmę ir nesiremia savo

išankstinėmis nuostatomis.

2. Tekstas „išardomas“ į atskiras dalis, kuriose atsispindi esminiai aspektai ir kontekstai.
3. „Išardomas“ tekstas pateikiamas kategorijų ir subkategorijų ištyrimu (Žydžiūnaitė, 2006).

Kategorijos ir subkategorijos yra kokybinio (content) analizės esmė, todėl teksto interpretavimas vyko, remiantis iškeltais tyrimo klausimais. Į juos buvo atsakoma per suformuluotas kategorijas. Tyrimo content analizė remiasi interpretacija, todėl kategorijų ir subkategorijų išskyrimas buvo kūrybiškas procesas, kurios siekta atkuoduoti tekste esančias prasmes. (Žydžiūnaitė, Stepanavičienė, Baubnys, 2008).

Andragogų rengimo kokybės analizė buvo vykdoma pagal išskirtus pagrindinius parametrus: tinkamas mokymosi aplinkos ir infrastruktūros sukūrimas (auditorijos, pakankamas jų kiekis, moderni įranga, biblioteka, IKT ir kt.), dėstytojų profesionalumas (gebėjimas taikyti įvairius, aktyvius mokymosi metodus, formas, būdus ir pan.); mokymosi programos (turinio) atitikimas rinkos poreikiams, paklausai, įvertinant besimokančiojo poreikius ir pan.; kvalifikuota parama, pagalba besimokančiajam (akademine, finansinė, psichologinė); nuolatinė studijų vyksmo stebėseną (vidinis įsivertinimas, išorinis vertinimas). Pagal šiuos parametrus buvo analizuojami KU TSI dokumentai: ataskaitos, studijų planai ir kiti dokumentai, svarstantys kokybės klausimus - vertinimo (vidinio ir išorinio) dokumentai, ilgalaikio stebėjimo, pokalbių problemos klausimais rezultatų analizė.

Kiekybinio tyrimo metu ištirtas besimokančiųjų ir baigusiujų studijas požiūris į andragogų rengimo kokybę KU TSI. Apklausa vyko pagal patvirtintą KU rektoriaus 2007-11-07 įsakymo Nr. 1-004 anketą (1 priedas).

- sando turinys (aktualumas, informatyvumas, turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimas, sando programos išsamumas);
- dėstytojų metodika (medžiagos pateikimo logiškumas ir aiškumas, darbo metodų įvairovė, vaizdinių priemonių naudojimas, savarankiško darbo organizavimas);
- žinių ir gebėjimų vertinimas (užduočių aiškumas, vertinimo objektyvumas, grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimas, diferencijavimas, akademinės etikos normų laikymasis);
- dėstytojų kultūra ir etika (bendra erudicija, bendravimas ir bendradarbiavimas studijose, taktiškumas, kalbos kultūra).

Vertinimas 1 - 5 balų sistemoje, 1 – žemiausias, 5 aukščiausias vertinimas.

III etape vyko rezultatų analizė, suformuluotos išvados bei rekomendacijos.

Kiekybinio tyrimo metu gautų duomenų analizė. Tyrimo duomenys buvo apdoroti kompiuterine duomenų skaičiavimo programa SPSS 13.0 for Windows. Tyrimo duomenims analizuoti buvo taikyta aprašomosios statistikos dažnių skaičiavimo ir vidurkių palyginimo

procedūra ir Kruskal-Wallis kriterijus.

Taikant aprašomosios statistikos dažnių skaičiavimo ir vidurkių palyginimo procedūrą buvo paskaičiuoti Andragogikos bakalauro 3 grupės studijų: bendrauniversitetiniai, studijų dalykai ir pasirenkamieji dalykai. Jų turinio (aktualumo, informatyvumo, turinio apimties, sando programos išsamumo), dėstymo metodikos (medžiagos pateikimo logiškumo ir aiškumo, darbo metodų įvairovės, vaizdinių priemonių naudojimo, savarankiško darbo organizavimo), studentų žinių ir gebėjimų vertinimo (užduočių aiškumo, vertinimo objektyvumo, grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimų diferencijavimo, akademinės etikos normų laikymosi) ir dėstytojų kultūros ir etikos (bendros erudicijos, bendravimo ir bendradarbiavimo studijose, taktiškumo, kalbos kultūros) vertinimų vidurkiai (χ^2), dažniausiai pasitaikanti vertinimo reikšmė (moda), standartinis nuokrypis (SD), minimali ir maksimali vertinimų reikšmė.

Kruskal-Wallis kriterijus buvo naudotas ieškant sando turinio, dėstymo metodikos, žinių ir gebėjimų vertinimo bei dėstytojų kultūros ir etikos vertinimų skirtumų pagal Andragogikos bakalauro studijų programos bendrauniversitetinių, studijų dalykų bei pasirenkamųjų studijų grupes. Analizuojant duomenis svarbiausia yra p reikšmė ir atsakymų rangų vidurkiai. Skirtumai tarp vertinimų yra statistiškai reikšmingi tais atvejais, kai p reikšmė yra mažesnė, negu 0,05. Toliau yra analizuojami vertinimų rangų vidurkiai. Kuo didesnis yra rangų vidurkis, tuo respondentų vertinimas yra aukštesnis, ir atvirkščiai. Kuo mažesnis rangų vidurkis, tuo respondentų vertinimas yra žemesnis.

Tyrimo etika. Tyrimo metu buvo laikomasi etikos principų: geranoriškumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo bei teisės gauti tikslią informaciją. Kiekvienas informantas turėjo teisę, neverčiamas tyrėjo, apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime. Tiriamieji dalyvauti tyrime sutiko savo noru, tai patvirtino parašu. Tiriamieji buvo informuoti apie tyrimo tikslus, uždavinius, metodus, tiriamojo teises. Sutikimai dalyvauti tyrime buvo duodami rašytine forma. Taip pat tiriamiesiems buvo užtikrintas gautos informacijos konfidencialumas (niekas, išskyrus tyrėją, be tiriamojo sutikimo negalėjo naudotis jo pateikta informacija) ir anonimiškumas (tiriamieji lieka anonimais viso tyrimo metu). Konkretus interviu laikas ir vieta buvo derinami iš anksto susitarus, informantams ir tyrėjui patogiu laiku.

2.2. Tyrimo rezultatų analizė ir jų interpretacija

2.2.1. Andragogų bakalauro rengimo Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų institute kokybės analizė (kokybinis tyrimas)

Tyrimas buvo atliekamas taikant content analizės metodą. Remiantis V. Žydzžiūnaite (2013), content analizė leidžia padaryti specifines išvadas remiantis analizuojamu tekstu.

Kokybinė analizė kaip aukščiau minėta buvo atliekama pagal išskirtus pagrindinius andragogų rengimo kokybės parametrus.

Tinkama mokymosi aplinka ir infrastruktūra. Pagrindinės mokymosi aplinkos charakteristikos būtų: pakankamas įrangos ir prietaisų kiekis, moderni įranga turėtų būti prieinama studentams, turėtų būti maloni aplinka, pridėtinės paslaugos (bendrabutis sporto salė ir pan.) (Laužackas, 2007). Mokymosi aplinkos pagrindinės dalys: biblioteka, auditorijos, internetas, intranetas ir kitos informacinės technologijos. Apibendrinta ilgalaikio stebėjimo, pokalbių, dokumentų analizė parodė jog KU TSI sukurta tinkama mokymuisi aplinka. KU TS institutas įsikūręs atskirame 3-jų aukštų pastate. Pastatas ir pirmas aukštas pritaikytas mokytis ir žmonėms, turintiems judėjimo negalią. KU TSI įrengta 13 auditorijų, kuriose telpa nuo 20 iki 100 žmonių. Auditorijos atitinka ergonominius ir higieninius reikalavimus, jose įrengta moderni kompiuterinė technika: bevielis internetas, kompiuteriniai projektoriai, grafo projektoriai, televizoriai, interaktyviosios lentos. Institute yra įrengtos 2 kompiuterinės klasės, dėstytojų reikmėms skirtas kabinetas su kompiuterine ir dauginimo įranga, įrengtos studentų konsultavimo patalpos, dėstytojų poilsio kambarys ir kt. (KU TSI veiklos ataskaita, 2012).

Andragogikos studijų programos studentams sudarytos sąlygos studijoms ir kituose KU padaliniuose: KU Aula Magna korpuse įrengta konferencijų salė ir dvi auditorijos su telekonferencijų transliavimo ir priėmimo įranga. Šios patalpos gali būti naudojamos paskaitoms, mokslinėms konferencijoms, studentų susirinkimams, baigiamųjų darbų gynimams, kitiems su studijomis susijusiems renginiams.

Kitos mokymosi aplinkos dalys: metodiniai ištekliai (biblioteka: vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės). KU TSI yra įkurtas mokomasis – metodinis kabinetas. Mokomojo kabineto skaitykloje yra 6 kompiuteriai, veikia bevielis interneto ryšys, kuris laiduoja pageidaujamų knygų paiešką ir užsakymą kitų bibliotekų kataloguose. Mokomojo-metodinio kabineto fondai nuolat atnaujinami ir papildomi nauja moksline literatūra, moksliniais periodiniais leidiniais (Andragogika, Tiltai, Pedagogika, ir kt.). Iš viso jame yra sukaupta 4500 egz. įvairios mokslinės-metodinės literatūros. Taip pat studentai gali naudotis ir kitais KU centrinės bibliotekos padaliniais ir jų teikiamomis paslaugomis. KU bibliotekos fonduose yra daugiau nei 45 000 egz. literatūros, iš kurių 40 proc. leidinių susiję su suaugusiųjų švietimo sritimi. (KU TSI įsivertinimo dokumentai, 2012)

KU prenumeruoja 51 duomenų bazę, prie kurių prieigą turi studentai ir dėstytojai. Suaugusiųjų švietimo ir andragogikos mokslo informacijos pateikia šios duomenų bazės: elektroninių knygų bazė eBooks Collection (EBSCO Publishing); mokslinių žurnalų bazės: Academic Search Complete (per EBSCO Publishing sąsają), ERIC (per EBSCO Publishing sąsają), Education Research Complete (per EBSCO Publishing sąsają), JSTOR, Oxford Journals

Online, Sage Journals Online, Project MUSE, SocIndeX with Fulltext (per EBSCO Publishing sąsają), SpringerLink, ScienceDirect, Taylor&Francis, Wiley Online Library. Visos KU licencijuojamos duomenų bazės turi nuotolinę prieigą (KU TSI veiklos ataskaita, 2012)

Apibendrinant mokymosi aplinkos ir infrastruktūros analizę pagal šio parametro charakteristikas galima teigti jog įrangos, auditorijų kiekis pakankamas jos prieinamos, įrengtos tinkamai, moderniai. Puiku, kad institute veika metodinis kabinetas, biblioteka. Bet, kaip parodė stebėjimas ir pokalbiai, įranga greitai sensta todėl dauguma kompiuterių bei kitą įrangą reikėtų keisti naujesne, modernesne.

Dėstytojų profesionalumas. Kaip teigia Laužackas (2007), siekiant rengimo kokybės, būtinas pakankamas dėstytojų profesionalų kiekis. Jie turėtų gebėti taikyti įvairius mokymo metodus, organizuoti studentų savarankišką darbą, motyvuoti, skatinti studentus prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi ir pan. Apibendrinta kokybės analizė pagal šį parametą parodė jog andragogikos programoje studijų dalykus dėsto 19 dėstytojų, 6 Andragogikos katedros. Tai yra iš 8 KU katedrų (andragogikos, psichologijos, vadybos, teisės, socialinės pedagogikos, užsienio kalbų ir kt.). (KU TSI veiklos ataskaita, 2012).

Akademinio personalo sąrašė yra 4 profesoriai, 9 docentai, 2 lektoriai (visi mokslų daktarai), 1 lektorius (magistras) ir 1 asistentas (doktorantas). Andragogikos bakalauro programoje dirbantis akademinis personalas atitinka LR Švietimo ir mokslo ministerijos ministro įsakymo “Dėl laipsnį suteikiančių pirmos pakopos ir vientisųjų studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašo patvirtinimo”. 2010-04-09, Nr. V-501 reikalavimus, pagal kuriuos ne mažiau kaip pusę kiekvienos grupės dalykų turi dėstyti docento arba profesoriaus pareigas užimantys dėstytojai. Komplektuojant akademinį personalą, atsižvelgiama ne tik į mokslinių tyrimų sritį bei įdirbį konkrečioje srityje, bet ir į dėstytojų kompetenciją dėstyti numatomo dalyko srityje, motyvaciją užtikrinti programos kokybę bei tobulinti savo kompetenciją, turimą dalykų dėstymo ar praktinės veiklos patirtį, pasirengimą dėstyti andragogikos studijose: dalyvavimą taikomuosiuose moksliniuose tyrimuose, projektuose, stažuotėse, tiesiogiai susijusiuose su Andragogikos studijų programa ir jos tobulinimo galimybėmis. Andragogikos katedros dėstytojai dalyvauja KU TSI mokslinių tyrimų programoje „**AMVIGA** - andragogika mokymosi visą gyvenimą kontekste: socialiniai -edukaciniai - vadybiniai suaugusiųjų švietimo aspektai“, kuri tiesiogiai siejasi su analizuojama andragogikos bakalauro studijų programa.

Per paskutinius 5 metus (2008- 2013 m). išleista 2 monografijos, 3 parengtos studijų knygos, 14 studijų knygų (aprobuotų išorės ekspertų) pagal dėstomų dalykų studijų sandus, 1 Aiškinamasis andragogikos terminų žodynas, 76 mokslinės publikacijos andragogikos tematika, parengta neformalaus ir savaiminio mokymosi pasiekimų, įgytų įvairiose mokymosi aplinkose, vertinimo bei pripažinimo metodologija ir metodika, patvirtinta KU TSI Taryboje. Nuo 2011 m.

Andragogikos katedra leidžia mokslo žurnalą „Andragogika“ (KU TSI veiklos ataskaita, 2012).

Dėstytojai kelia kvalifikaciją ir panaudoja savo žinias bei įgūdžius dalyvaudami įvairiuose šalies bei tarptautiniuose projektuose. Andragogikos katedros dėstytojai aktyviai dalyvauja įvairių šalies ir tarptautinių konferencijų organizaciniuose komitetuose (KU TSI veiklos ataskaita, 2012).

Apibendrinant galima teigti, jog dėstytojas turėtų gebėti: efektyviai pateikti mokomąją medžiagą, būti nuoseklus, savalaikiškas, pastovus, egzaminų vertinime nešališkas ir užtikrinti grįžtamąjį ryšį su studentais bei sugebėti skatinti, motyvuoti juos mokytis (Laužackas, 2007).

Atlikus analizę šio parametro aspektu, galima teigti, jog andragogikos katedros dėstytojai iš tiesų yra profesionalai pagal aukščiau Laužacko (2007) išvardintus kriterijus. Bet kaip parodė stebėjimai, pokalbiai su studentais (autorius mokėsi andragogikos bakalauro studijose), to negalima pasakyti apie atvykstančius iš kitų fakultetų dėstytojus. Jiems trūksta andragoginės pareigos, suaugusiųjų švietimo politikos išmanymo ir pan. Gal jiems vertėtų organizuoti andragogikos technologijų, didaktikos kvalifikacijos tobulinimo kursus.

Detaliau dėstytojų profesionalumą analizuosime kiekybiniame tyrime, t.y., tiriant studentų požiūrį į andragogų rengimo kokybę dėstytojų profesionalumo aspektu.

Mokymosi programos (turinio) atitikimas rinkos poreikiams. Andragogikos bakalauro programa Klaipėdos universitete yra vienintelė. Andragogikos pagrindinių studijų programa skirta asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą, bei siekiantiems įgyti edukologijos bakalauro laipsnį o nuo 2010 m. suteikiamas andragogo bakalauro laipsnis ir andragogo profesinė kvalifikacija (<http://www.aikos.smm.lt/aikos/webdriver.exe>).

8 lentelė Andragogikos bakalauro programos pristatymas (Sudaryta autoriaus, remiantis

<http://www.ku.lt/wordpress/tsi/struktura/katedros/andragogikos-katedra/studijos/>

Programos tikslas	Programos prioritetas	Karjeros galimybės
Užtikrinti reikiamą bazinį, europinius standartus atitinkantį andragoginį išsilavinimą, įgalinantį tęsti antrosios pakopos studijas arba siekti andragogo karjeros įvairiose suaugusiųjų švietimo institucijose ir kitose organizacijose, kuriose gali būti panaudotos andragogikos žinios, gebėjimai, įgūdžiai ir nuostatos; parengti kvalifikuotus specialistus, gebančius analizuoti suaugusiųjų mokymosi poreikius ir galimybes, planuoti, organizuoti ir vertinti darbuotojų profesinį tobulėjimą bei mokymosi procesus ir jų veiklos kokybę nuolatinio mokymosi ir darbo rinkos kaitos kontekste.	parengti andragogą, gebantį teoriškai ir praktiškai pagrįsti ir organizuoti andragoginę veiklą, padedančią suaugusiems įgyti bendrųjų ir profesinių žinių, gebėjimų, kompetencijų, susipažinti su kultūros pasiekimais, mokymosi visą gyvenimą kontekste bei pajėgiantį tęsti studijas magistrantūroje	Baigę andragogikos studijų programą absolventai turi geras įsidarbinimo galimybes Lietuvos ir Vakarų regiono įvairiose švietimo, kultūros, pramonės, nevyriausybines organizacijose ir kt. – visur kur vykdomas formalus ir neformalus suaugusiųjų švietimas

Studijų programos dalykai suskirstyti į 3 grupes:

- 1) Bendrauniversitetiniai studijų dalykai;
- 2) Studijų krypties dalykai;
- 3) Pasirenkami dalykai.

9 lentelė Studijų programos struktūra (sudaryta pagal KU TSI Andragogikos studijų programas)

Bendrauniversitetiniai studijų dalykai	Studijų krypties dalykai	Pasirenkami dalykai
Filosofija	Edukologijos įvadas	Laisvai pasirenkami dalykai
Užsienio kalba	Psichologijos įvadas	Praktika 1
Pasirenkamas universitetinis bendrojo lavinimo dalykas	Andragogikos įvadas	Praktika 2
Kalbos kultūra	Andragogikos technologijos ir praktikumas	Pasirenkamas studijų krypties dalykas: <ul style="list-style-type: none"> • Krizių psichologija • Savimoka • Studentų laiko vadyba • Mentorystė • Suaugusiųjų švietimo vadyba • Kritinio mąstymo ugdymas • Mokymosi grupėse teorija ir praktika • Spec. Pedagogika • Švietimas darniam visuomenės vystymuisi • Andragoginės sąveikos optimizavimas • Seminaro rengimo metodika • Suaugusiojo socialinė raida • Suaugusiųjų bendravimo, konfliktologijos pagrindai • Dalykinės komunikacijos pagrindai • Retorika • Kaučingo technologijos • Heterogeniškumo raiška • Organizacijos ir asmens įvaizdžio formavimas ir kūrimas
Specialybės kalba	IT taikymas suaugusiųjų švietime	
	Pedagoginė psichologija	
	Suaugusiųjų švietimo istorija	
	Socialinė psichologija	
	Suaugusiųjų švietimo sociologija	
	Švietimas ir ugdymas	
	Suaugusiųjų psichologijos pagrindai	
	Andragogikos teorijos	
	Švietimo vadybos pagrindai	
	Spec. kursas	
	Suaugusiųjų švietimo politika	
	Žmogaus ekologija	
	Andragogo profesinis identitetas	
	Kursinis darbas I	
Lietuvos visuomenė ir valstybė		
Teisė		

Andragogikos bakalauro studijų programa sudaryta vadovaujantis galiojančiais ES, LR ir KU teisės aktais ir nutarimais. Studijų programos apimtis 240 ECTS, kurią baigus suteikiamas andragogikos bakalauro laipsnis ir andragogo profesinė kvalifikacija, atitinka pirmosios pakopos studijų programoms keliamiems reikalavimams. Andragogikos bakalauro studijų programa yra nuolatinės ir iššęstinės formų. Tačiau vykdoma tik iššęstinių studijų forma, kadangi orientuojamasi į stojančiuosius, turinčius darbo patirtį. (KU TSI Andragogikos bakalauro studijų programa, 2010).

Andragogikos studijų programą sudaro 6374 valandų, iš jų 1844 val. (28,9 proc.) – kontaktinės (paskaitos, seminarai, pratybos, laboratoriniai darbai ir kt.). Studentų savarankiškam darbui, dėstytojų konsultacijoms, egzaminams skirta 4530 val. (71 proc.). Vieną kreditą, kuris matuojamas studento darbo krūviu (kontaktinės ir savarankiško darbo valandos), sudaro 26,6 val. Per semestrą studijuojamų dalykų skaičius yra nedidesnis kaip 7 dalykai I-II kursuose ir 6 dalykai III-IV kursuose. Andragogikos studijų programoje sudaromos galimybės studentui sudaryti individualų studijų planą remiantis LR Švietimo ministro įsakymu.

Būsimieji andragogikos bakalai studijuoja bendrauniversitetinius dalykus: filosofiją, užsienio kalbą, informatiką, kalbos kultūrą, teisę, Lietuvos visuomenę ir valstybę ir kt. studijų krypties dalykus: edukologijos įvadą, psichologijos įvadą, andragogikos įvadą, andragogikos

teorijas, suaugusiųjų švietimo sociologiją, suaugusiųjų švietimo politiką, švietimo vadybos pagrindus, lyginamąją andragogiką, informacinių technologijų taikymą suaugusiųjų švietime, socialinių tyrimų projektavimą, andragogikos technologijas, suaugusiųjų mokymosi psichologiją, andragogikos mokslinius tyrimus ir praktiką, tutorystę, švietimo ekonomiką ir finansus. Iš pasirenkamųjų dalykų studijų programoje siūloma: Krizių psichologija, Savimoka, Studentų laiko vadyba, Mentorystė, Suaugusiųjų švietimo vadyba, Kritinio mąstymo ugdymas, Mokymosi grupėse teorija ir praktika, Spec. pedagogika, Švietimas darniam visuomenės vystymuisi ir kt.

Andragoginės sąveikos optimizavimas, Seminaro rengimo metodika, Suaugusiojo socialinė raida, Suaugusiųjų bendravimo ir konfliktologijos pagrindai, Dalykinės komunikacijos pagrindai, Retorika, Kaučingo technologijos, Heterogeniškumo raiška, Organizacijos ir asmens įvaizdžio formavimas ir kūrimas (9 lentelę).

Praktinės studijos organizuojamos trimis etapais: organizacijos pažinimo, mokymosi poreikių nustatymo, kurso programos planavimo, rengimo ir įgyvendinimo. Praktika atliekama įvairiose suaugusiojo švietimo institucijose, kitose verslo organizacijose, vykdančiose personalo mokymą. Praktikos metu studentai susipažįsta su suaugusiųjų švietimo veiklos organizavimu, personalo valdymu, mokymo ir mokymosi veiklos planavimu ir valdymu. Studijų programoje numatoma trijų tipų praktika. Pirmojo semestro metu vykdoma pažintinė praktika, kurios metu siekiama supažindinti studentus su būsimomis darbo vietomis ir andragogine veikla. Trečiojo ir penktojo semestro metu bus organizuojama kvalifikacinė praktika, gilinanti į mokymosi paslaugų vadybininko veiklos funkcijas. Septintojo studijų semestro metu numatoma priešdiplominė praktika, kurios metu siekiama įsigilinti į tam tikrą domėjimosi srities specifiką, atliekant empirinius tyrimus. Praktikų metu studentai turėtų iš arti susipažinti su suaugusiųjų švietimo veiklos organizavimu, personalo valdymu, mokymo ir mokymosi veiklos planavimu bei valdymu. Praktinių studijų trukmė – 12 sav. Jų metu įtvirtinami ir tobulinami besimokančių suaugusiųjų konsultavimo, andragoginės veiklos planavimo, koordinavimo bei realizavimo ir kt. gebėjimai. (KU TSI Andragogikos bakalauro studijų programa, 2010).

Ypatingas dėmesys skiriamas studentų savarankiškam darbui. Studentų savarankiški darbai užduočių grafikais, joms skirtas laikas ir atsiskaitymo už užduotį laikas, įtaka galutiniam vertinimui pateikiami kiekvienoje studijų dalyko programoje

Studijų programa baigiama baigiamuoju bakalauro darbu. Sėkmingai baigusiam studijas suteikiamas andragogikos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir andragogo profesinė kvalifikacija. Baigus andragogikos studijų programą, studijas galima tęsti socialinių mokslų srities magistrantūros studijų programose (KU TSI Andragogikos studijų programa, 2010).

Remiantis apibendrinta šio parametro analize galima teigti, jog programa atitinka teisės aktuose nurodytiems reikalavimams; andragogikos studijų programa struktūriškai vientisa,

grindžiama logišku nuosekliu dalykų išdėstymu, studijų dalykai susieti tarpdalykiniais integraciniais ryšiais. Parengti 14 dalykų programų virtualioje mokymosi aplinkoje. Visa tai laiduoja studijų programos realizavimo kokybę prieinamumo metodų įvairovės, studentų savarankiško mokymosi atsakingumo ir kt.; programos tikslų bei numatomų studijų rezultatų, studijuojamų dalykų dermės, tai yra sudaro sąlygas profesionalaus andragogo rengimui. Bet šios programos realizavime yra ir silpnųjų pusių, tai nepakankamas programos tarptautiškumas, kas gerintų studijų kokybę studentams ir dėstytojams dalyvaujant mainų programose. Kaip parodė pokalbiai, stebėjimas, tai KU TSI nelengva įgyvendinti, dauguma šiose studijose studijuojantys suaugę žmonės, turintys nuosavą verslą, darbus, užimantys vadovaujančius postus, turintys šeimas ir pan. Todėl išvykti į kitą šalį ilgesniam laikui studijuoti sudėtinga.

Tai yra, kad mokymo programa atitiktų rinkos poreikius, turinys turėtų apimti: studijų programų sąlyti su darbo rinka, efektyvumą, būtiniausias žinias ir įgūdžius, išbaigtumą, gebėjimą naudotis kompiuteriu, bendravimo ir darbo komandoje įgūdžius (Laužackas, 2007). Andragogikos bakalauro studijų programa (turinys) orientuotas į tai, kad baigę šias studijas įgytų žinių, gebėjimų, įgūdžių ir nuostatų, taptų kvalifikuotais specialistais, gebančiais analizuoti suaugusiųjų mokymosi poreikius ir galimybes, planuoti, organizuoti ir vertinti mokymosi procesus ir pan. Tai yra įgytų edukacinę, tiriminę, vadybinę kompetencijas ir jas gebėtų taikyti praktikoje, realizuojant suaugusiųjų mokymosi procesą.

Kvalifikuota parama, pagalba besimokančiajam. Kalbant apie kvalifikuotą paramą, pagalbą besimokančiajam, autoriai (Laužackas, 2007 ir kt.) išskiria šias paramos pagalbos formas: akademinę, finansinę ir psichologinę. Pagal R. Laužacką (2007), svarbūs paramos, pagalbos parametro kriterijai būtų šie: studentų poreikių supratimas, pasiruošimas padėti, patarimų teikimas ir krypties nurodymas, asmeninio dėmesio rodymas, paslaugumas. Kaip parodė stebėjimas, pokalbiai, dokumentų analizė, andragogikos bakalauros studentams teikiama įvairi pagalba: akademinė, finansinė, psichologinė. Akademinės pagalbos aspektu studentai sistemingai informuojami, konsultuojami, sekama jų mokymosi pažanga, vyksta ir taikomos įvairios refleksijos formos, motyvuojami ir pan. Studijų procese sudaromos palankios sąlygos andragogikos studijų programos studentams įsitraukti į taikomąją mokslinę veiklą ir įgyti pirminių mokslinio tiriamojo darbo įgūdžių. Andragogikos programos bakalaurai skatinami dalintis akademinė patirtimi, skaitant pranešimus organizuojamose studentų, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos praktinėse konferencijose, studentų forumuose ir kt..

Andragogikos bakalauro programos studentai turi galimybę gauti visą informaciją apie programą ir jos pokyčius. KU TSI taip pat teikiama ir finansinė parama, studentai vyriausybės nustatyta tvarka gali gauti valstybines paskolas studijų įmokoms mokėti, gyvenimo išlaidoms bei pasinaudoti gyventojų pajamų mokesčio lengvata: dalį sumokėto mokesčio už studijas

susigražinti iš sumokėtų pajamų mokesčio. Studentui pateikus ir atitinkamais dokumentais pagrindus prašymus dėl studijų mokesčio sumažinimo, KU TSI direktorė turi teisę sumažinti 25 proc. studijų mokesť. KU TSI numatytos ir psichologinės paramos formos. Pedagogikos fakultete veikia Psichologinės pagalbos centras, kuriame nemokamai teikiama psichologinė parama universiteto studentams, į kurią gali kreiptis ir KU TSI studentai. Apibendrinant šio parametro įvertinimą KU TSI galima teigti, jog andragogikos bakalauro studentams sudaryta įvairiapusė parama, pagalba.

Nuolatinė studijų vyksmo stebėseną, vertinimas. Andragogikos bakalauro studijų programos vadyba, orientuota į studijų kokybės užtikrinimą, vykdoma trimis lygiais: 1) Senatas ir Rektoratas (Mokslo ir studijų prorektorius, Studijų departamentas) vykdo bendrą studijų programų turinio, formos, studijų tvarkos, priėmimo į studijas, studentų skaičiaus ir kt. sričių priežiūrą; 2) KU TSI Taryba, direktoratas, į kurią įeina ir Andragogikos katedros vedėja, direktorė ir direktorės pavaduotoja studijų klausimais sprendžia konkrečius, su studijomis susijusius klausimus: po kiekvieno semestro vyksta studijų rezultatų aptarimas katedros posėdžiuose; peržiūrimos atnaujintos studijų programos; derinami tarpkatedriniai interesai, vykdoma studentų rotacija ir kt. Pagrindinių procesų valdymui paskirstyta atsakomybė tarp Senato ir KU TSI Tarybos bei dekanato; 3) andragogikos bakalauro studijų programos administravimą atlieka Andragogikos katedra, priimdama svarbiausius su šia studijų programa susijusius sprendimus. Kai kurie iš jų, pagal KU Statuto (2012) reikalavimus, tvirtinami KU TSI Taryboje. (KU studijų nuostatai, 2010).

Už andragogikos studijų programos turinį bei jos vykdymą tiesiogiai atsakinga Andragogikos katedra ir jos vedėja. Katedros posėdžiuose nuolat aptariama ir analizuojama studijų eiga, rezultatai ir kt. klausimai. Andragogikos programos išorinis tarptautinis vertinimas buvo atliktas 2008 m. Andragogikos programa be išlygų akredituota šešeriems metams. Andragogikos studijų programos analizei ir vertinimui naudojamos Klaipėdos universiteto veikiančios studentų priėmimo, studentų judumo, studentų studijų rezultatų, absolventų įsidarbinimo stebėsenos; studentų, dėstytojų, absolventų, darbdavių sisteminės apklausos duomenų bazės. Sistemingai analizuojami studijų dalykų (sandų) kokybė; studijų dalykai atestuojami 3 metams ir taipogi vykdomas programos tobulinimas, diegiamos studijų inovacijų sąsajoje su moksliniais tyrimais. Ypatingas dėmesys skiriamas praktiniam studentų mokymui, sistemingai bendradarbiaujant su socialiniais dalininkais. Mokslo ir studijų kokybės tobulinimo klausimai nuolat svarstomi Instituto Taryboje, Senate. (KU TSI veiklos ataskaitos, 2009-2012).

Kiekvieno semestro pabaigoje yra vykdoma sisteminga tęstinių studijų studentų apklausa, kuri leidžia išsiaiškinti dėstytojų kultūrą, etiką, dėstomos medžiagos kokybę, naujumą, informatyvumą, aktualumą, dėstymo metodiką, medžiagos pateikimo logiškumą, studentų

aktyvinimą, vertinimo objektyvumą, bei anketos pabaigoje prašoma pateikti detalesnę nuomonę apie konkrečių dalykų ir dėstytojų stipriąsias ir silpnąsias puses, teikti pasiūlymus ir kt. Tai vertinga informacija tęstinių studijų kokybės užtikrinimui.

Kasmet apklausiami beveik visi tęstinių studijų studentai. Šią apklausą vykdo andragogai organizatoriai, apibendrinti rezultatai pateikiami kuruojančioms katedroms siekiant aptarti, priimti reikiamus sprendimus bei informuoti studentus. Apibendrinti tęstinių studijų apklausos kokybės užtikrinimo aspektu rezultatai rodo, kad didžioji dauguma tęstinių studijų studentų teigiamai vertina studijas. Tai yra, jie patenkinti jų kokybe ir išsako pozityvius atsiliepimus. Studentai ypatingai teigiamai vertina patrauklią, estetišką mokymosi aplinką, aukštą dėstytojų kultūrą ir etiką, dalykinę kompetenciją, savarankiškų užduočių pobūdį ir aptarimą, patrauklias atsiskaitymo formas, teorijos ir praktikos sąsajas. Ypatingai gerai studentai vertina studijų organizavimą, t.y. andragogo organizatoriaus darbą. (KU TSI veiklos ataskaita, 2012).

Studijų programų kokybės vertinimas – svarbi studijų kokybės užtikrinimo sistemos dalis (Žibėnienė, Targamadžė, 2006, 82 p.). Vidinis andragogikos studijų programos įsivertinimas (savianalizė) vykdoma kasmet, kurioje detalai analizuojamas programos turinys (sandara), dėstytojų, personalo sudėtis, jų turimos kompetencijos, gebėjimas taikyti metodų įvairovę ir pan., jų kvalifikacijos tobulinimas, mokslinė veikla, vidinio kokybės užtikrinimo galimybės, mokymosi aplinka ir kt. Vertindami studijų programą išoriniai ekspertai turi vadovautis Studijų ir mokslo įstatymu (2009), Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatais (2010) ir kitais aukštąjį mokslą reglamentuojančiais teisės aktais. Vertinimo procese svarbu, kad visa tai tarnautų kokybei.

Apibendrinant galima teigti, kad KU TSI andragogų rengimo kokybę lemia šie pagrindiniai parametrai: tinkamas mokymosi aplinkos ir infrastruktūros sukūrimas; mokymosi programos (turinio) atitikimas rinkos poreikiams ir paklausai; dėstytojų profesionalumas (gebėjimas taikyti aktyvius mokymosi metodus formas ir būdus); parama, pagalba besimokančiajam (akademinė, finansinė, psichologinė); nuolatinė studijų vyksmo stebėseną (vidinis įsivertinimas ir išorinis vertinimas), kurių pagrindu koreguojamas studijų procesas. KU TSI visi šie parametrai yra įvertinami, todėl galima teigti, jog andragogų bakalauro rengimas vyksta sėkmingai. Tik reikėtų atkreipti dėmesį į tinkamą mokymuisi aplinkos ir infrastruktūros parametro charakteristiką, jog kompiuteriai ir kita įranga turėtų būti moderni, o KU TSI kai kuri įranga yra pasenusi ir ją artimiausiu metu reikėtų keisti naujesne. Taip pat skaityklos ir bibliotekos darbo laikas galėtų būti ilgesnis. Taipogi reikėtų organizuoti vizituojantiems dėstytojams kursus andragogikos technologijų, didaktikos tematikomis, kad jų dėstomi dalykai būtų susieti su suaugusiųjų švietimo, mokymosi problematika.

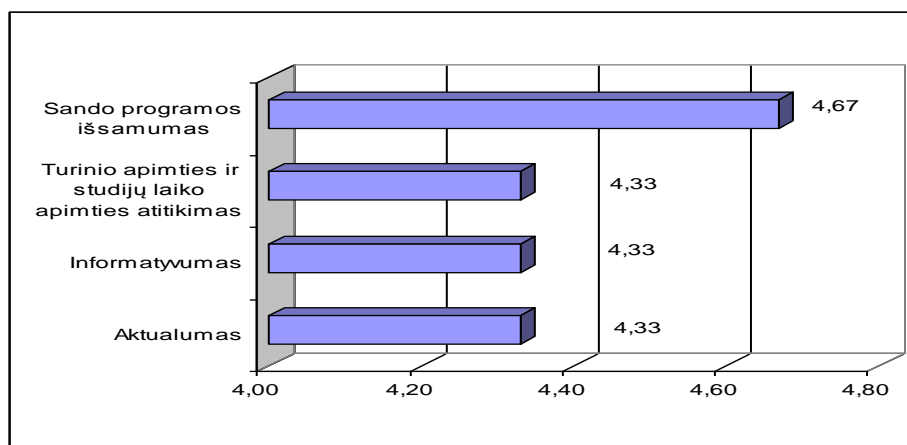
2.2.2. Besimokančiųjų ir baigusių andragogikos bakalauro studijas požiūrio į jų rengimo kokybę analizė (kiekybinis tyrimas)

Apibendrinta kiekybinio tyrimo rezultatų analizė parodė, kad andragogikos bakalauro studijas, jų organizavimą, dėstytojų profesionalumą ir kt. studentai vertina gerai. Detaliau paanalizuosime dėstytojų profesionalumą pagal dalykų grupes.

Andragogikos studijų programos dalykų vertinimai. Šiame skirsnyje pateikiami Andragogikos bakalauro studijų programos dalykų vertinimai pagal bendruosius universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų dalykų grupes.

Tyrimo duomenų analizės metu nustatėme, kaip studentai vertina bendrujų universitetinių studijų dalykų turinį, dėstytojų metodiką, žinių ir gebėjimų vertinimą bei dėstytojų kultūrą. Duomenys pateikiami 3-17 paveiksluose.

3 paveiksle pateikiami bendrujų universitetinių studijų dalykų turinio vertinimo vidurkiai pagal sandų aktualumą, informatyvumą, turinio ir studijų laiko apimties atitikimą ir sando programos išsamumą.

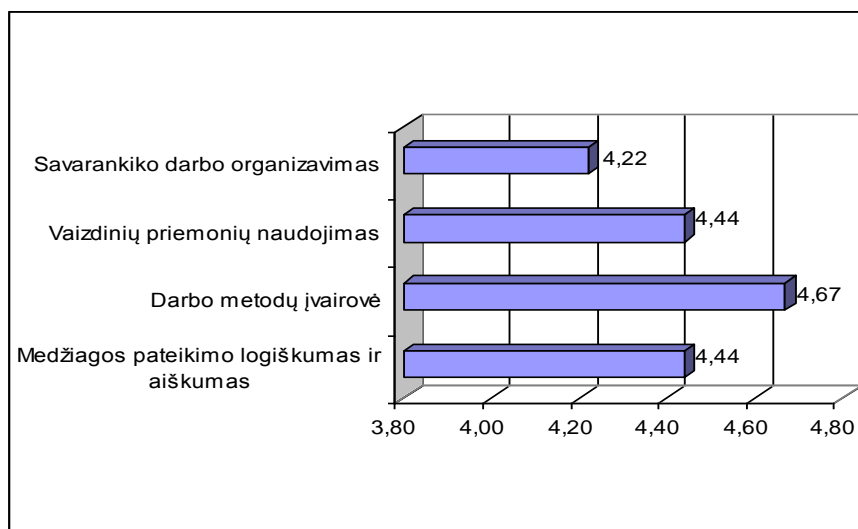
3 pav. Bendrujų universitetinių studijų dalykų sandų turinio vertinimai (vidurkiai)

3 paveiksle matyti, jog respondentai aukščiausiai įvertino bendrujų universitetinių studijų dalykų sando programos išsamumą ($\chi^2= 4,67$, $SD= 0,70711$). Vertinimų spektras gana siauras – nuo 3 iki 5, dažniausiai pasitaikiusi vertinimo reikšmė – 5. Žemiau įvertino turinio apimties ir laiko apimties atitikimą, informatyvumą bei aktualumą ($\chi^2= 4,33$). Galima teigti, kad ne visi studentai aukštai vertina dėstytojo pateikiamos medžiagos informatyvumą bei aktualumą.

Kad mokymo programos atitiktų rinkos poreikius turinys turėtų apimti: studijų programų sąlyti su darbo rinka, efektyvumą, būtiniausias žinias ir įgūdžius, išbaigtumą, bendravimo ir darbo komandoje įgūdžius (Laužackas, 2007).

4 paveiksle pateikti bendrujų universitetinių studijų dalykų dėstytojų metodikos vertinimai pagal medžiagos pateikimo logiškumą ir aiškumą, darbo metodų įvairovę, vaizdinių priemonių

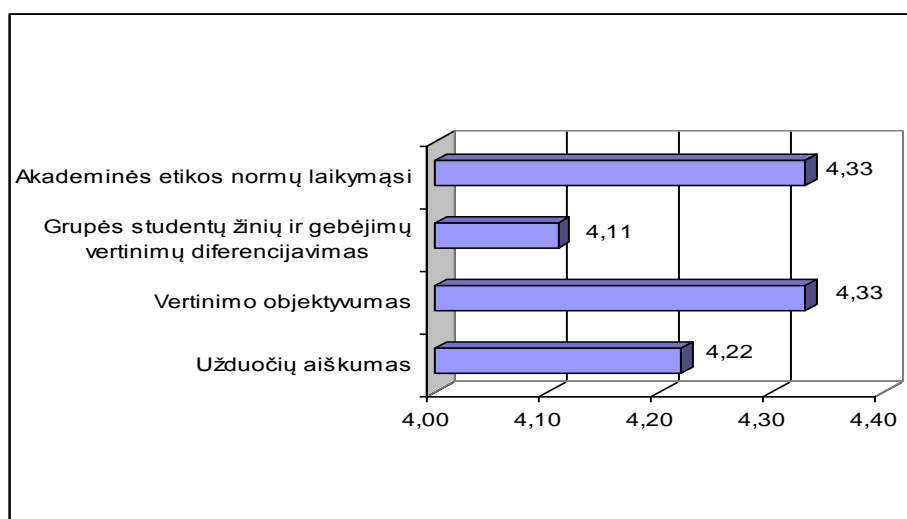
naudojimą ir savarankiško darbo organizavimą.

4 pav. Bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstymo metodikos vertinimai (vidurkiai)

Aukščiausiai respondentai įvertino bendrųjų universitetinių studijų dalykų darbo metodų įvairovę ($\chi^2= 4,67$, $SD= 0,70711$), šiuo aspektu nuomonės vieningesnės nei medžiagos pateikimo logiškumo ir aiškumo, vaizdinių priemonių naudojimo bei savarankiško darbo organizavimo. Žemiausiai įvertino savarankiško darbo organizavimą ($\chi^2= 4,22$, $SD= 0,83333$) (detalesni duomenys pateikiami 3 priede).

5 paveiksle pavaizduoti bendrųjų universitetinių studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimo vertinimai pagal užduočių aiškumą, vertinimo objektyvumą, grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimų diferencijavimą bei akademinės etikos laikymąsi.

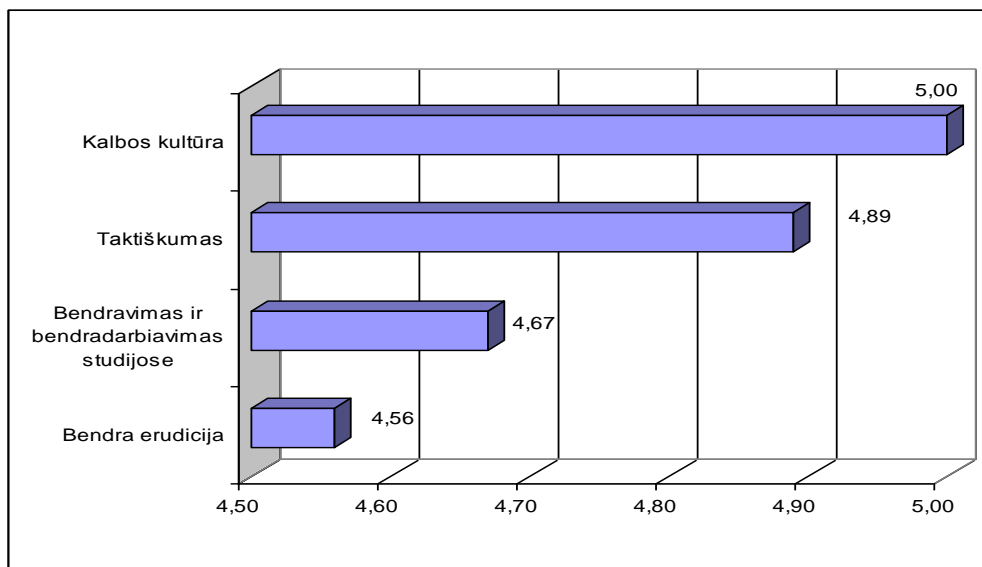

5 pav. Bendrųjų universitetinių studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimas (vidurkiai)

Respondentai aukščiausiai įvertino vertinimo objektyvumą ($\chi^2= 4,33$, $SD= 1,00000$) bei akademinės etikos normų laikymąsi ($\chi^2= 4,33$, $SD= 0,70711$), vertinant jų bendrųjų

universitetinių studijų dalykų žinias ir gebėjimus. Pažiūrėjus į vertinimų standartinius nuokrypius, matyti, jog respondentų nuomonės yra vieningesnės, įvertinant akademinės etikos normų laikymąsi, vertinant jų bendrųjų universitetinių studijų dalykų žinias ir gebėjimus. Tai patvirtina ir vertinimų spektras, jis yra siauresnis (nuo 3 iki 5) nei vertinimo objektyvumo aspektu (nuo 2 iki 5) (detalesni duomenys pateikiami 3 priede).

Bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimai pagal dėstytojo bendrą erudiciją, bendravimą ir bendradarbiavimą studijose, taktiškumą ir kalbos kultūrą pateikiami 6 paveiksle.

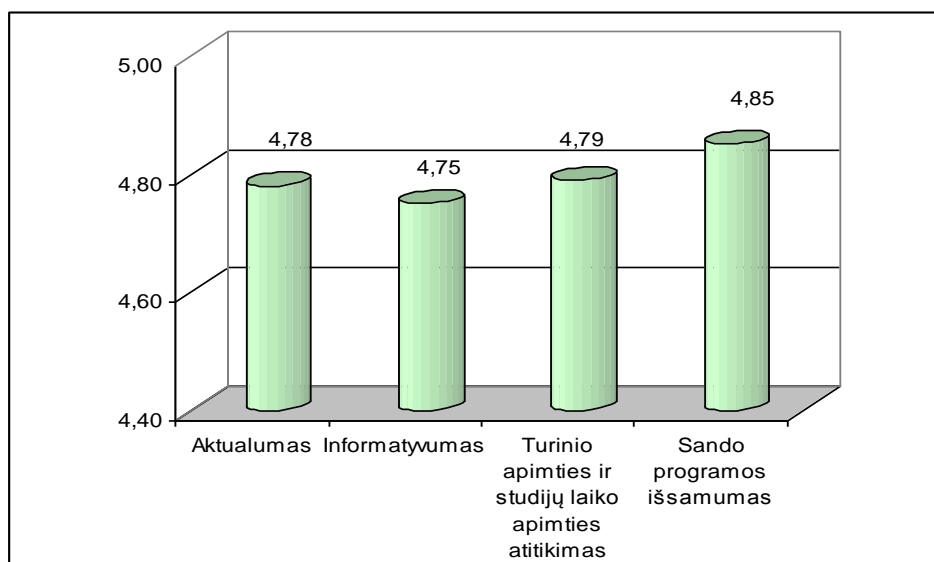
6 pav. Bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimas (vidurkiai)

Respondentai aukščiausiai įvertino bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojų kalbos kultūrą ($\chi^2=5$), žemiausiai įvertino bendrą erudiciją ($\chi^2=4,56$, $SD=0,52705$).

Daugelio mokslininkų (Laužacko 2007; Savickienės, Pukelio, 2007, Jatkauskienės, 2013 ir kt.) nuomone dėstytojas turi gebėti išdėstyti medžiagą logiškai, aiškiai, naudoti vaizdines priemones bei medžiagą, pakankamai laiko skirti ir mokėti organizuoti studentų savarankišką darbą, laikytis dėstytojų kultūros bei etikos normų.

Tyrimo metu nustatėme, kaip studentai vertina pasirenkamųjų studijų dalykų sandų turinį, dėstytojų metodiką, žinių ir gebėjimų vertinimą bei dėstytojų kultūrą. Duomenys pateikiami 7-10 paveiksluose.

Pasirenkamųjų studijų dalykų turinio, t.y. sando aktualumo, informatyvumo, turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimo, dalyko programos išsamumo vertinimai pateikiami 7 paveiksle.

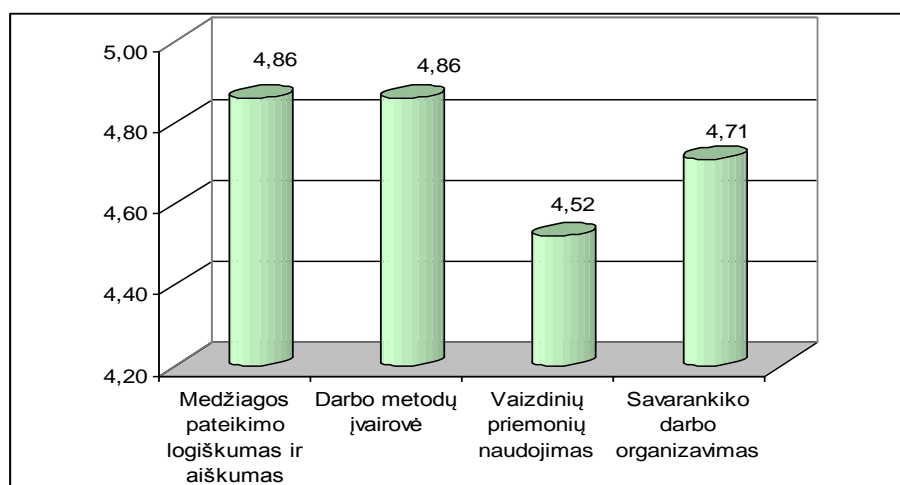

7 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų turinio vertinimai (vidurkiai)

7 paveiksle matyti, jog respondentai aukščiausiai įvertino pasirenkamųjų studijų dalykų programos išsamumą ($\chi^2= 4,85$, $SD=0,39864$), žemiausiai įvertino informatyvumą ($\chi^2= 4,75$, $SD=0,50699$). Taigi kaip matome, žemiausiai vertinamas dalyko informatyvumas.

Daugelio mokslininkų (Laužacko 2007; Savickienės, Pukelio, 2007, ir kt.) nuomone, kad mokymo programos atitiktų rinkos poreikius turinys turėtų apimti: studijų programų sąlytį su darbo rinka, efektyvumą, būtiniausias žinias ir įgūdžius, išbaigtumą, gebėjimą naudotis kompiuteriu, bendravimo ir darbo komandoje įgūdžius. Tai turėtų būti informatyvumas, taikytinas veikloje.

Kitame paveiksle pateikiami pasirenkamųjų studijų dalykų dėstymo metodikos vertinimai pagal medžiagos pateikimo logiškumą, darbo metodų įvairovę, vaizdinių priemonių naudojimą ir savarankiško darbo organizavimą.

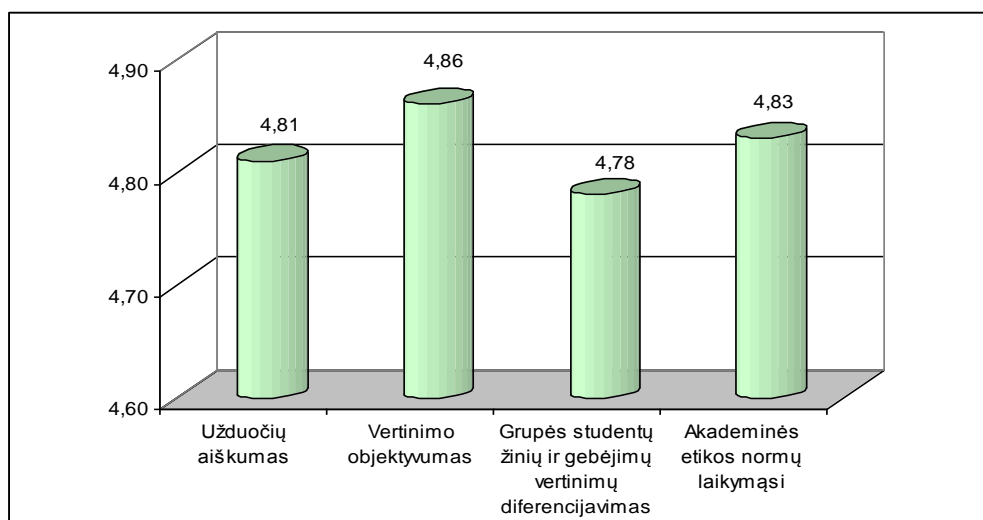

8 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų dėstymo metodikos vertinimai (vidurkiai)

Respondentai aukščiausiai įvertino medžiagos pateikimo logiškumą, aiškumą ir darbo metodų įvairovę (abiem vertinimo aspektais $\chi^2= 4,86$, $SD=0,39583$, vertinimo spektras nuo 3 iki 5). Žemiausiai respondentai įvertino vaizdinių priemonių naudojimą dėstant pasirenkamuosius studijų dalykus ($\chi^2= 4,52$, $SD=0,61846$) (detalesni duomenys pateikiami 4 priede).

Apibendrinant galima teigti, kad respondentai žemiausiai vertina vaizdinių priemonių naudojimą. Kyla klausimas apie kai kurių dėstytojų dėstyto kokybę bei medžiagos įsisavinimo kokybę. Kaip teigia mokslininkai (Jatkauskienė, Andriekienė, 2013), dėstytojas savo medžiagą turėtų perteikti vaizdžiai, įdomiai ir kt.

9 paveiksle pavaizduoti pasirenkamųjų studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimo (užduočių aiškumo, vertinimo objektyvumo, grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimų diferencijavimo bei akademinės etikos normų laikymosi) vertinimai.

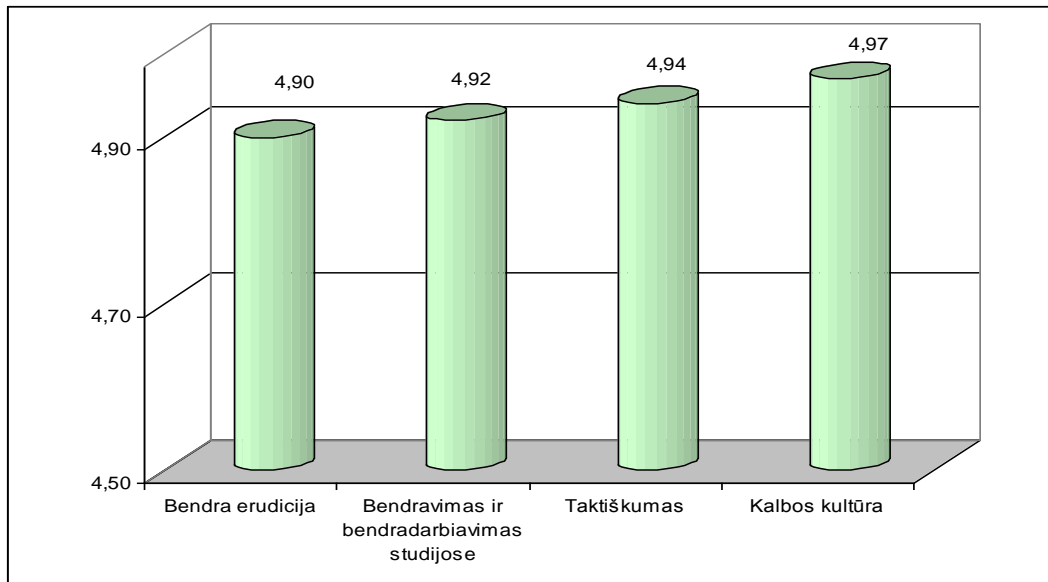

9 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimas (vidurkiai)

9 paveiksle matyti, jog aukščiausiai respondentai įvertino pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų vertinimo objektyvumą vertinant studentų žinias ir gebėjimus ($\chi^2= 4,86$, $SD=0,39583$). Žemiausiai respondentai įvertino grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimų diferencijavimą vertinant pasirenkamųjų dalykų žinias ir gebėjimus ($\chi^2= 4,78$, $SD=0,52192$) (detalesni duomenys pateikiami 4 priede).

Daugelio mokslininkų (Laužackas 2007; Savickienės Pukelio, 2007 Jatkauskienės, 2013 ir kt.) nuomone studijų procese ypač svarbią vietą užima žinių vertinimas. Nuolatinė žinių ir įgūdžių kontrolė skatina studentus sistemingai dirbti, įgyti naujų žinių, vystyti gebėjimus. Vertinimas keičia studento mokymąsi, skatina mokymosi motyvaciją.

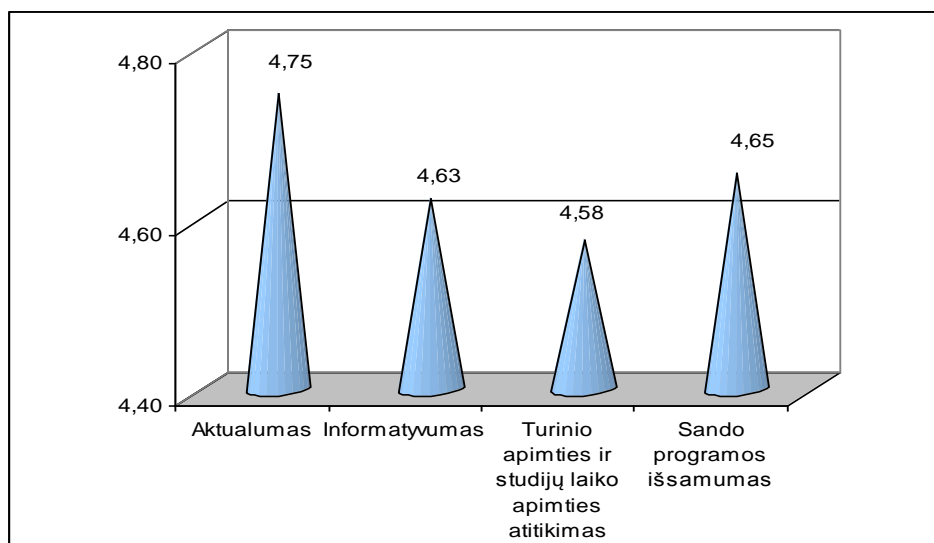
Pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų kultūros ir etikos (bendros erudicijos, bendravimo ir bendradarbiavimo studijose, taktiškumo, kalbos kultūros) vertinimai pavaizduoti 10 paveiksle.

10 pav. Pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimas (vidurkiai)

10 paveiksle matyti, jog respondentai gana aukštai vertina pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų bendrą erudiciją, bendravimą ir bendradarbiavimą studijose, taktiškumą, kalbos kultūrą. Aukščiausiai respondentai įvertino dėstytojų kalbos kultūrą ($\chi^2= 4,97$, $SD=0,17673$), kiek žemiau - taktiškumą ($\chi^2= 4,94$, $SD=0,24580$), žemiausiai - bendrą erudiciją ($\chi^2= 4,90$, $SD=0,29590$).

Tyrimo metu išsiaiškinome kaip studentai vertina studijų krypties dalykų turinį, dėstymo metodiką, žinių ir gebėjimų vertinimą bei dėstytojų kultūrą. Duomenys pateikiami 11-17 paveiksluose. 11 paveiksle pateikiami studijų krypties dalykų sandų turinio: aktualumo, informatyvumo, turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimo bei sando programos išsamumo vertinimai.

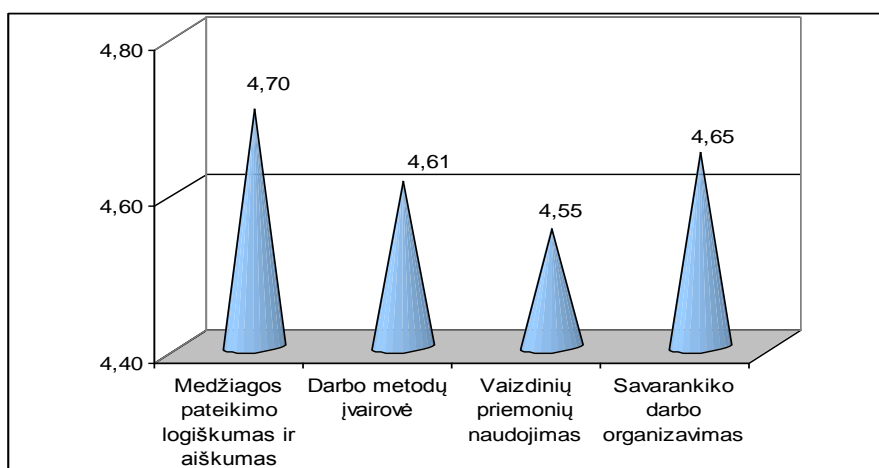

11 pav. Studijų krypties dalykų sandų turinio vertinimai (vidurkiai)

11 paveiksle matyti, jog aukščiausiai respondentai įvertino studijų krypties dalykų aktualumą ($\chi^2= 4,75$, $SD=0,61326$), nors vertinimų spektras buvo platus nuo 1 iki 5. Žemiausiai studentai įvertino turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimą ($\chi^2= 4,58$, $SD=0,73362$) (detalesni duomenys pateikiami 4 priede).

Andragogų rengimo bakalauro studijų programa turėtų būti sudaryta vadovaujantis galiojančiais ES, LR teisės aktais, nutarimais ir atitikti pirmosios pakopos studijų programoms keliamiems reikalavimams. Andragogų rengimo bakalauro studijų mokymo dalykų turinys turi būti aktualus, informatyvus, išsamus, suteikiantis reikalingas kompetencijas: sugebėjimą analizuoti, lyginti, interpretuoti, apibendrinti ir t.t. Tai yra andragogikos studijų programa turėtų užtikrinti kokybišką andragoginį išsilavinimą, kad baigusieji šias studijas galėtų siekti karjeros įvairiose suaugusiųjų švietimo institucijose, kuriose gali būti pritaikytos aukščiau išvardintos andragogo kokybiškai veiklai būtinos kompetencijos.

Respondentų studijų krypties dalykų dėstymo metodikos vertinimai pavaizduoti 12 paveiksle.

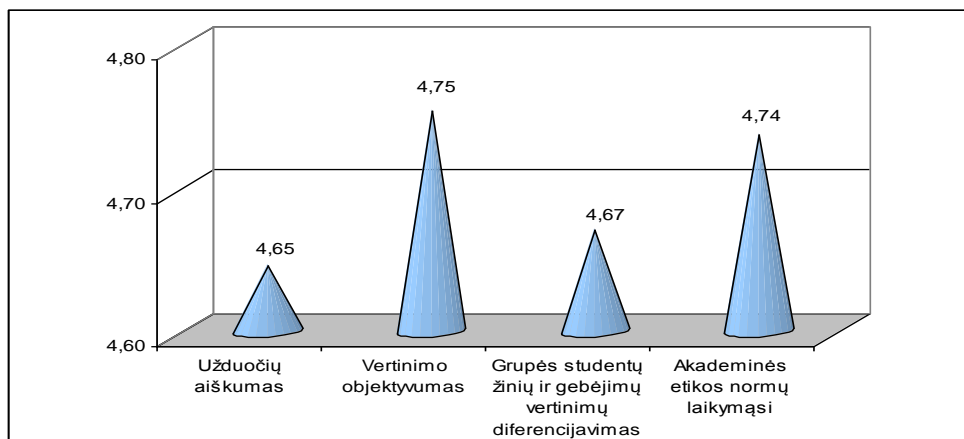
12 pav. Studijų krypties dalykų dėstymo metodikos vertinimai (vidurkiai)

Respondentai aukščiausiai įvertino medžiagos pateikimo logiškumą ir aiškumą ($\chi^2= 4,70$, $SD=0,62022$) ir savarankiško darbo organizavimą ($\chi^2= 4,65$, $SD=0,65410$). Žemiausiai studentai įvertino vaizdinių priemonių naudojimą dėstant studijų krypties dalykus ($\chi^2= 4,55$, $SD=0,81232$) (detalesni duomenys pateikiami 4 priede).

Mokslinėje literatūroje teigiama, jog dėstytojas turėtų gebėti: efektyviai pateikti mokomąją medžiagą, būti nuoseklus, savalaikiškas, pastovus, egzaminų vertinime nešališkas ir užtikrinti grįžtamąjį ryšį su studentais bei sugebėti skatinti, motyvuoti juos mokytis (Laužackas, 2007).

Tyrimo metu nustatėme, koks respondentų požiūris į studijų krypties dalykų žinių ir gebėjimų vertinimą, t.y. užduočių aiškumą, vertinimo objektyvumą, grupės studentų žinių ir

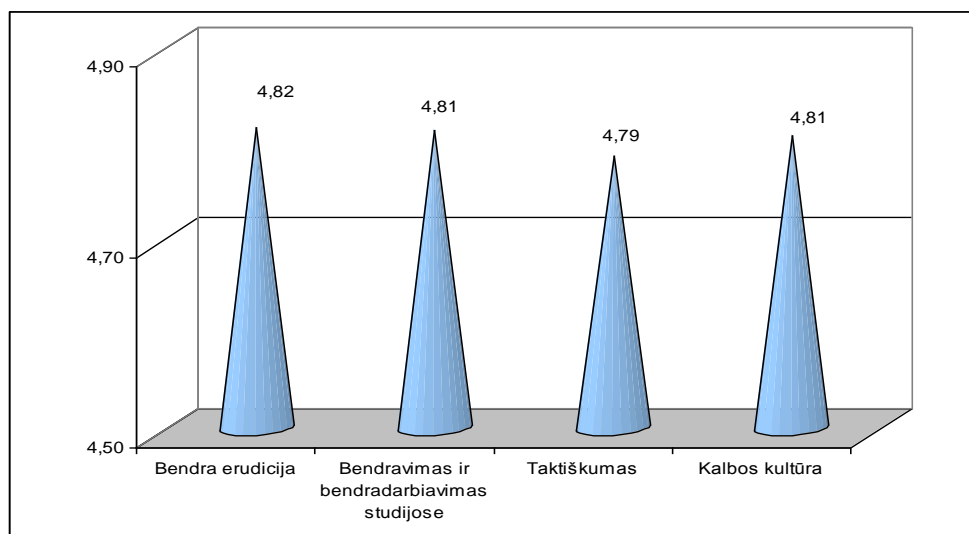
gebėjimų vertinimų diferencijavimą ir akademinės etikos normų laikymąsi (13 pav.)

13 pav. Studijų krypties dalykų žinių ir gebėjimų vertinimas (vidurkiai)

Paveiksle matyti, jog respondentai aukščiausiai įvertino studijų krypties dalykų žinių ir gebėjimų vertinimo objektyvumą ($\chi^2= 4,75$, $SD= 0,54108$) bei akademinės etikos normų laikymąsi vertinant ($\chi^2= 4,74$, $SD= 0,57900$). Žemiausiai respondentai įvertino užduočių aiškumą ($\chi^2= 4,65$). Vertinimų spektras yra platus (nuo 1 iki 5) ir vertinimų vidurkio standartinis nuokrypis ($SD= 0,63138$) rodo, kad respondentai nėra labai vieningi dėl šio vertinimo.

Studijų krypties dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimai pavaizduoti 14 paveiksle.

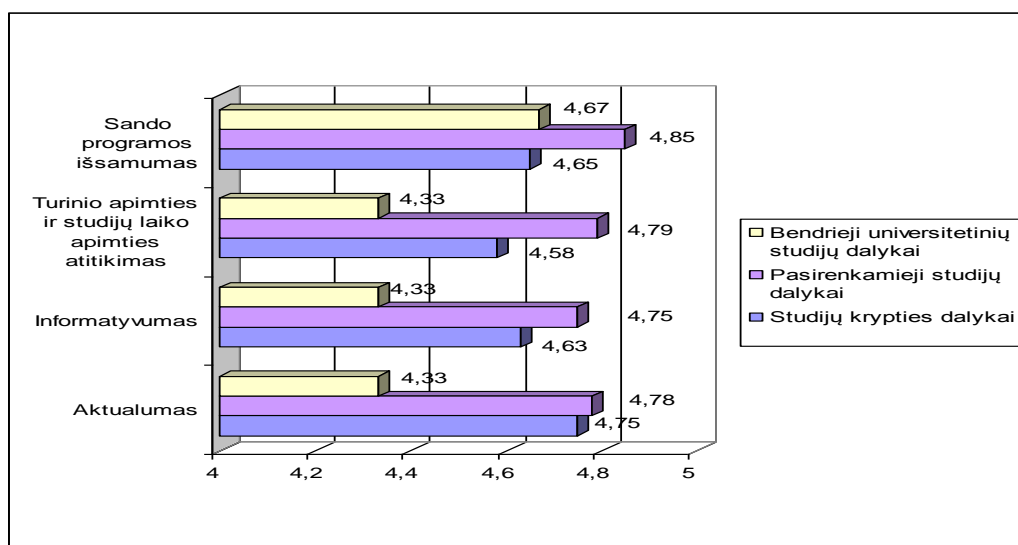
14 pav. Studijų krypties dalykų dėstytojų kultūros ir etikos vertinimas (vidurkiai)

14 paveiksle matyti, jog studijų krypties pagrindų programos dalykų dėstytojų bendros erudicijos, bendravimo ir bendradarbiavimo studijose, taktiškumo ir kalbos kultūros vertinimai nežymiai skiriasi. Aukščiausiai respondentai įvertino dėstytojų bendrą erudiciją ($\chi^2= 4,82$, $SD= 0,45002$), nors vertinimų spektras plačiausias – nuo 1 iki 5, tačiau mažiausias vertinimų vidurkių standartinis nuokrypis rodo, jog respondentų vertinimas vieningesnis šiuo aspektu nei kitais. Šiek

ties žemiau respondentai įvertino studijų krypties dalykų dėstytojų bendravimą ir bendradarbiavimą studijose ($\chi^2= 4,81$, $SD= 0,50100$) ir kalbos kultūrą ($\chi^2= 4,81$, $SD= 0,52721$).

Tolimesnėje darbo dalyje pateiksime **andragogikos studijų programos dalykų vertinimų palyginimą**. Tai yra, andragogikos programos dalykų sando turinio, dėstymo metodikos, žinių ir gebėjimų vertinimo, dėstytojų kultūros ir etikos vertinimų studijų dalykų vertinimų skirtumai pagal programos dalykų grupes: bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų.

15 paveiksle pateikiami Andragogikos programos bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų sandų turinio vertinimų vidurkiai.

15 pav. Sando turinio vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes

15 paveiksle matyti, jog pasirenkamųjų, specialiųjų ir studijų krypties dalykų sando turinio aktualumo vertinimų vidurkiai nežymiai skiriasi. Respondentai aukščiausiai įvertinimo pasirenkamųjų studijų dalykų aktualumą ($\chi^2= 4,78$), mažiausiai aktualiu vertina – bendrųjų universitetinių studijų dalykus ($\chi^2= 4,33$). Taip pat aukščiausiai įvertino pasirenkamųjų dalykų informatyvumą ($\chi^2= 4,75$), turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimą ($\chi^2= 4,79$) bei sando programos išsamumą ($\chi^2= 4,85$) lyginant su kitomis studijų programos dalykų grupėmis.

Pritaikius Kruskal-Wallis kriterijų buvo nustatyti statistiškai reikšmingi bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų aktualumo vertinimų skirtumai ($\chi^2 = 7,586$; $df = 2$; $p = 0,023$). Pažvelgus į rangų vidurkius (5 priedas) matyti, kad pasirenkamųjų studijų dalykų vertinimo rangų vidurkis yra 211,49, studijų krypties dalykų – 209,89, bendrųjų universitetinių studijų dalykų - 134,44. O kadangi didesnis rangų vidurkis parodo, kad šioje grupėje yra didesnis vertinimų reikšmės, tai galima daryti išvadą, kad studentai aktualiausiu laiko pasirenkamųjų studijų dalykų sando turinį. Procentinė atsakymų raiška pateikiama 10 lentelėje.

10 lentelė. Dalyko turinio aktualumo vertinimai pagal programos dalykų grupes

	Studijų krypties dalykai	Pasirenkamieji studijų dalykai	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	Viso
Visiškai nepritariu	0,6%	0%	0%	0,5%
Nepritariu	0,3%	0%	0 %	0,2%
Nežinau	4,9%	4,8%	11,1%	5,0%
Pritariu	12,2%	12,7%	44,4%	13,0%
Visiškai pritariu	82,0%	82,5%	44,4%	81,3%

10 lentelėje matyti, jog didžioji dalis respondentų (82,5%) visiškai pritaria dėl pasirenkamųjų studijų dalykų turinio aktualumo, tik šiek tiek mažiau dėl studijų krypties (82 %) ir mažiau nei pusė (44,4%) dėl bendrųjų universitetinių studijų dalykų. Galima teigti, jog rezultatai sutampa su kokybinio tyrimo rezultatais. Vizituojantys dėstytojai turėtų savo dalyko turinį labiau artinti prie būsimo andragogo veiklos.

Taip pat Kruskall-Wallis testas leido nustatyti statistiškai reikšmingus bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimo vertinimų skirtumus ($\chi^2 = 7,533$; $df = 2$; $p = 0,023$). Pažvelgus į rangų vidurkius (4 priedas) matyti, kad pasirenkamųjų studijų dalykų vertinimo rangų vidurkis yra 232,98, studijų krypties – 204,16, bendrųjų universitetinių studijų - 156,00. O kadangi didesnis rangų vidurkis parodo, kad šioje grupėje yra didesnis vertinimų reikšmės, tai galima daryti išvadą, kad studentai pasirenkamųjų studijų dalykų turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimą vertina aukščiausiai, šiek tiek žemiau studijų krypties dalykų bei bendrųjų universitetinių studijų dalykų. Procentinė atsakymų raiška pateikiama 11 lentelėje.

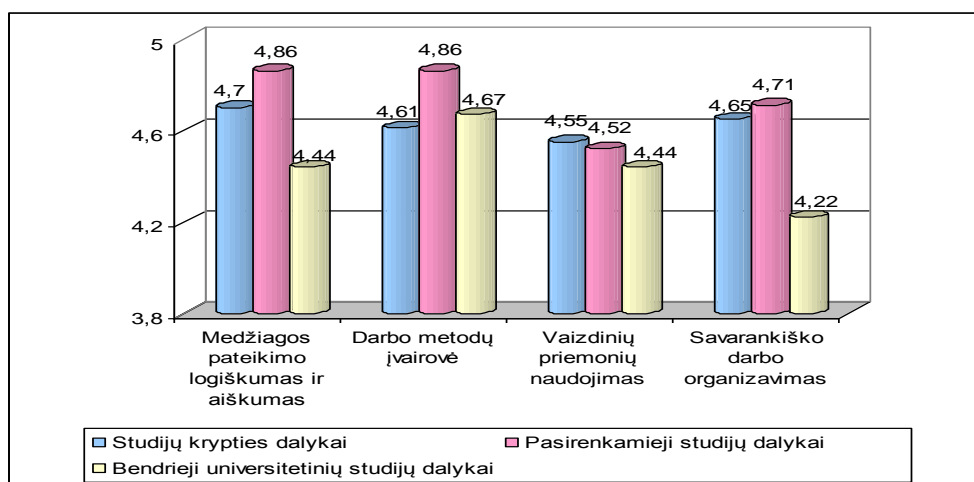
11 lentelė. Dalyko turinio apimties ir studijų laiko apimties atitikimo vertinimai pagal programos dalykų grupes

	Studijų krypties dalykai	Pasirenkamieji studijų dalykai	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	Viso
Nepritariu	2,9%	0%	0%	2,4%
Nežinau	5,8%	3,2%	11,1%	5,6%
Pritariu	21,9%	14,3%	44,4%	21,3%
Visiškai pritariu	69,3%	82,5%	44,4%	70,8%

11 lentelėje matyti, jog didžioji dalis (82,5%) respondentų visiškai pritaria dėl pasirenkamųjų studijų dalykų turinio ir laiko apimties atitikimo.

Siekiant išsiaiškinti, kokie yra dėstytojų metodikos vertinimų skirtumai pagal programos dalykų grupes, studentų buvo prašoma įvertinti bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų metodiką pagal medžiagos pateikimo logiškumo ir aiškumo, darbo metodų įvairovės, vaizdinių priemonių naudojimo ir savarankiško darbo organizavimo kriterijus. 16 paveiksle pavaizduoti Andragogikos programos bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų metodikos vertinimų vidurkiai.

16 paveiksle matyti, jog aukščiausiai studentai vertina pasirenkamųjų dalykų medžiagos pateikimo logiškumą ir aiškumą ($\chi^2= 4,86$), šiek tiek žemiau – studijų krypties dalykų ($\chi^2= 4,7$). Taip pat aukščiau įvertino pasirenkamųjų dalykų darbo metodų įvairovę ($\chi^2= 4,86$) ir savarankiško darbo organizavimą ($\chi^2= 4,71$) nei kitų studijų dalykų grupių. O vaizdinių priemonių naudojimo aspektu aukščiausiai įvertino studijų krypties dalykus ($\chi^2= 4,55$). Reikėtų teigti, jog studijų krypties dėstytojai perteikdami medžiagą vertina vaizdinių priemonių svarbą andragogikos studijų procese.

16 pav. Dėstyto metodikos vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes

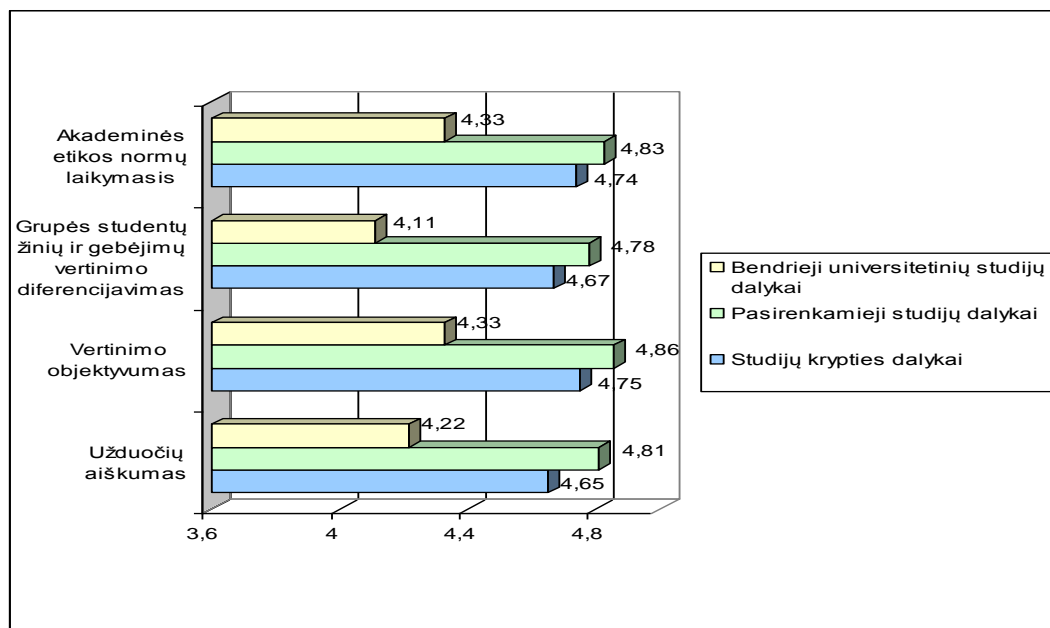
Kruskall-Wallis testo metu buvo nustatyti statistiškai reikšmingi bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų dėstyto metodikos vertinimų skirtumai darbo metodų įvairovės aspektu ($\chi^2 = 7,885$; $df = 2$; $p = 0,019$). Vertinimų rangų vidurkiai rodo, jog pasirenkamųjų dalykų darbo metodų įvairovės vertinimų rangų vidurkis yra 238,51, bendrųjų universitetinių studijų dalykų – 214,89 ir studijų krypties dalykų – 202,84. Tai rodo, jog studentai pasirenkamųjų studijų dalykų darbo metodų įvairovę vertina aukščiau nei bendrųjų universitetinių studijų ir studijų krypties dalykų. Procentinė atsakymų raiška pateikiama 12 lentelėje.

12 lentelė. Darbo metodų įvairovės vertinimai pagal programos dalykų grupes

	Studijų krypties dalykai	Pasirenkamieji studijų dalykai	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	Viso
Visiškai nepritariu	0,9%	0%	0%	0,7%
Nežinau	6,7%	1,6%	11,1%	6,0%
Pritariu	21,8%	11,1%	11,1%	20,0%
Visiškai pritariu	70,6%	87,3%	77,8%	73,3%

12 lentelėje matyti, jog didžioji dalis (87,3%) respondentų visiškai pritaria dėl pasirenkamųjų dalykų darbo metodų įvairovės, šiek tiek mažiau dėl bendrųjų universitetinių studijų dalykų (77,8%). Tyrimo metu nustatėme kaip buvo vertinamos studentų bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų žinios ir gebėjimai. 17

paveiksle pateikiami žinių ir gebėjimų vertinimo (užduočių aiškumo, vertinimo objektyvumo, grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimų diferencijavimo bei akademinės etikos normų laikymosi) vertinimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes.

17 pav. Žinių ir gebėjimų vertinimo vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes

Paveiksle matyti, jog respondentai aukščiausiai įvertino pasirenkamųjų dalykų žinių ir gebėjimų vertimą studijų procese: užduočių aiškumą ($\chi^2 = 4,81$), vertinimo objektyvumą ($\chi^2 = 4,86$), grupės studentų žinių ir gebėjimų diferencijavimą ($\chi^2 = 4,78$), akademinės etikos normų laikymąsi ($\chi^2 = 4,83$). Žemiausiai įvertino bendrųjų universitetinių studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimą.

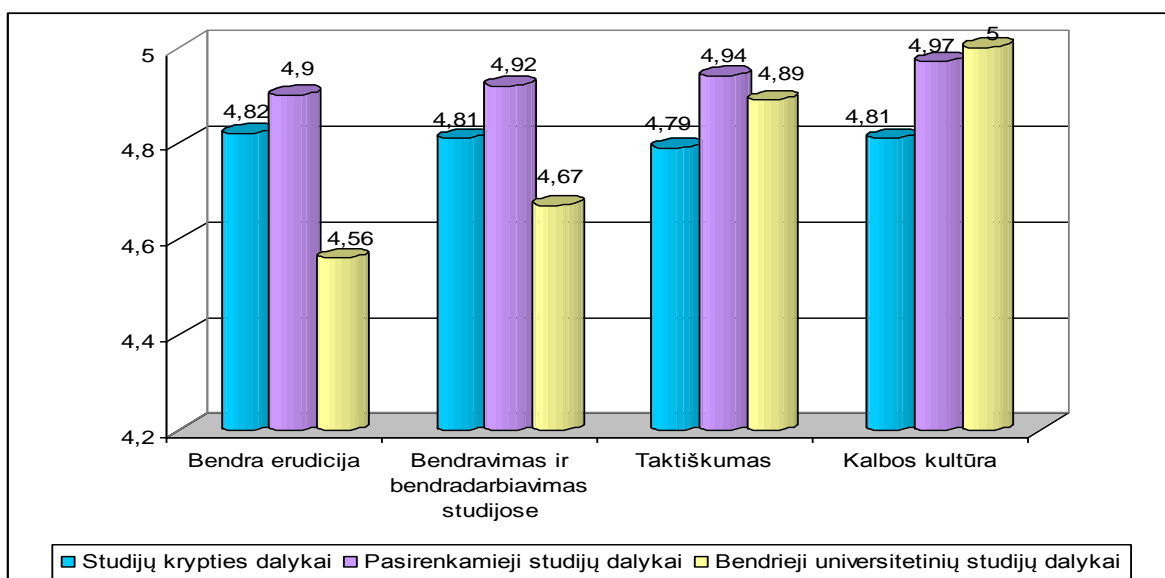
Statistiškai reikšmingai skiriasi bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų užduočių aiškumo, grupės studentų žinių ir gebėjimų diferencijavimo ir akademinės etikos normų laikymosi vertinant studentų žinias ir gebėjimus studijų procese vertinimai. Kruskal Wallis testo rezultatai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Žinių ir gebėjimų vertinimo vertimų skirtumai pagal programos dalykų grupes

Vertinimo kriterijus	Programos dalykų grupė	Vidutiniai rangai	Kruskal Wallis testo statistika
Užduočių aiškumas	Studijų krypties dalykai	205,05	$\chi^2 = 7,271$; $df = 2$; $p = 0,026$
	Pasirenkamieji studijų dalykai	233,76	
	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	163,67	
Vertinimo objektyvumas	Studijų krypties dalykai	205,27	$\chi^2 = 5,777$; $df = 2$; $p = 0,056$
	Pasirenkamieji studijų dalykai	220,75	
	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	153,33	
Grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimo diferencijavimas	Studijų krypties dalykai	204,73	$\chi^2 = 7,452$; $df = 2$; $p = 0,024$
	Pasirenkamieji studijų dalykai	225,53	
	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	140,06	
Akademinės etikos normų laikymasis	Studijų krypties dalykai	207,60	$\chi^2 = 7,551$; $df = 2$; $p = 0,023$
	Pasirenkamieji studijų dalykai	217,25	
	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	135,61	

13 lentelėje matyti, jog pasirenkamųjų studijų dalykų užduočių aiškumo (vidutinis rangas - 233,76), grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimo diferencijavimo (vidutinis rangas – 225,53) bei akademinės etikos normų laikymosi (vidutinis rangas – 217,25) vertinant studentų žinias ir gebėjimus vertinimų vidutiniai rangai yra aukštesni nei studijų krypties (atitinkamai 205,05; 204,73; 207,60) ir bendrųjų universitetinių studijų dalykų (atitinkamai – 163,67; 140,06; 135,61) vertinimų vidutiniai rangai. Statistiškai reikšmingų skirtumų vertinant studentų bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų žinių ir gebėjimų vertinimo objektyvumą nebuvo nustatyta.

Tyrimo metu taip pat siekėme nustatyti kaip respondentai vertina bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų kultūrą ir etiką, būtent – bendrą erudiciją, bendravimą ir bendradarbiavimą studijose, taktiškumą, kalbos kultūrą (18 pav.).

18 pav. Dėstytojų kultūros ir etikos vertimų vidurkiai pagal programos dalykų grupes

18 paveiksle matyti, jog respondentai aukščiausiai įvertino bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojų kalbos kultūrą ($\chi^2= 5$). Taip pat aukštai įvertino pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų bendrą erudiciją ($\chi^2= 4,9$), bendravimą ir bendradarbiavimą studijose ($\chi^2= 4,92$), taktiškumą ($\chi^2= 4,94$).

Kruskall-Wallis testas leido nustatyti statistiškai reikšmingus bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų bendros erudicijos ($\chi^2 = 7,297$; $df = 2$; $p = 0,026$) ir kalbos kultūros vertinimų skirtumus ($\chi^2 = 7,438$; $df = 2$; $p = 0,024$). Pažvelgus į rangų vidurkius (5 priedas) matyti, jog pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų bendros erudicijos vertinimų vidutinis rangas yra 222,38, studijų krypties – 207,48 ir bendrųjų universitetinių studijų dalykų – 150,44. Taigi galima daryti išvadą, jog pasirenkamųjų studijų

dalykų dėstytojų bendra erudicija vertinama aukščiau nei studijų krypties ir bendrųjų universitetinių studijų dalykų. Procentinė atsakymų raiška pateikiama 14 lentelėje.

14 lentelė. Dėstytojų bendros erudicijos vertinimai pagal programos dalykų grupes

	Studijų krypties dalykai	Pasirenkamieji studijų dalykai	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	Viso
Visiškai nepritariu	0,3%	0%	0%	0,2%
Nežinau	0,9%	0%	0%	0,7%
Pritariu	15,4%	9,5%	44,4%	15,1%
Visiškai pritariu	83,4%	90,5%	55,6%	83,9%

14 lentelėje matyti, jog didžioji dalis respondentų (90,5%) visiškai sutinka, jog pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų bendra erudicija yra aukšta, šiek tiek mažiau (83,4%) – studijų krypties dalykų dėstytojų.

Taip pat buvo nustatyti statistiškai reikšmingi bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų kalbos kultūros vertinimų skirtumai ($\chi^2 = 7,438$; $df = 2$; $p = 0,024$). Vertinimų vidutiniai rangai (žr. 8 priedą) rodo, jog respondentai aukščiau įvertino bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojų kalbos kultūrą (vidutinis rangas – 234), nei pasirenkamųjų studijų (vidutinis rangas – 227,60) ir studijų krypties (vidutinis rangas – 204,33) dalykų dėstytojų. Procentinė atsakymų raiška pateikiama 15 lentelėje.

15 lentelė. Dėstytojų kalbos kultūros vertinimai pagal programos dalykų grupes

	Studijų krypties dalykai	Pasirenkamieji studijų dalykai	Bendrieji universitetinių studijų dalykai	Viso
Nepritariu	1,2%	0%	0%	1,0%
Nežinau	2,6%	0%	0%	2,2%
Pritariu	10,5%	3,2%	0%	9,1%
Visiškai pritariu	85,8%	96,8%	100,0%	87,7%

15 lentelėje matyti, jog visi respondentai (100%) visiškai pritaria, jog bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojų kalbos kultūra aukšta, tik šiek tiek mažiau (96,8%) visiškai sutinka dėl pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų.

Statistiškai reikšmingų vertinimų rangų vidurkių skirtumai nebuvo nustatyti vertinant dėstytojų bendravimą ir bendradarbiavimą studijose ir taktiškumą (visais atvejais ($p > 0,05$)).

Apibendrinimas. Siekiant išsiaiškinti kokie yra turinio, dėstymo metodikos, žinių ir gebėjimų vertinimo, dėstytojų kultūros ir etikos vertinimų skirtumai pagal programos dalykų grupes: bendrųjų universitetinių studijų, studijų krypties ir pasirenkamųjų studijų dalykų, buvo pritaikytas Kruskall-Wallis kriterijus. Nustatyti tokie statistiškai reikšmingi skirtumai: dalykų turinio vertinimo aspektu respondentai aktualiausiu laiku pasirenkamųjų studijų dalykų turinį. Taip pat labiau pritaria, jog pasirenkamųjų studijų dalykų turinys apimties ir studijų laikas atitinka, nei studijų krypties dalykų bei bendrųjų universitetinių studijų dalykų. Dėstymo metodikos vertinimo aspektu respondentai pritaria, jog dėstant pasirenkamuosius dalykus buvo naudojami įvairesni darbo metodai, nei bendruosius universitetinius studijų ar studijų krypties dalykus. Žinių ir gebėjimų vertinimo aspektu respondentai pritaria, jog pasirenkamųjų studijų

dalykų užduotys yra aiškesnės, buvo geriau diferencijuotas grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimas bei laikytasi akademinės etikos normų vertinant studentų žinias ir gebėjimus nei studijų krypties ir bendrųjų universitetinių studijų dalykų. Dėstytojų kultūros ir etikos aspektu respondentai aukščiau vertina pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų bendrą erudiciją nei studijų krypties ir bendrųjų universitetinių studijų dalykų. Dėstytojų kalbos kultūros aspektu aukščiau įvertinti bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojai nei pasirenkamųjų studijų ir studijų krypties dalykų dėstytojai. Kitais atvejais statistikai reikšmingų vertinimų vidurkių skirtumai nebuvo nustatyti.

Apibendrinat empirinio tyrimo analizė (kokybinio ir kiekybinio) leidžia teigti, jog KU TSI andragogų bakalaurų rengimas vyksta įvertinant šiuos pagrindinius mūsų išskirtus kokybės parametrus, kurie laiduoja sėkmingą mokymosi procesą ir reikiamus rezultatus: sukurta tinkama mokymuisi aplink, tik ateityje būtina atnaujinti kai kurią įrangą. Pakankamas dėstytojų (andragogų) profesionalų kiekis, išsilavinimas. Tik reiktų atkreipti dėmesį į vizituojančius dėstytojus, inicijuojant juos dėstant savo dalyką taikyti andragoginę prieigą. KU TSI teikiama visokeriopa parama, pagalba studijuojantiems. Studijų programos (turinys) orientuotas į studentų edukacinių, vadybinių, tiriminių kompetencijų ugdymą ir taikymą praktikoje. Vyksta įvairiais lygmenimis studijų proceso vyksmo stebėseną.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros ir dokumentų analizę galima teigti, kad studijų kokybė tai turimų charakteristikų visumos atitikties reikalavimams laipsnis, o kokybės užtikrinimas – tai pokytis, dėmesys studijuojantiems, tikslo siekimas – suteikti galimybę studentams, klausytojams įgyti konkrečius įgūdžius, žinias ir požiūrį, kuris padės jiems sėkmingai gyventi ir dirbti visuomenėje; tai procesas, kurio metu keičiama ir praturtinama klausytojo, studento patirtis. Aukštajame moksle išskiriamos šios Paslaugų kokybės dimensijos: užtikrintumas, reagavimas, kompetencija, prieinamumas, paslaugumas, bendravimas, patikimumas, saugumas, kliento supratimas, daiktinė nuosavybė.

2. Išanalizavus švietimo dokumentus (europos, nacionalinius, instituciniu lygmeniu) andragogų rengimo kokybės klausimais galima teigti, kad svarbiausias dėmesys tobulinant studijų kokybę turėtų būti skiriamas studijų rezultatams, t. y. kokius gebėjimus bei kompetencijas atitinkama studijų programa suteiks sėkmingai studijas užbaigusiam asmeniui, o andragogo profesionalo rengime svarbūs šie pagrindiniai kokybės parametrai: tinkamas mokymosi aplinkos ir infrastruktūros sukūrimas; mokymosi programos (turinio) atitikimas besimokančiųjų ir rinkos poreikiams; dėstytojų profesionalumas (gebėjimas taikyti aktyvius mokymosi metodus formas ir būdus); nuolatinė studijų vyksmo stebėseną (vidinis įsivertinimas ir išorinis vertinimas); parama, pagalba besimokančiajam. Tai yra galima teigti, jog iškelta hipotezė pasitvirtino.

3. Atlikta andragogų bakalauro rengimo KU TSI kokybinė analizė pagal išskirtus parametrus ir jų charakteristika parodė, jog institucija skiria ypatingą dėmesį mokymosi aplinkai ir infrastruktūrai (pakankamas kiekis auditorijų, įranga). Tik, kaip minėta aukščiau, būtinas kai kurios įrangos atnaujinimas bei bibliotekos darbo laiko prailginimas, kas didintų studentų prieinamumą. Analizuojant dėstytojų profesionalumo parametro įvertinimą KU TSI, pokalbių, stebėjimų analizė parodė, kad vizituojantys dėstytojai ne visada suvokia ir dėsto savo dalyką taikydami andragoginę prieigą studijų procese. Todėl, manyčiau, andagogikos katedros administracija turėtų skatinti vizituojančius dėstytojus naudoti šią prieigą. Andragogai profesionalai galėtų jiems organizuoti kvalifikacijos tobulinimą andragogikos tematika. Andragogikos studijų programa atitinka teisės aktuose nurodytiems reikalavimams, yra struktūriškai vientisa. Visa tai laiduoja studijų programos realizavimo kokybę, tačiau pastebimas nepakankamas programos tarptautiškumas, kas gerintų studijų kokybę studentams ir dėstytojams dalyvaujant mainų programose.

4. Atlikus empirinį tyrimo kiekybinę analizę, nustatytas andragogų bakalauro rengimo

požiūrio lyginamoji analizė parodė, jog:

- *turinio vertinimo aspektu* respondentai aktualiausiu laiko pasirenkamųjų studijų dalykų turinį, t.y., labiau pritaria, jog pasirenkamųjų studijų dalykų sando turinys apimties ir studijų laikas atitinka, nei studijų krypties dalykų bei bendrųjų universitetinių studijų dalykų.
- *dėstymo metodikos vertinimo aspektu* respondentai vertina, jog dėstant pasirenkamuosius dalykus naudojami įvairesni darbo metodai, nei bendruosius universitetinius studijų ar studijų krypties dalykus.
- *žinių ir gebėjimų vertinimo aspektu* respondentai pritaria, jog pasirenkamųjų studijų dalykų užduotys yra aiškesnės, geriau diferencijuotas grupės studentų žinių ir gebėjimų vertinimas bei laikomasi akademinės etikos normų, vertinant studentų žinias ir gebėjimus nei studijų krypties ir bendrųjų universitetinių studijų dalykų.
- *dėstytojų kultūros ir etikos aspektu* respondentai aukščiau vertina pasirenkamųjų studijų dalykų dėstytojų bendrą erudiciją nei studijų krypties ir bendrųjų universitetinių studijų dalykų.
- *dėstytojų kalbos kultūros aspektu* aukščiau įvertinti bendrųjų universitetinių studijų dalykų dėstytojai nei pasirenkamųjų studijų ir studijų krypties dalykų dėstytojai. Stokojama tarpdalykinių ryšių.

5. KU TSI nuolat vyksta andragogikos studijų kokybės stebėseną, jos pagrindu koreguojamos programos turinys ir realizavimas.

REKOMENDACIJOS

KU TSI administracijai:

- gerinant mokymosi aplinką, būtina atnaujinti IKT įrangą (kompiuterius);
- pratęsti metodinio kabineto (bibliotekos, skaityklos) darbo laiką nors iki 18 val. kad ji studentams būtų labiau prieinama.

Andragogikos katedrai:

- gerinant studijų kokybę, dėstytojų profesionalumą, organizuoti kvalifikacijos tobulinimo kursus vizituojantiems dėstytojams andragoginių technologijų, didaktikos klausimais ir kt., kad jie gebėtų taikyti andragoginę prieigą;
- KU TSI Andragogikos katedros dėstytojams suderinti dėstomų dalykų medžiagą tarpusavyje taip, kad dėstoma medžiaga nesikartotų;
- vizituojantiems kitų katedrų ir universitetų dėstytojams suderinti tarpusavyje savo dėstomas programas su KU TSI Andragogikos katedros profesionaliais dėstytojais;
- inicijuoti andragogus dėstytojus atsiskaitymų, egzaminų metu, naudoti daugiau verbalinį bendravimą;
- inicijuoti dėstytojus daugiau mokomąją medžiagą pateikti elektroninėje erdvėje;
- sudaryti galimybę dėstytojams – darbų vadovams bei besimokantiejiems bendrauti internetinės programos Skype pagalba;
- sudaryti galimybę Andragogikos katedros dėstytojams dalyvauti bendroje projektinėje veikloje kartu su studentais;
- informuoti ir skatinti studentus esant būtinybei kreiptis į universiteto psichologinės pagalbos kabinetą;
- sudaryti galimybę besimokantiems studentams laisvomis valandomis naudotis universiteto kompiuterių auditorijomis.

LITERATŪRA

1. A Memorandum on Lifelong Learning/Comissions staff/working paper. Brussels, 2000. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 09 10]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/comm/education/life/memoen.pdf>
2. Adomavičienė G., Tamulienė R. 2010. Servqual metodikos taikymo galimybės aukštojo mokslo institucijose: Kauno kolegijos patirtis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 09 10]. Prieiga per internetą: www.viko.lt/uploads/files/2010/Straipsniai/02%20straipsnis.pdf
3. Abromavičienė D., Teresevičienė M. ir kt. 2013. Technologijomis grįsto mokymosi dalyvių-andragogų ir besimokančiųjų vaidmenų kaita. Andragogika. 1 (4).
4. Andragogo profesinės veikos aprašas. 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 11 12]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/listing?date_from=&date_till=&text=V-996&submit_lawacts_search=
5. Andriekienė R. M. 2007. Andragogikos technologijos: tęstinio profesinio mokymo poreikių analizė / R. M. Andriekienė, B. Anužienė, E. Jatkauskas. Klaipėda: KU leidykla.
6. Andriekienė R. M., Zubrickienė I. 2009. Quality management at continuing studies institutions: Lithuanian case. Spring University ATEE 2009. Klaipėda: KU 1-kl.
7. Andriekienė R. M., Anužienė B., Jatkauskas E. 2008. Andragogo analitiko (tyrėjo) kompetentingumo modelis. Mokytojų ugdymas, Nr. 9. P. 85-98. Šiauliai: ŠU leidykla, p. 1-13.
8. Andriekienė R. M., Anužienė B., Jatkauskas E. 2007. Andragogo profesijos ypatumai. Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos. Nr. 12. Kaunas: VDU, p. 106-117.
9. Andriekienė R. M., Anužienė B. 2006. Andragoginiai kompetencijų tobulinimo aspektai tęstiniame profesiniame mokyme. Klaipėda: KU leidykla
10. Andriekienė R.M., Martišauskienė D. 2013. Švietimo darbuotojų požiūris į paslaugų kokybės valdymą andragoginės veikos aspektu. Andragogika. 1 (4).
11. Barczyk C. 1999. Visuotinės kokybės vadyba. Vilnius
12. Baršauskienė V., Gaščinskienė J. 2003. Nuolatinio mokymosi vaidmuo kintančioje visuomenėje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 09 10]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/alearning2003/II%20Dalis/barsauskiene lt_kalb.doc
13. Beresnevičienė D. 1995. Nuolatinis mokymasis Lietuvoje. Vilnius: VPI
14. Beresnevičienė D. 2000. Suaugusiųjų švietimo psichologiniai aspektai. Suaugusiųjų švietimas ateičiai ir dabarčiai. Kaunas.
15. Bolonijos deklaracija dėl Europos aukštojo mokslo erdvės 1999.
16. Blažienė A. 2008. Europos Sąjungos direktyviniai dokumentai, nagrinėjantys neformalųjį

- tęstinį suaugusiųjų švietimą. Santalka. Filologija. Edukologija, T. 16, Nr. 4. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 09 10]. Prieiga per internetą: http://www.coactivity.vgtu.lt/upload/filosof_zurn/santalka_t16_no4_12-18_blaziene.pdf
17. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000. Vilnius: Agora
 18. Europos Bendrijų Komisijos Komunikatas Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada ne vėlu, 2006. Briuselis.
 19. Fair admissions to higher education: recommendations for good practice 21. The 'Schwartz Report', Schwartz Admissions to Higher Education Review Group, September 2004, <http://www.admissions-review.org.uk/downloads/finalreport.pdf>.
 20. Jatkauskienė B. 2013. Andragogų profesionalizacijos sistemos procesionali raiška. Klaipėda. KU leidykla.
 21. Jatkauskienė B., Tolutienė G. 2012. Aiškinamasis andragogikos terminų žodynas. Klaipėda.
 22. Jatkauskienė B., Andriekienė R. M. 2013. Universiteto dėstytojų veiklos daugiafunkcionalumas profesionalizacijos kontekste. Klaipėda.
 23. Jatkauskienė B. 2013. Andragogų profesionalizacijos sistemos profesionali raiška. Klaipėda.
 24. Jatkauskienė B. 2013. Studijų profesionalizacijos ir andragogų rengimo tendencijų įžvalgos. Andragogika. 1(4).
 25. Jucevičienė P. ir kt. 2010. Universiteto edukacinė galia: atsakas XXI amžiaus iššūkiams. Kaunas: Technologija.
 26. Jovaiša L. 2007. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
 27. Juozaitis A.M. 2003. Besimokantieji suaugusieji. Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų asociacija.
 28. Juozaitis A.M. 2008. Andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modelis. Vilnius: LSŠA
 29. Jucevičienė P. 2000. XXI amžiaus naujų mokymo teorijų paieškos: konstruktyvus aplinkos mokymas. (Seminaro medžiaga). Kaunas: KTU.
 30. Kardelis K. 2002. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Technologija.
 31. Kas ir kodėl tęsia studijas, 2013. . Vilnius: Mokslo ir studijų centras
 32. Katiliūtė E. 2005. Švietimo politikos įgyvendinimo problemų tyrimo metodologija (Lietuvos švietimo reformos aspektas). Daktaro disertacijos santrauka. Kaunas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 09 10 d.]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050720_165605-26578/DS.005.1.01.ETD
 33. Klaipėdos Universiteto Studijų Nuostatai 2010. Klaipėda: KU.
 34. Klaipėdos Universiteto tęstinių studijų instituto veiklos ataskaitos 2010-2013.
 35. Knowles M. S. 1980. The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to

Andragogy. New York: Cambridge Books.

36. Langvinienė N.; Vengrienė B. 2005. Paslaugų teorija ir praktika. Kaunas.
37. Lietuvos gyventojų nuolatinis mokymasis 2005. Vilnius: Statistikos departamentas.
38. Laurinavičiūtė J. 2001. Suaugusiųjų mokymosi samprata. *Pedagogika*, Nr.55. p. 49-53.
39. Laurinavičiūtė J. 2002. Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos genezė šiuolaikinės darbo rinkos sąlygomis. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 09 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.biblioteka.vpu.lt/elvpu/33089.pdf>
40. Laužackas R. 2008. Kompetencijomis grindžiamų mokymo/studijų programų kūrimas ir vertinimas. Kaunas: VDU.
41. Laužackas R. 2005. Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: VDU.
42. Laužackas R. 1999. Profesinės kvalifikacijos tobulinimas: teorinės ir praktinės prielaidų paieškos. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Nr.11, p. 143.
43. Lietuvos aukštojo mokslo kokybės parametrų modeliavimas 2007. Kaunas: ISM leidykla.
44. Lietuvos švietimo plėtotes strateginės nuostatos švietimo gairės 2003-2012 metams. Projektas 2002. Vilnius: Švietimo kaitos fondas.
45. Lietuvos švietimo koncepcija 1992. Vilnius.
46. LR ŠMM įstatymas „Dėl gairių institucijų veiklos įsivertinimui“. Valstybės Žinios. 2013-09-27
47. LR ŠMM įsakymas Nr. V-996 „Dėl pritarimo andragogo profesinės veiklos aprašui“.
48. LR mokslo ir studijų įstatymas. Valstybės žinios, 2009-04-30, Nr. XI-242.
49. LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Valstybės žinios 1998 06 30 Nr. VIII-822.
50. LR ŠMM įsakymas „Dėl Studijų programų išorinio ir vidinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės Žinios, 2011. -07-29 Nr/ V-1487
51. Linkaitytė G.M., Lukšytė D. 2003. Pasirengimas mokytis visą gyvenimą: savivada pagrįsto mokymosi modelis. *Pedagogika*, t. 69. Vilnius: VPU, p. 124-131.
52. Linkaitytė G., Širvaitytė V. 2000. Nuolatinio mokymosi gebėjimai ir juos veikiančios sąlygos. Suaugusiųjų švietimas dabarčiai ir ateičiai. Straipsnių rinkinys. Kaunas
53. Macneil Ch. 2001. The supervisor as a facilitator of informal learning in work teams. *Journal of Workplace Learning*, Vol. 13, No. 6, p. 246-253.
54. Malcolm J., Hodkinson P., Colley H. 2003. The interrelationships between informal and formal learning. *Journal of Workplace Learning*, Vol 15, No 7/8, p. 313-318.
55. Martinkienė G. 2002. Mokymo metodai ir jų panauda šiuolaikinėmis sąlygomis. *Pedagogika*, T. 57. Vilnius: VPU.
56. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001. Vilnius.

57. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. 2004. Vilnius: ŠMM. [interaktyvus] [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per Internetą: http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/docs/GALUTINE%20LLL%20strategija
58. Mokymosi visą gyvenimą strategija: požiūrių įvairovė 2009. / sud.: R. Totoraitis, M. Teresevičienė. Vilnius: LR ŠMM, LSŠIC.
59. Mokslinė studija: vertintojų-ekspertų kompetencijų aprašas 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/esf/esf0160/files/vertintojo-eksperto_kom-aprasas_1.pdf
60. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą 2005. Tyrimo ataskaita. Vilnius.
61. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė. Tyrimo ataskaita. 2007. Vilnius: LR ŠMM
62. Neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertintojo – eksperto (andragogo) kompetencijų aprašo modeliavimas 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/esf/esf0160/files/vertintojo-eksperto_kom-aprasas_1.pdf
63. Psichologijos žodynas 1993. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
64. Pukelis K. 2003. Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr. 6, Kaunas: VDU.
65. Pukelis K., Garnienė D. 2004. Lietuvos karjeros konsultavimo sistema. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr. 8, Kaunas: VDU.
66. Pukelis K., Pundzienė A. 2002. Profesinis konsultavimas karjeros projektavimui: paradigmos kaita. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr. 5, Kaunas: VDU
67. Pukelis K., Savickienė I. 2009. Studijų programų kokybės gerinimo europiniai prioritetai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per internetą: http://naujienos.vu.lt/failai/vu/IRVS/Naujienos/Izabela_Savickiene.pdf
68. Raymon I. C., Awerbrach A.J. 1996. Concise Encyclopedia of Psychology.
69. Ramanauskienė J. 2008. Studijų kokybės valdymas aukštoje mokykloje: patirtis, tendencijos ir perspektyvos. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Nr. 15 (4).
70. Rutkienė A., Trepulė E. 2009. Nuotolinis suaugusiųjų mokymas(is) mokymosi visą gyvenimą kontekste. Acta paedagogica Vilnensia, 23
71. Ruzgienė L. 2004. Suaugusiųjų mokytojo socialinės ir profesinės kompetencijos tobulinimas. Kaunas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per internetą: <http://krscentras.puslapiai.lt/Improcomas/Metodai.pdf>

72. Simonaitienė B., Targamadžė V. 2001. Mokytojų profesinė kompetencija: jos plėtotės darbo vietoje galimybių tyrimas. *Socialiniai mokslai* Nr. 3 (29). Kaunas: Technologija p. 33-41
73. Stancikas E. R., Bagdonienė D. 2004. Visuotinės kokybės vadybos metodų taikymas organizacijoje. Kaunas: Technologija
74. Stoškus S., Dikavičius V. 2003. Visuotinės kokybės vadyba. Kaunas: Technologija
75. Suaugusiųjų mokymosi prieinamumo modeliavimas: subjektyvieji ir objektyvieji veiksniai / Laužackas R., Tūtlys V., Kučingytė I., Rakutis, R. [interaktyvus] [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/alearning2003/I%20Dalis/LT/lauzackas_lt_kalb.doc
76. Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste 2004. Tyrimo ataskaita. Vilnius.
77. Švietimo gairės 2003–2012 m. [interaktyvus] [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-12.doc>
78. Teresevičienė M., Oldroyd D., Gedvilienė G. 2004. Suaugusiųjų mokymasis. *Andragogikos didaktikos pagrindai*. Kaunas: VDU.
79. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V. 2006. *Andragogika*. Kaunas: VDU I-kl.
80. Teresevičienė M., Zuzevičiūtė V. 2003. Mokymosi visą gyvenimą strategija: paskirtis, valdymas, kokybė. *Savišvieta*. Nr. 2.
81. Tilvytienė R., Svetikienė I. 2010. Aukštųjų mokyklų studijų paslaugų kokybės matavimas. [interaktyvus] [žiūrėta 2013-09-09]. Prieiga per Internetą: www.viko.lt/uploads/files/2010/Straipsniai/35%20straipsnis.pdf
82. Tight M. 1990. *Adult learning and education. Education for adults*. Routledge in association with The Open University
83. Toivainen T. 1998. *An Overview of Finnish Liberal Adult Education on the Edge of the 21st Century, with a Wide Reference to Historical Roots. Responding to the Challenges of a Changing World: An Overview of Liberal Adult Education in Finland*. Finnish Adult Education Association
84. Tolutienė G. 2013. Andragogo veiklos srities didaktiniai aspektai. *Andragogika*. 1 (4).
85. Tolutienė G. 2013. Andragoginė sąveika ir jos raiška mokymosi aplinkos aspektu. *Andragogika*. 1 (4).
86. *Valstybės ilgalaikės raidos strategija 2002*.
87. Vanagas P. 2004. *Visuotinės kokybės vadyba*. Kaunas.
88. Zubrickienė I., Adomaitienė J. 2013. Teorijos ir praktikos integralumas studentų patirties ir vertinimo požiūriu. *Andragogika*. 1 (4).
89. Zuzevičiūtė V., Teresevičienė M. 2007. *Universitetinės studijos mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje*. Kaunas, VDU